

**SAIMAA
ILMIÖ**

Itä-Suomen alueen asukkaiden näkemykset kulttuurin merkityksestä ja alueen kulttuuritarjonnasta

SAIMAA-ILMIÖLLÄ ELINVOIMAA JÄRVI-SUOMEEN –
SAVONLINNA EUROOPAN KULTTUURI-
PÄÄKAUPUNGIKSI 2026 -HANKE

Katja Pasanen, Mia Vepsäläinen & Jarno Suni
Tammikuu 2022

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Tiivistelmä

Suomessa valtion lisäksi kunnilla on tärkeä rooli kulttuuripolitiikassa. Kunnat voivat kuitenkin pääosin toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan laajuudella ja tavalla. Vaikka taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallinen merkitys on tunnustettu laajalti ovat julkisen talouden ongelmat luoneet painetta etsiä säästökohteita myös kulttuurialalta. Samalla monet yhteiskunnalliset muutostrendit, kuten globalisaatiokehitys, etninen ja kulttuurinen monimuotoistuminen, tieto- ja informaatioteknologinen kehitys, väestön ikääntyminen sekä muutokset vapaa-ajan vieton ja yhteiskunnallisen osallistumisen tavoissa pakottavat miettimään, kuinka taide- ja kulttuurikentällä vastataan näihin haasteisiin; millaisia uusia tapoja järjestää ja välittää kulttuuripalveluja tarvitaan tai minkälaista taidetta ja kulttuuria julkisen vallan tulee rahoittaa.

Kulttuuripolitiikan eri tasoilla ja tahoilla tarvitaan monenlaista kulttuuri- ja taidetoimialaan liittyvää tietoa päätöksenteon tueksi. Viime aikoina kulttuurin vaikutuksista talouteen ja hyvinvointiin on tullut yhä keskeisempi osa kulttuuripoliittista keskustelua ja taiteen ja kulttuurin rahoituksen perustelua. Taide ja kulttuuri on nähty muun muassa keinona säästää sosiaali- ja terveyspalveluiden resursseja. Tulevaisuudessa kulttuurihyvinvointiin liittyvien kysymysten ohella tiedontarvetta kunnissa kasvattaa kulttuuritoimialan roolin vahvistuminen kunnan toiminnassa sote- ja maakuntaudistuksen seurauksena.

Kulttuurin ja taiteen vaikutuksia on tutkittu monilla eri tieteenaloilla ja eri näkökulmista. Tutkimuksissa on raportoitu erilaisia taiteen ja kulttuurin yksilökohtaisia, yhteisöihin tai organisaatioihin kohdistuvia sekä yhteiskunnallisia hyötyjä, jotka voivat liittyä terveyteen ja hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen ja oppimiseen, talouteen tai ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään kehitykseen. Vaikka taiteen ja kulttuurin yhteiskunnalliset ja yksilökohtaiset vaikutukset hyväksytään yleisesti, niiden todentaminen on osoittautunut hankalaksi.

Tässä tutkimuksessa tarjotaan tietoa Itä-Suomen kunnille alueen kulttuurisektorin kehittämisen tueksi. Tällaista tietoa ei ole aiemmin ollut saatavilla Itä-Suomesta. Raportista selviää, mitä mieltä Itä-Suomen asukkaat ovat kuntansa kulttuuripalveluista, kuinka he suhtautuvat kulttuurin ja sen vaikutuksiin sekä millä tavoin he haluaisivat olla vaikuttamassa tulevaisuuden kulttuuripalveluiden kehittämiseen.

Tutkimus perustuu Itä-Suomen alueella syyskuussa 2021 toteutettuun kyselyyn, johon vastasi kaikkiaan 1524 alueen asukasta. Maakunnittain vastaajat jakautuivat seuraavasti: Etelä-Savo (270 vastaajaa), Etelä-Karjala (271 vastaajaa), Pohjois-Savo (602 vastaajaa) ja Pohjois-Karjala (381 vastaajaa). Kysely välitettiin Suomen Onlinetutkimus Oy:n kuluttajapaneelin Itä-Suomessa asuville jäsenille.

Tulosten perusteella maakuntien välillä ei ole suuria eroja. Itä-Suomen asukkaat pitävät nykyistä kaupunkinsa kulttuuritarjontaa keskimäärin melko tärkeänä ja ovat siihen tyytyväisiä. Erityisen tärkeitä ovat helposti lähestyttävät palvelut, kuten kirjastot, elokuvateatterit ja kansalaisopistot. Covid19-pandemia näkyy kulttuurin kuluttamisessa. Käynnit kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa ovat vähentyneet pandemian seurauksena todella paljon.

Yleinen asenneilmapiiri kulttuuria kohtaan on myönteinen. Taidetta ja kulttuuria pidetään sekä itselle että kaikille muillekin kuuluvana asiana. Monet kokevat tärkeäksi, että suomalaisilla on asuinpaikasta ja omista kyvyistä riippumatta tasa-arvoinen mahdollisuus harrastaa kulttuuria. Kyselyyn vastanneet ymmärtävät myös kulttuurin merkityksen kuntalaisten hyvinvoinnille ja sen katsotaan lisääväan moniarvoisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa. Lisäksi taiteen-, kulttuurin- ja luovien alojen koetaan olevan varsin tärkeitä kuntien vetovoimalle. Vastaajat pitävätkin kulttuurin ja taiteen tasapuolista saavutettavuutta ja sen turvaamista

julkisella rahoituksella tärkeänä. Kuntien kulttuuripolitiikan osalta koetaan varsin tärkeäksi, että kunnissa tuetaan monipuolisesti erilaisia kulttuurin ja sen harrastamisen muotoja.

Tutkimuksen vastaajat jaettiin ryhmiin koetun elämänlaadun sekä kulttuurikohteissa käynnin aktiivisuuden mukaan. Tulosten mukaan aktiivisia kulttuurin kuluttajia on 36 prosenttia vastaajista ja ei-aktiivisia 64 prosenttia. Aktiiviset kulttuurikohteissa tai -tilaisuuksissa kävijät ovat tutkimuksen tulosten mukaan hieman useammin miehiä kuin naisia, pääosin 30–40-vuotiaita, korkeasti koulutettuja ja hyvin toimeen tulevia. Elämänlaatunsa he arvioivat useimmiten vähintään hyväksi. Aktiiviset kulttuurin kuluttajat harrastavat myös kulttuuriharrastuksia aktiivisemmin. He ovat ei-aktiivisia tyytyväisempiä kotikuntansa kulttuuritarjontaan ja suhtautuvat positiivisemmin sen vaikuttavuuteen. He olivat myös halukkaampia osallistumaan kulttuuritarjonnan kehittämiseen. Vastaavaan tulokseen päädyttiin ryhmiteltäessä vastaajat koetun elämänlaadun mukaan. Tulosten mukaan hyväksi elämänlaatunsa kokevilla (68 % vastaajista) on keskimääräistä useampia erilaisia kulttuurikäyntejä ja -harrastuksia ja käynti- ja harrastuskertojen määrät ovat suuremmat. He myös kokevat muita vahvemmin saavansa kulttuurista positiivisia vaikutuksia. Lisäksi hyvän elämänlaadun ryhmään kuuluvat pitivät oman kunnan kulttuuripalveluita ja -tarjontaa tärkeämpänä ja olivat niihin myös tyytyväisempiä kuin muut.

Kehittämiskohteina nousivat esille osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, saavutettavuus sekä tilojen ja resurssien kehittäminen. Mielekkäimpänä vaikuttamisen keinona koetaan erilaiset sähköiset kanavat, mutta uusiakin kokeiluja voisi tehdä, esimerkiksi osallistuvaa budjetointia tai jalkautumista erilaisiin harrastustoimintoihin. Parhaita keinoja lisätä kuntalaisten osallisuuden tunnetta ja osallistumista kulttuuritarjonnan kehittämiseen ovat kyselyn perusteella kunnan omistamien tilojen luovuttaminen maksutta tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämiseen, vapaa-aikatoimen (ml. kulttuuritoimi) toimintaresurssien turvaaminen sekä erilaisten kuntalaisten toimintaryhmien ja pienimuotoisten asuin ympäristöjen viihtyvyyttä lisääviä hankkeiden tukeminen. Saavutettavuuden edistämisen osalta kulttuuripalveluiden tulisi huomioida toiminnassaan esteettömyys, liikenneyhteydet sekä eri kohderyhmät.

Kulttuuri kuuluu kaikille, ja pandemia on erityisesti osoittanut sen, että virtuaalipalveluilla on nostetta. Digitaalisuutta lisäämällä kulttuurin saavutettavuutta voitaisiin parantaa tai tehdä se saavutettaviksi sellaisille ryhmille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä kulttuurin äärelle. Itäsuomalaiset kokevat, että kulttuurin resurssit tulee turvata myös jatkossa ja he ymmärtävät myös kulttuurin merkityksen hyvinvoinnille ja kuntien vetovoimalle. Kulttuurialalla tuleekin miettiä, miten nykyiset resurssit voitaisiin hyödyntää entistä päämäärätietoisemmin ja pitkäjänteisemmin. Kulttuurilta ja luovilta aloilta täytyy saada pois puuhastelun leima ja alkaa nähdä se elinkeino- ja yritystoimintana. Toisaalta tulisi myös nykyistä laajemmin ymmärtää, mihin kaikkeen kulttuuriin sijoitetulla rahalla voidaan vaikuttaa. Niukkojen resurssien jaossa korostuu kyky tehdä yhteistyötä eri sektoreiden välillä. Viime aikoina on ollut paljon esillä kulttuurihyvinvointi, mutta sote-uudistuksen myötä yhteistyön tiivistäminen ja uusien avauksien löytäminen yli kuntarajojen sekä esimerkiksi sivistystoimen ja matkailualan kanssa on tärkeää.

Avainsanat: Kulttuuripalvelut, kulttuuritarjonta, taiteen ja kulttuurin vaikutukset, kulttuurihyvinvointi, kulttuuripalveluiden käyttö, Itä-Suomi

Sisällys

1 JOHDANTO.....	5
2 KIRJALLISUUSKATSAUS	6
2.1 Kulttuuripolitiikan kenttä ja sen haasteet	6
2.2 Kulttuurin ja taiteen vaikuttavuuden tutkimus	8
2.2.1 Kulttuurin ja taiteen määrittely vaikuttavuuden näkökulmasta	8
2.2.2 Tutkimusnäyttöä kulttuurin ja taiteen hyödyistä	9
2.3 Vaikuttavuuden arviointi ja tieto kulttuurin edistämisen tukena	15
2.3.1 Vaikuttavuuden arvioinnin haasteita	16
2.3.2 Kulttuurin vaikutusten arvioinnin kehittäminen Suomessa	17
3 KULTTUURIALAN MERKITYS SUOMESSA TILASTOJEN JA TUTKIMUSTEN VALOSSA	19
3.1 Kulttuurialan työllisyys ja talous valtakunnallisesti	19
3.2 Kulttuurin kuluttaminen Suomessa	19
3.3 Taiteen ja kulttuurin merkitys ja asema Itä-Suomessa	20
3.3.1 Itä-Suomen kuntien kulttuuribudjetit	23
4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO.....	25
5 KYSELYN TULOKSET.....	26
5.1 Kyselyn vastaajat	26
5.2 Kulttuurin harrastuneisuus.....	29
5.3 Suhtautuminen kulttuuriin ja kulttuurin merkitys elämässä.....	31
5.4 Kunnan kulttuuritarjonnan merkitys ja tyytyväisyys tarjontaan	33
5.5 Kulttuuritarjonnan käyttö.....	41
5.6 Kulttuuritarjonnan kehittämistarpeet, osallisuus ja vaikuttaminen	47
5.7 Elämänlaadun kokemuksen vaikutus kulttuurin käyttöön	50
5.8 Itä-Suomen alueen kulttuurin kuluttajien profiilit	56
5.8.1 Ei-kävijät	62
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	63
Lähteet.....	68
Liitteet.....	76
Liite 1. Linkit kulttuurikyselyn raportteihin	76

1 JOHDANTO

Itä-Suomen neljä maakuntaliittoa päättivät vuonna 2018 hakea Euroopan kulttuuripääkaupungin titteliä yhteisellä hakemuksella, Savonlinna nimettynä hakijakaupunkinaan. Pohjois-Savon maakuntaliitosta lähtenyt idea konkretisoitui toukokuussa 2019, jolloin kaksi Etelä-Savon maakuntaliiton rahoittamaa EAKR-hanketta alkoivat viedä hakemusprosessia käytännössä eteenpäin. Hakuprojekti nimettiin Saimaa-ilmiö2026:ksi, ja sitä toteutettiin vuosien 2019–2021 välillä kolmen eri hankkeen voimin. Etelä-Savon maakuntaliiton hallinnoima hanke, Kulttuurista elinvoimaa Järvi-Suomeen – Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026-hanke (2019–2020), Itä-Suomen yliopiston Tutkimuksella tukea – Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026-tutkimushanke (2019–2020) sekä Savonlinnan kaupungin hallinnoima jatkohanke Saimaa-ilmiöllä elinvoimaa Järvi-Suomeen - Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026-hanke (2020–2022) toteuttivat kaksivaiheisen Euroopan kulttuuripääkaupungin hakuprosessin, joka päättyi kesällä 2021 vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungin valintaan Suomesta. Titteli myönnettiin tiukan kilpailun jälkeen Oululle.

Sen lisäksi, että edellä mainittu hankeperhe toteutti laajan ja vaativan kulttuuripääkaupungin hakuprosessin, on hankkeiden tavoitteena ollut kohottaa kulttuurin profiilia koko Itä-Suomessa sekä lisätä alueiden välistä yhteistyötä kulttuurin saralla ja myös eri toimialojen välillä. Osana kulttuuripääkaupunkihakua Itä-Suomen neljän maakunnan alueelle määriteltiin visio vuodelle 2030 sekä tavoitteet ja alatavoitteet, jotka tulisi saavuttaa vision toteutumiseksi. Hakukirjassa määriteltiin myös indikaattorit kullekin tavoitteelle sekä tietolähteet ja tutkimukset, joita tarvitaan tiedon keräämiseksi. Vaikka kulttuuripääkaupunkititteliä ei Saimaa-ilmiön alueelle tullut, on osa näistä listatuista tutkimuskokonaisuuksista järkevää toteuttaa kulttuuritoiminnan ja kulttuuritoimialan kehittämiseksi Itä-Suomessa. Haun ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin tutkimus Saimaan alueen asukkaiden alueellisista identiteeteistä (Pasanen & Kääriäinen 2020). Toisella hakukierroksella päätettiin toteuttaa ensimmäinen Itä-Suomen laajuinen tutkimus liittyen kuntien kulttuuritarjontaan ja sen käyttöön. Tutkimuksen teemoina olivat muun muassa alueen asukkaiden suhtautuminen kulttuuria ja oman kunnan kulttuuripalveluita kohtaan, osallisuus ja kulttuurihyvinvointi. Useilla alueen kunnilla ei ole itsellään ollut resursseja kerätä laajaa tutkimusaineistoa oman kuntansa kulttuuritarjonnan kehittämisen tueksi. Tällä tutkimuksella vastattiin tähän puutteeseen.

Tässä raportissa käsitellään kuntien kulttuuritutkimuksessa kerättyä aineistoa ja tuloksia Itä-Suomen alueen neljän maakunnan (Etelä-Savo, Etelä-Karjala, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala) osalta. Raportin alussa tehdään katsaus alan tutkimuskirjallisuuteen. Katsauksen painopisteenä ovat viime aikoina paljon julkisessa keskustelussa esillä olleet kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutukset ja kuntien kulttuurikentän haasteet. Tämän jälkeen esitellään kyselytutkimuksessa käytetyt menetelmät ja aineistot sekä itse kyselyn tulokset. Tulosten osalta käsitellään aluksi rinnakkain koko Itä-Suomen ja sen neljän maakunnan lukuja liittyen vastaajien taustatietoihin ja kulttuurin kulutukseen. Lisäksi esitellään yksilökohtaisempia tuloksia kulttuuritarjonnan käytön vaikutuksista elämänlaatuun ja hyvinvointiin sekä tehdään Itä-Suomen alueen kulttuurin käyttäjien ja harrastajien profilointi kulttuuriaktiivisuuden mukaan. Johtopäätöksissä kootaan keskeiset tulokset ja esitetään kehittämissuhteita.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS

2.1 Kulttuuripolitiikan kenttä ja sen haasteet

Viime aikoina luovuus sekä taiteellinen ja kulttuurinen toiminta ovat olleet julkisessa keskustelussa paljon esillä ja niiden yhteiskunnallinen merkitys on laajalti tunnustettu esimerkiksi osana hyvinvointia ja kestävästä kehitystä. Julkisen talouden ongelmat ovat kuitenkin luoneet painetta etsiä säästökohteita kaikilta yhteiskunnan sektoreilta, kulttuuripalvelut mukaan lukien. Samalla globalisaatiokehitys, yhteiskuntien etninen ja kulttuurinen monimuotoistuminen, tieto- ja informaatioteknologinen kehitys, läntisten teollisuusmaiden väestöjen nopea ikääntyminen sekä aikaisempiin sukupolviin verrattuna erilaiset vapaa-ajan vieton ja yhteiskunnallisen osallistumisen muodot pakottavat miettimään, kuinka taide- ja kulttuurikentällä vastataan näihin haasteisiin, millaisia uusia tapoja järjestää ja välittää kulttuuripalveluja tarvitaan, sekä minkälaista taidetta ja kulttuuria julkisen vallan tulee rahoittaa. (Saukkonen 2014, 5; ks. myös OKM 2017, 25–30.) Uusien kohderyhmien tavoittamiseksi kaivataan myös uutta ajattelua (esim. Houni, Turpeinen & Vuolasto 2020, 35).

Kulttuurin toimijarakente on monimuotoinen ja kulttuuripolitiikkaan liittyy paljon erilaisia ja eritasoisia tavoitteita niin erilaisilla kulttuurin aloilla, kuin eri aluetasojen kulttuuripolitiikasta vastaavissa organisaatioissa (ks. esim. Kangas & Pirnes 2015, 31; Kettunen 2016, 23; OKM 2021.) Viime vuosikymmeninä kulttuuriala on kasvanut, monimuotoistunut ja kansainvälistynyt. Kulttuurin alue on vuosikymmenten mittaan laajentunut, ja taiteeksi tunnustettujen ilmaisumuotojen määrä on kasvanut. Samanaikaisesti taiteen sektorirajat ovat hälvonneet (Saukkonen 2014, 25–26). Myös taiteilijoiden työnkuva on muuttunut yhä moninaisemmaksi (ks. esim. Lehtonen 2015; Monni & Törmi 2019). Lisäksi taiteellisiin ja kulttuurisiin prosesseihin osallistuu luovaa työtä tekevien henkilöiden ohella entistä enemmän niin sanottuun välittäjäportaaseen kuuluvia henkilöitä, jotka pyrkivät eri tavoin tukemaan taiteen tekemistä ja markkinointia. Taiteen ja kulttuurin kentän laajentumisesta huolimatta valtionosuuden piirissä olevien laitosten verkosto on kuitenkin pysynyt staattisena. Kulttuuripolitiikan piirissä onkin tiedostettu tarve ottaa paremmin huomioon rahoituslakien ulkopuolelle jääviä toimijoita. (Saukkonen 2014, 25, 27.)

Oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla sekä mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti ovat kulttuurisia perusoikeuksia, jotka on turvattu Suomen perustuslaissa, YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa ja monissa Suomea sitovissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa (Virolainen 2015, 32–33; Lehikoinen & Vanhanen 2017, 18; sit. Lehikoinen & Rautiainen 2016.) sekä useissa sektorikohtaisissa laeissa (Hirvi-Ijäs, Kanerva & Ruusuvirta 2020, 136.) Näiden oikeuksien turvaaminen on keskeinen osa kulttuuripolitiikkaa ja -toimintaa. Suomalaisessa kulttuuripolitiikassa on pyritty takaamaan ihmisille mahdollisimman tasa-arvoinen asema kulttuuripalvelujen suhteen huolimatta sosiaalisista, taloudellisista ja alueellisista eroista (Saukkonen 2014, 21; Virolainen 2015, 30; esim. OKM 2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa kulttuuripolitiikan tavoitteet vuoteen 2025 ovat:

- Luova työ ja tuotanto: Taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset ovat parantuneet ja tuotannon ja jakelun muodot monipuolistuneet.
- Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin: Osallisuus kulttuuriin on lisääntynyt ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa ovat kaventuneet.
- Kulttuurin perusta ja jatkuvuus: Kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen. (OKM 2017.)

Suomeen on toisen maailmansodan jälkeen syntynyt kansainvälisesti vertaillen hyvin kattava ammattimaisesti toimivien taide- ja kulttuurilaitosten verkosto. Lisäksi julkisella tuella on pyritty lisäämään eri alueilla asuvien ihmisten mahdollisuutta osallistua luovaan toimintaan sekä nauttia taiteesta ja kulttuurista. Maan eri alueiden kesken on kuitenkin aina ollut suuria eroja kulttuuripalvelujen saatavuudessa. Kulttuuritoiminnot ja kulttuuripalvelut ovat painottuneet ennen muuta suuriin kasvukeskuksiin ja niiden lähialueille, mikä heijastaa kulttuurin rahoituksen alueellisesti epätasaista jakautumista. Viime aikoina suunta on ollut enemmän keskittyvä kuin hajautuva. (Saukkonen 2014, 21.)

Valtion lisäksi kunnilla on tärkeä rooli suomalaisessa kulttuuripolitiikassa. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019, 3 §) määrittelee kunnan tehtäväksi järjestää kulttuuritoimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee:

- 1) edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä
- 2) luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle
- 3) edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa
- 4) tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen
- 5) edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa
- 6) edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa
- 7) edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia

Kunnat voivat kuitenkin toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan laajuudella ja tavalla, sillä kuntalaisilla ei ole vastaavaa subjektiivista oikeutta tiettyyn kulttuuripalveluun, kuten esimerkiksi opetus- tai sosiaali- ja terveyspalveluissa (Renko & Ruusuvirta 2016, 22). Kunnat ovat osallistuneet esimerkiksi museoiden, teattereiden ja orkestereiden ylläpitämiseen ja tukemiseen sekä muuten jakaneet avustuksia taide- ja kulttuuritoimintaan. Lisäksi ne ovat olleet aktiivisia erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä. Käytännössä kuntien välillä on suuria eroja kulttuuritoiminnan rahoituksessa. (Saukkonen 2014, 18–19.) On katsottu, että valtaosa kulttuurin rahoituksesta kohdistuu toistuvasti samoille, perinteisiä kulttuuri- ja taidetoiminnan aloja edustaville, vakiintuneille toimijoille. Samalla uusien toimijoiden ja toimintojen pääsy julkisen tuen piiriin voi olla yllättävän vaikeaa, ja mahdollisuudet uusien aloitteiden ja toiminnan tukemiseen voivat olla niukkoja. (Hirvi-Ijäs ym. 2020, 121; Haanpää, Manu & Siltanen 2020, 76.)

Viime aikoina kulttuurin vaikutuksista hyvinvointiin on tullut yhä keskeisempi osa kulttuuripoliittista keskustelua ja kulttuuripoliittisten tavoitteiden, ohjelmien ja rahoituksen perustelua (Aholainen, Jäntti, Tammela & Tanskanen 2021; esim. OKM & STM 2018). Taide ja kulttuuri on nähty keinona auttaa nykyisen terveys- ja sosiaalihuollon suurten haasteiden kuten ikääntymisen, yksinäisyyden ja mielenterveyden ongelmien kohtaamisessa sekä mahdollisuutena auttaa säästämään resursseja sosiaali- ja terveyspalveluissa (esim. All-Party Parliamentary Group on Arts 2017, 4–7). On myös katsottu, että erityisesti taiteen ja kulttuurin hyvinvointia edistävän käytön näkökulmasta kulttuuripolitiikan ja muiden politiikan alojen yhteistyön tarve kasvaa (esim. Von Brandenburg 2008).

Suomessa ei kuitenkaan ole olemassa hallinnollisia määräyksiä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä kulttuurin keinoin. Toimintaa terveyden- ja hyvinvoinnin edistämiseksi toteutetaan pääasiassa kahdella alueella, joko sosiaali- ja terveydenhoidon yksiköissä tapahtuvassa taidetoiminnassa ja yhdistysten toteuttamissa taideprojekteissa tai ei-sotealueen taidetoiminnassa, kuten taiteen perusopetuksessa, taideharrastuksissa, seurakuntien taidetoiminnassa, muiden vapaamuotoisten kulttuuritoimijoiden

järjestämissä aktiviteeteissa tai koulujen taidetoiminnassa (Houni 2019b, 10). Kulttuurin ja taiteen hyödyntäminen terveyden- ja sosiaalihuollossa voi olla myös taidetoimintaan kannustavaa, kuten kulttuuripassin ja -reseptin antaminen tai taide-esityksen ja osallistavan taidetoiminnan tuominen laitoksissa oleville asiakkaille (Houni ym. 2020, 14). Toiminnan seuraaminen ja raportointi on kuitenkin vähäistä (Saukko, Pirnes, Kaunisharju, Hakamäki, Ikonen, Saaristo, Vuolasto, Wiss & Ståhl 2019). Houni ym. (2020) esittävätkin kulttuurihyvinvointisuunnitelmien laatimista kuntien yhdeksi keinoksi edistää kulttuurihyvinvointia. Tämä voitaisiin toteuttaa osana kerran valtuustokaudessa tehtävää lakisäateistä hyvinvointikertomustyötä. Tällöin taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä tulisivat päättäjille ja toimeenpaneville virkamiehille näkyviin sekä resursoitua ja raportoitua asianmukaisesti. (Mts., 24–25.)

Vuonna 2019 julkaistussa terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportissa on esitelty laajemmin erilaisia hankkeita ja toimintamalleja, joissa kulttuuria ja taidetta on hyödynnetty hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa (Kaattari & Suksi 2019). Taiteen hyvinvointia tukevaa toimintaa on kehitetty myös vuosina 2015–2020 toteutetussa Taiteen käytön, hyvinvoinnin ja osallistamisen kehittämissuunnitelmassa. Osana kehittämissuunnitelmaa muun muassa käynnistettiin kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän. (Vuolasto, Haapalainen, Lajunen, Lapio, Kauhanen, Kempainen & Veinamo 2020.)

2.2 Kulttuurin ja taiteen vaikuttavuuden tutkimus

Kulttuurin ja taiteen vaikutuksia on tutkittu monilla eri tieteenaloilla, kuten lääke-, hoito- ja kansanterveystieteessä, sosiologiassa, psykologiassa, taiteen- ja kulttuuritutkimuksessa, sosiaali- ja kulttuuripolitiikassa sekä antropologiassa, niin seurantatutkimusten, kyselytutkimusten kuin kliinisen lääketieteenkin avulla (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 11; Laitinen 2017d, 16–17). Tutkimukset ovat käsitelleet esimerkiksi taide- ja kulttuuriharrastuksiin sekä -tapahtumiin osallistumista ja erilaisissa ympäristöissä toteutettavaa taidetoimintaa. Terveydenhoidossa on tarkasteltu taiteen merkitystä osana hoito- ja hoivatyötä, mielenterveystyötä, ennaltaehkäisevää työtä ja kuntoutusta. Taiteen ja kulttuurin vaikutuksia on tarkasteltu runsaasti myös koulun ja koulutuksen sekä erilaisten sosiaalialan toimintojen, kuten vankilat, kriminaalihuolto ja lastensuojelu, kontekstissa. Lisäksi työyhteisöissä on tehty tutkimusta taiteen merkityksestä työhyvinvointiin ja organisaatioiden kehittämiseen. (Laitinen 2017d, 16.) Vaikka taiteen ja kulttuurin yhteiskunnalliset ja yksilökohtaiset vaikutukset hyväksytään yleisesti, niiden todentaminen on osoittautunut hankalaksi. Vaikutusten todentamisen tekee haastavaksi jo itsessään taiteen ja kulttuurin sekä niiden vaikutusten moninaisuus ja määrittelyjen kirjo (esim. Belfiore & Bennett, 2007; 2008; 2010; Jansson 2014, 11; Laitinen 2017d, 19–22).

2.2.1 Kulttuurin ja taiteen määrittely vaikuttavuuden näkökulmasta

Taide ja kulttuuri voidaan määritellä monin eri tavoin. Laajimmillaan kulttuurin määritelmät kattavat kaiken inhimillisen toiminnan. Kulttuuri liitetään tällöin arvoihin, merkityksiin, perinteisiin ja elämänmalleihin. Suppeammin käsitettynä kulttuurilla viitataan lähinnä taiteeseen ja korkeakulttuuriin (esim. Honkala & Laitinen 2017; Hirvi-ijäs ym. 2020, 23–24). Kulttuuriseen ja taiteelliseen toimintaan voidaan lukea monenlaisia toimintoja, kuten kulttuurin kuluttaminen käymällä esimerkiksi elokuvissa, teatterissa, konserteissa ja taidenäyttelyissä tai esimerkiksi kuuntelemalla musiikkia ja katsomalla elokuvia kotona. Toisaalta kulttuurista ja taiteellista toimintaa on myös niiden omakohtainen harrastaminen, kuten käsitöiden tekeminen, kirjoittaminen, soittaminen, laulaminen, näytteleminen tai kuvataiteiden harrastaminen. (Von Brandenburg 2008, 19.)

Kulttuuria ja taidetta voidaan käsitellä niiden vaikuttavuuden näkökulmasta joko arvona ja merkityksenä sinänsä (itseisarvollisesti) tai välineellisesti (instrumentaalisesti), jolloin taide on nähtävissä työkaluna esimerkiksi hyvinvoinnin lisäämisessä (von Brandenburg 2008, 17). Taiteen ja kulttuurin vaikutuksia koskevassa keskustelussa puhutaan toisaalta taiteen laajemmista yhteiskunnallisista merkityksistä ja toisaalta taiteen ja kulttuurin kokemiseen itseisarvona liittyvistä hyödyistä, kuten onnellisuudesta ja inspiroitumisesta. Englanniksi näistä käytetään termejä ”instrumental” ja ”intrinsic”. Viime aikoina erityisesti instrumentaalisen näkökulman on katsottu korostuneen kulttuurin yhteiskunnallista arvoa koskevassa keskustelussa. (McCarthy, Ondaatje, Zakaras & Brooks 2004, 67–68; Carnwath & Brown 2014, 30; Crossick & Kaszynska 2016, 1519.) Toisaalta taiteen välineellistä käyttöä on kritisoitu taiteellisten ja esteettisten päämäärien jättämisestä taloudellisen ja sosiaalisen hyödyn tavoittelun varjoon. Lisäksi on epäilty taide- ja kulttuuritoimijoiden mahdollisuuksia toimia ”lääkäreinä” ja ”sosiaalityöntekijöinä” sekä taiteen käyttämistä tilanteissa, joissa todellista ongelmaa ei ole muuten voitu ratkaista. (von Brandenburg 2008, 17.)

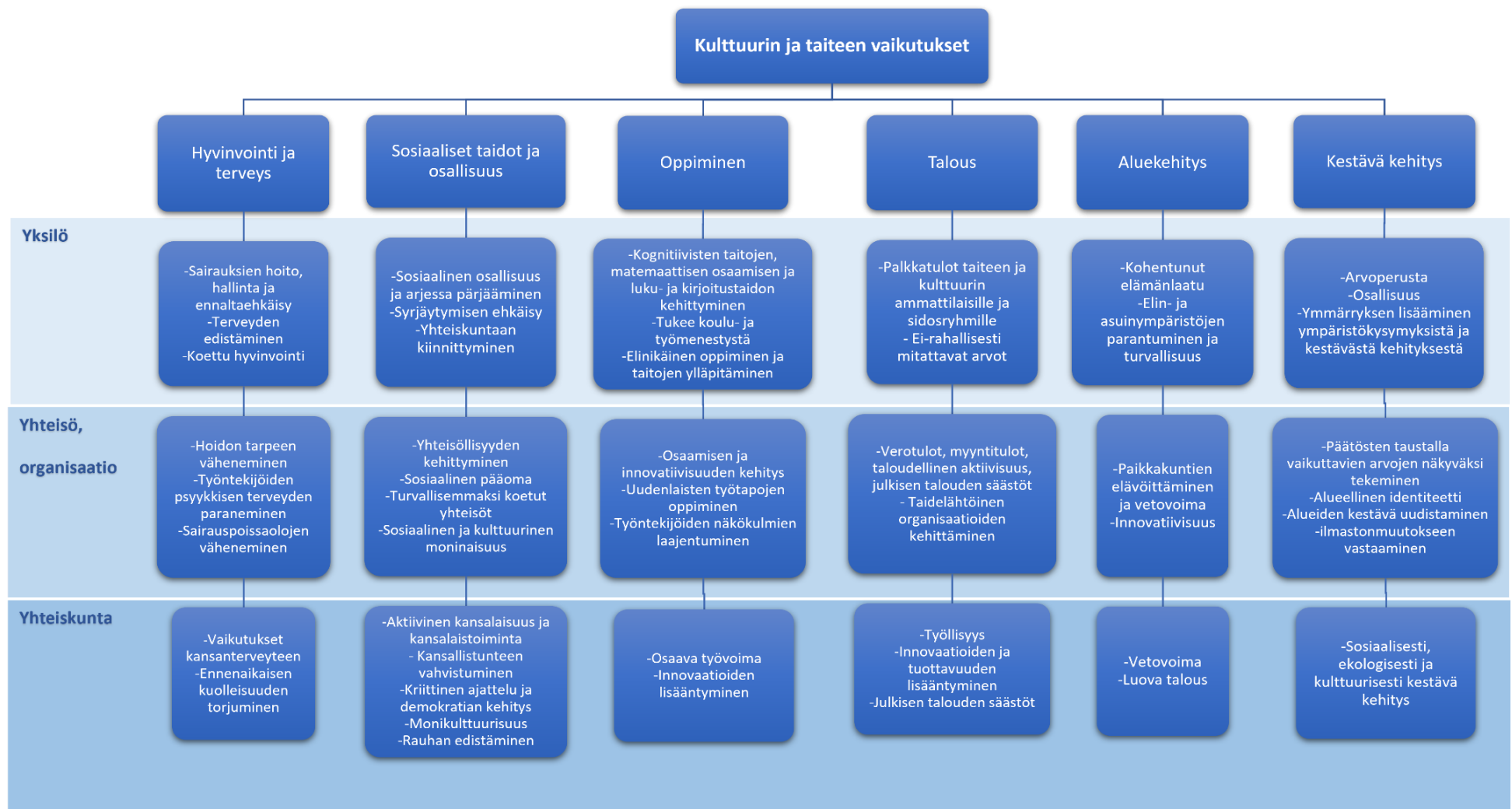
Monet tutkijat ovat kuitenkin painottaneet, ettei taiteen itseisarvon ja yhteiskunnallisen hyödyn välillä viime kädessä ole ristiriitaa, sillä yksilöiden kokemat hyödyt heijastuvat myös ympäröivään yhteiskuntaan (esim. Jeannotte 2003; McCarthy ym. 2004, 69; Crossick & Kaszynska 2016, 18–21). McCarthy ym. (2004) myös muistuttavat, että ihmiset ylipäättään hakeutuvat taiteen ja kulttuurin pariin nimenomaan sen itseisarvon vuoksi, joten laajempia yhteiskunnallisia hyötyjä ei voi olla olemassa ilman perustavia ja henkilökohtaisia taide- ja kulttuurikokemuksia (Mts., 70). Lisäksi taiteella voi myös olla yhteiskunnallinen tehtävä haastaa esimerkiksi vallitsevia arvoja, normeja, moraalialia, toimintaa, stereotyyppioita ja vallankäyttöä (esim. Lehikoinen 2016).

2.2.2 Tutkimusnäyttöä kulttuurin ja taiteen hyödyistä

Tässä kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on tarjota tiivis kooste erilaisista taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Koosteessa viitataan ensisijaisesti aiheesta tehtyihin laajoihin kirjallisuuskatsauksiin.

Tutkimuksissa on raportoitu erilaisia taiteen ja kulttuurin yksilökohtaisia hyötyjä, jotka voiva liittyä esimerkiksi henkilökohtaisiin saavutuksiin, jatkuvuuteen, luovuuteen, huviin, nautintoon, pakoon arjesta, itseilmaisuuden mahdollisuuksiin, terveyteen, tuloihin, inspiraatioon, kulttuurintuntemukseen, itseluottamukseen, identiteetin rakentumiseen, taitojen ja kykyjen kehittymiseen tai lohtuun. Taiteeseen ja kulttuuriin on yhdistetty myös monenlaisia yhteisöllisiä hyötyjä, kuten perintöarvojen säilyminen, yhteisön identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistuminen, luovuuden lisääntyminen, työpaikat, olemassaolon arvo, innovaatiot, käyttöoptio, tuottavuus, vähentynyt rikollisuus, jaetut kokemukset ja sosiaalinen pääoma. Lisäksi taiteesta ja kulttuurista on nähty koituvan hyötyjä koko yhteiskunnalle esimerkiksi kansalaisuuden, kansainvälisen maineen ja kansallisyllpeuden vahvistumisen myötä. (CASE 2010.)

Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia tarkastelevissa kirjallisuuskatsauksissa on käsitelty laajasti erilaisia terveyteen ja hyvinvointiin, yhteisöllisyyteen ja oppimiseen liittyviä vaikutuksia (ks. kuva 1). Lisäksi on raportoitu taiteen ja kulttuurin taloudellisista ja aluekehityksen hyödyistä sekä hyödyistä kestäväälle kehitykselle. Oman kategoriansa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia tarkastelevassa tutkimuskirjallisuudessa muodostavat tutkimukset, joissa tarkastellaan organisaatioiden kehitykseen liittyviä hyötyjä. Suurin osa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia tarkastelevista tutkimuksista on keskittynyt niiden positiivisiin vaikutuksiin. Kriittisestä näkökulmasta on kuitenkin haluttu myös muistuttaa vaikutusten todentamisen ongelmista ja haasteista. (esim. Mc Carthy ym. 2004; Jansson 2014; Mowlah, Blackburn, Niblett & Harris 2014; Cossic & Kaszynska 2016; Tsegaya, Moss, Ingersoll, Ratzkin, Wynne & Yi 2016; Honkala & Laitinen 2017; Jeannotte 2017.)

Kuva 1: Taiteen ja kulttuurin yksilö-, yhteisö/organisaatio- ja yhteiskuntatason vaikutuksia

Erilaisia vaikutuksia on hankala erottaa toisistaan, sillä ne ovat yhteydessä toisiinsa monin eri tavoin. Esimerkiksi yksilötasolla taiteen ja kulttuurin vaikutukset voivat näkyä fysiologisesti, psykologisesti, sosiaalisesti tai käyttäytymisen muutosten ja erilaisten taitojen kehittymisen kautta (Fancourt & Finn 2019; ks. myös Taikusydän 2019; Houni ym. 2020, 41). Lisäksi yksilöiden kokemat hyödyt heijastuvat myös ympäröivään yhteiskuntaan esimerkiksi sosiaalisten siteiden muodostumisen, yhteisöllisyyden ja empatiakyvyn vahvistumisen, inhimillisen pääoman, innovatiivisuuden ja luovuuden lisääntymisen sekä yhteisten kulttuuristen merkitysten ilmaisemisen kautta (esim. Jeannotte 2003; McCarthy ym. 2004, 69; Crossick & Kaszynska 2016, 18–21).

Taloudelliset vaikutukset

Taiteen ja kulttuurin taloudelliset vaikutukset ovat hyvin tapauskohtaisia. Niihin liittyviä tarkasteluja tehdään jatkuvasti monilla eri tasoilla ja tahoilla sekä liittyen hyvin erilaisiin taiteen ja kulttuurin muotoihin. Tämän kirjallisuuskatsauksen puitteissa ei ole mielekäästä lähteä esittelemään kovin laajasti yksittäisiä tutkimuksia tai lukuja. Sen sijaan tähän on koottu erilaisia näkökulmia, joiden kautta voidaan arvioida taiteen ja kulttuurin taloudellisia vaikutuksia.

Tarkasteltaessa kulttuurin ja taiteen taloudellista arvoa on syytä erottaa suorat taloudelliset hyödyt, laajemmat niin sanotut epäsuorat talousvaikutukset sekä ei-rahassa mitattavat arvot (McCarthy ym. 2004, 16–17; Crossick & Kaszynska 2016, 89–90; Honkala & Laitinen 2017). Taloudellisia hyötyjä voidaan tarkastella myös eri tasoilla; vaikutuksina kansantalouteen, paikallistalouteen, itse taiteen ja kulttuurin tekijöihin sekä laajemmin kulttuurialaan (Mowlah ym. 2014, 17–23).

Kulttuuri ja taide vaikuttavat paikallistalouksiin luomalla työpaikkoja, kehittämällä ihmisten taitoja sekä houkuttelemalla liiketaloutta sekä vierailijoita (Mowlah ym. 2014, 19–21; esim. AFFTA 2012, 24–29). Suorat taloudelliset hyödyt syntyvät työllisyydestä, verotuloista sekä kulutuksesta, kuten pääsylippujen ja teosten myynnistä ja kulttuurin kuluttamiseen liittyvästä muusta toiminnasta. Taloudellista hyötyä nauttivat paitsi alalta palkkatuloja saavat ammattilaiset ja niihin sidoksissa olevat työntekijäryhmät, myös muut alat, kuten ravitsemus-, kuljetus- ja matkailuala, jotka tarjoavat palveluita kuluttajille. (McCarthy ym. 2004, 17; Carnwath & Brown 2014, 31.)

Epäsuorat taloudelliset hyödyt koituvat siitä, että taide ja kulttuuri lisäävät yleistä koulutustasoa ja valistuneisuutta ja edistävät ihmisten onnellisuutta ja tuottavuutta. Ne myös houkuttelevat erityisesti korkeasti koulutettuja ihmisiä ja korkean lisäarvon yrityksiä alueelle, mikä edistää luovuutta sekä yleensäkin luovaa taloutta alueella. Tämä elävöittää paikkoja, vahvistaa paikallistaloutta ja edistää taloudellista kehitystä. (McCarthy ym. 2004, 17; esim. AFFTA 2012, 24–29; Mowlah ym. 2014, 19.) On puhuttu luovien alojen leviämisaikutuksista (spill-over) muuhun yhteiskuntaan ja talouteen (Jansson 2014, 6–7; ks. myös Fleming 2015). Epäsuorien vaikutusten, kuten houkuttelevamman ympäristön ihmisille, yrityksille ja investoinneille, on katsottu voivan olla jopa suoria taloudellisia vaikutuksia tärkeämpiä. (CHCfE 2012; Crossick & Kaszynska 2016, 93–94). Lisäksi taidelähtöisellä organisaatioiden kehittämällä ajatellaan olevan suuriakin epäsuoria taloudellisia vaikutuksia (Kaattari & Suksi 2019, 28). Turunen, Ansio ja Houni (2018) ovat kehittäneet menetelmiä taidetoiminnan vaikutusten taloudelliseen arviointiin työyhteisössä.

Taiteen ja kulttuurin avulla voidaan saada aikaan myös julkisen talouden säästöjä. Näiden osalta löytyy tutkimusnäyttöä esimerkiksi taidetoiminnan vaikutuksista uusintarikollisuuden ehkäisyyn ja entisten vankien työllistymismahdollisuuksien paranemiseen, koulupoissaolojen vähenemiseen ja sairaalaviipymisten lyhenemiseen (Mowlah ym. 2014, 23). Houni (2019a) on koonnut erilaisia laskentamalleja taidetoiminnan taloudellisten vaikutusten arviointiin sosiaali- ja terveysalalla.

Konkreettisten rahallisten hyötyjen lisäksi taiteella ja kulttuurilla voi olla myös ei-rahallisesti mitattavissa olevia arvoja, jotka syntyvät siitä, että ihmiset arvostavat jotain kulttuuri- tai taidekohdetta sen olemassaolon vuoksi (Carnwath & Brown 2014, 31; Crossick & Kaszynska 2016, 87). Olemassaoloarvolla tarkoitetaan ihmisten tyytyväisyyttä siihen, että he tietävät jonkin taide- tai kulttuurimuodon olemassaolosta alueella, vaikka eivät itse sitä edes hyödyntäisi (vrt. esim. uhanlaisen saimaannorpan olemassaoloarvo). Optioarvo syntyy puolestaan mahdollisuudesta käyttää esimerkiksi jotain kulttuuripalvelua tulevaisuudessa. Perintöarvo syntyy tyytyväisyydestä siihen, että varmistetaan taide- ja kulttuurinautintoja myös tuleville sukupolville. (McCarthy ym. 2004, 17).

Vaikutukset kestäväälle aluekehitykselle

Viime aikoina taide ja kulttuuri on nähty yhä useammin osana alueiden laajempaa innovaatioympäristöä, innovaatioiden tuottajana ja luovan työvoiman lähteenä (Crossick & Kaszynska 2016, 93–94). Samalla kulttuurisia voimavaroja on pyritty suuntaamaan palvelemaan alueen kehitystä. Esimerkiksi kulttuuriperinnön on katsottu olevan monille alueille merkittävä vetovoimatekijä, joka houkuttelee matkailijoita ja luovien alojen edustajia sekä lisää alueellista kilpailukykyä. Aluekehittämisen näkökulmasta kulttuurialaa voidaan hyödyntää esimerkiksi paikkakunnan markkinoinnissa, panostamalla suurtahtumatutuotantoon tai näyttäviin rakennuksiin ja tiloihin, joilla pyritään houkuttelemaan vierailijoita ja matkailijoita. (CHCfE 2012; Hirvi-Ijäs ym. 2020, 27.)

Yhä useammin kulttuurin strategisempaan rooliin kuntien ja kaupunkien kehityksessä kuuluu kulttuurin tiedostaminen osana kestäväää kehitystä (esim. Hirvi-Ijäs ym. 2020, 32). Luovien alojen leviämisaikutusten (spill-over) on katsottu hyödyttävän yhdyskuntia ja koko yhteiskuntaa paitsi talouden, innovaatioiden ja tuottavuuden myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään aluekehityksen osalta (Jansson 2014, 6–7; ks. myös Fleming 2015).

Tutkimusnäyttöä luovien alojen merkityksestä yhdyskuntien kehityksessä on esimerkiksi Euroopan kulttuurikaupunkien osalta (European Commission 2017). Toisaalta mittavien kulttuurihankkeiden pitkäaikaisia vaikutuksia on ollut vaikea todentaa ja kehitykseen on liittynyt myös ongelmia, kuten mahdollinen perinteisten toimintojen syrjäytyminen kaupunkikeskustoista muun muassa kohonneiden vuokrahintojen vuoksi. Suurten kulttuurihankkeiden sijaan monilla pienillä taide- ja kulttuuriprojekteilla ja -interventioilla onkin katsottu olevan kestävämpiä ja tasapuolisempia vaikutuksia paikallisyhteisöihin. (Crossick & Kaszynska 2016, 75–81; esim. Stern & Seifert 2013; Kelaher, Berman, Dunt, Johnson, Curry & Joubert 2014.) Tapaustutkimuksissa on saatu näyttöä esimerkiksi yhteisötaiteen ja osallistavien taideprojektien positiivisista vaikutuksista asuinalueiden uudistamiseen ja kehittämiseen (Laitinen 2017d, 35–36; esim. Lilius 2016).

Suomessa kuntien perustoimintaan kuuluu vastata paikallisiin tarpeisiin, joten asukasnäkökulmasta kuntien keskeisenä tehtävänä on kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen. Lisäksi laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) korostaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan. Kulttuuripalvelut ovat siis osa kuntien kehittämistä hyväksi paikaksi elää. (Hirvi-Ijäs ym. 2020, 27.) Yhteisöllinen kulttuuri ja omaehtoinen tapahtumatutuotanto, jossa päätoimijoina ovat asukkaat, ovat olennainen osa paikkakunnan sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä (Hirvi-Ijäs ym. 2020, 27, 53; sit. Häyrynen 2017).

Asukkaat myös arvostavat paikallista kulttuuritarjontaa. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2019 julkaistun ”Seutukaupunkien vetovoimatutkimuksen” mukaan, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut muodostavat turvallisuuden, asuinympäristön ja liikenteellisen saavutettavuuden ohella yhden tutkittujen kuntien keskeisistä vetovoimatekijöistä ja vahvuuksista. Esimerkiksi uudistuvuus, työllisyys- ja

koulutusmahdollisuudet jäivät vetovoimatekijöissä selkeästi jälkeen. Lisäksi vetovoimatekijöiden ja muuttovetovoiman välisten yhteyksien tarkastelu osoitti, että muuttoharkintaan vaikuttavia vetovoimatekijöitä olivat erityisesti asuinympäristö sekä kaupungin ilmapiiri ja fiilis sekä kaupungin persoonallisuus ja erottautuvuus. (Laamanen & Kultanen 2019, 10–11.)

Vastaavia tuloksia ovat esittäneet myös Ruokolainen, Sokka, Kurlin ja Tohmo (2019) Jyväskylän kaupungin kulttuurilaitoksia koskeneessa vaikutustutkimuksessa, jonka mukaan taide- ja kulttuurilaitosten vaikutus kaupungin imagoon ja kaupunki-identiteettiin on hyvin myönteinen. Jyväskyläläiset ja Keski-Suomessa asuvat kyselyvastaajat kokivat, että taide- ja kulttuurilaitokset tekevät kaupungista viihtyisän, houkuttelevan ja tunnetun sekä elävän ja monimuotoisen kulttuurikaupungin. Lisäksi taide- ja kulttuurilaitoksilla on tärkeä merkitys kaupunkikeskustan vetovoimalle, ja taidelaitoksissa vierailevat tuovat alueen yrityksille myös merkittävästi tuloja. (Mts., 51, 58–59.) Niin laitoksissa käyneet kuin käymättömätkin kyselyvastaajat kokivat taidelaitoskäyntien edistävän hyvinvointia ja vaikuttavan positiivisesti esimerkiksi sosiaalisten suhteiden edistämiseen ja sivistymiseen (Mts, 62–63). Huomattava osa kaupunkilaisista koki kuitenkin jäävänsä taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan ulkopuolelle, mikä nostaa esiin tarpeen kehittää niin erilaisten kulttuuritoimijoiden kuin kansalaistenkin osallisuutta laitosten toimintaan (Mts., 82–83).

Sosiaalisten taitojen ja yhteiskunnallisen osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittyminen

Kulttuuri- ja taideharrastusten on todettu ehkäisevän monin tavoin syrjäytymistä ja tukevan arjessa selviytymistä ja pärjäämistä. Erityisesti niiden on katsottu edistävän nuorten elämäntaitojen kehitystä sekä vähemmistöryhmien, vammaisten, erityistä tukea tarvitsevien ja syrjäytymisvaarassa olevien osallisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. (Crossick & Kaszynska 2016, 7; Vimilä 2016; Laitinen 2017b; 2017e.) Myös ikääntyvien osalta on esitetty tutkimustodisteita siitä, että osallistuminen taide- ja kulttuuritoimintaan ylläpitää sosiaalisia suhteita ja ehkäisee siten yksinäisyyttä ja eristäytymistä yhteiskunnasta (Crossick & Kaszynska 2016, 108–110; All-Party Parliamentary Group on Arts 2017, 123–138; esim. Goulding 2012). Lisäksi kulttuuri- ja taidetoiminnan on uskottu ehkäisevän uusintarikollisuutta esimerkiksi vankien kommunikaatiotaitojen kehittymisen myötä (Mowlah ym. 2014, 33; Taylor, Davies, Wells, Gilbertson & Tayleur 2015, 77–80).

Suomessa esimerkiksi etsivä kulttuurityö on ennakoivaa, korjaavaa ja varhaista puuttumista. Toisaalta myös peruskoulun ja taide- ja kulttuurikasvatustahojen yhteistyötä tiivistämällä on mahdollista parantaa taide- ja kulttuurikasvatuksen laatua, monipuolisuutta ja saavutettavuutta (Houni ym. 2020, 115–123; ks. myös Laine & Hartman 2020). Lisäksi Suomessa on tarkasteltu myös taidelähtöisiä työmenetelmiä keinona kehittää lastensuojelua (Känkänen 2013).

Yksilötason hyötyjen lisäksi taiteen ja kulttuurin on nähty useissa eri yhteyksissä lisäävän yhteiskunnallista yhtenäisyyttä, vahvistavan yhteisöllistä identiteettiä ja sosiaalista pääomaa. Niiden on myös todettu vähentävän eriarvoisuutta sekä edistävän sosiaalista ja kulttuurista moninaisuutta ja turvallisemmaksi koettujen yhteisöjen rakentumista. (McCarthy ym. 2004; Mowlah ym. 2014, 32–33; Cossic & Kaszynska 2016; 36; Tsegaya ym. 2016; Jeannotte 2017; Laitinen 2017b, 2017d;). Suomessa esimerkiksi hyvin suositun teatteriharrastuksen on tutkittu kasvattavan monin tavoin sosiaalista pääomaa harrastajapaikkakunnilla (Susiluoma 2005).

Taiteen ja kulttuurin harrastamisen on todettu edistävän kansalaisten osallistumista, kansalaistoimintaa ja aktiivista kansalaisuutta. On olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuvat ovat aktiivisempia vapaaehtoistyössä, hyväntekeväisyyslahjoitusten tekemisessä sekä äänestämässä ja yleensäkin osallistumisessa yhteisön toimintaan. (Taylor ym. 2015, 81–85; Crossick & Kaszynska 2016, 58–

61; Polzella & Forbis 2016.) Taide- ja kulttuuriosallistuminen on joissakin yhteyksissä liitetty myös voimakkaampaan kansallistunteeseen (Hill 2008, 2013).

Koska taiteen luonteeseen kuuluu myös vallitsevien käsitysten haastaminen ja yhteiskunnallisten ongelmien ja epäkohtien osoittaminen, voi taiteen ja kulttuurin katsoa edistävän demokratialle hyödyllistä kriittistä ja strategista ajattelua sekä kansalaisten aktiivisuutta (Council of Europe 2016, 113–114; esim. Gutiérrez-Vicario 2016; Laitinen 2017d, 34–35;). Kulttuuriosallistumista onkin pidetty tärkeänä tekijänä eurooppalaisten demokratioiden selviytymiselle globalisaation, lisääntyneen kansainvälisen liikkuvuuden ja siirtolaisuuden aiheuttamista haasteista. Taide- ja kulttuuritoiminnassa tapahtuva eri kulttuureista tulevien vuorovaikutus voi myös auttaa purkamaan stereotyyppioita ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista. (Hertie School of Governance 2016; European Agenda for Culture 2017; Vanhanen 2017.) Esimerkiksi Crossick & Kaszynska (2016) näkevät taiteella ja kulttuurilla tärkeän roolin myös kansainvälisesti osana rauhanpyrkimyksiä ja konfliktien jälkeistä toipumista, jolloin ne auttavat näkemään vastapuolen neutraalimmassa valossa. He kuitenkin muistuttavat, että taidetta ja kulttuuria voidaan käyttää myös vastakkaisessa tarkoituksessa (Mts., 66–69).

Vaikutukset hyvinvointiin, terveyteen ja oppimiseen

Suomessa kulttuurihyvinvointi on 2010-luvulta lähtien vakiintunut kattokäsitteeksi puhuttaessa taiteen ja kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista yksilöille ja yhteisöille (Kaattari & Suksi 2019, 11; Houni ym. 2020, 17; esim. Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019). Erityisesti musiikilla ja laululla on todettu olevan lukuisia psykologisia ja fysiologisia vaikutuksia. Myös muilta taiteen aloilta, kuten teatteri ja muu esittävä taide, visuaaliset taiteet, kaunokirjallisuus, luova kirjoittaminen, tanssi, elokuvat sekä käynnit kulttuurikohteissa ja -tapahtumissa, löytyy tutkimusnäyttöä taiteen positiivisista vaikutuksista. (McLean 2011; Staricoff & Clift 2011; Taylor ym. 2015; All-Party Parliamentary Group on Arts 2017; Laitinen 2017d; Houni ym. 2020.)

Lukuisissa kirjallisuuskatsauksissa on todettu, että kansainvälisen tutkimuksen perusteella on vahvaa näyttöä taiteen ja taiteellisen toiminnan merkityksestä fyysisen ja psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä sekä osana hoitoa ja paranemista (esim. McCarthy ym. 2004; Mowlah ym. 2014; Cossic & Kaszynska 2016; Tsegaya ym. 2016; All-Party Parliamentary Group on Arts 2017; Honkala & Laitinen 2017; Jeannotte 2017; Laitinen 2017d; Fancourt & Finn 2019). Erityisen vahvaa näyttöä on olemassa kulttuurin ja taiteen positiivisista vaikutuksista mielen hyvinvointiin ja mielenterveyteen sekä mielen sairauksista toipumiseen. Lukuisissa tutkimuksissa on esitetty näyttöä siitä, että kulttuurilla ja taiteella on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi dementiaan, masennukseen ja Parkinsonin tautiin. (Mowlah ym. 2014; Tsegaya ym. 2016; All-Party Parliamentary Group on Arts 2017; Laitinen 2017a, 2017c.)

Erilaisissa terveydenhuollon ympäristöissä toteutetuissa tutkimuksissa on todettu, että taidetta voidaan käyttää vähentämään potilaiden kokemaa stressiä ennen toimenpiteitä ja niiden aikana. Taide voi auttaa myös kivun ja hoitojen sivuvaikutusten sietämistä ja vähentää fyysisiä ja psyykkisiä oireita sekä lääkkeiden käyttöä niin akuuteissa tilanteissa kuin pitkäaikaissairailla. Taide kohentaa sekä potilaiden että vierailijoiden mielialaa. Lisäksi taiteen avulla voidaan edistää hoitohenkilökunnan kykyä ymmärtää paremmin potilaiden tarpeita ja kommunikoida heidän kanssaan. Taide myös vaikuttaa positiivisesti hoitohenkilökunnan työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. (Tsegaya ym. 2016; Laitinen 2017a; Aholainen ym. 2021.)

Myös muissa kuin terveydenhoidon organisaatioissa toteutetuissa tutkimuksissa on todettu, että työpaikan järjestämään taidetoimintaan osallistuminen on yhteydessä erityisesti työntekijöiden psyykkiseen terveyteen. Tutkimuksissa on saatu näyttöä taidetoiminnan vaikutuksista työntekijöiden stressin ja uupumusoireiden vähenemiseen, hyvinvoinnin kohenemiseen ja suoriutumiseen työssä. (Berthoin Antal & Strauß 2013; Kaattari & Suksi 2019, 28.) Näyttöä on myös sairauspoissaolojen vähenemisestä taidetoiminnan

seurauksena (Ikäläinen 2017; ks. myös Turunen ym. 2018, 13–14). Organisaatioiden oppimisen näkökulmasta taide- ja kulttuuritoiminnan vaikutuksissa on kyse kohdeorganisaation ja sen henkilökunnan ajattelun ja toiminnan muutoksista koituvista hyödyistä (Jansson 2014, 9). Yksilöiden ja organisaatioiden luovuuden kehittyminen taide- ja kulttuuritoiminnan seurauksena edesauttaa myös yhteiskunnallisten innovaatioiden syntymistä ja luovien yhdyskuntien kehitystä, mikä heijastuu edelleen yhdyskuntien vetovoimaan ja hyvinvointiin (Crossick & Kaszynska 2016, 77; Honkala 2018).

Terveysongelmien ennaltaehkäisemisen osalta on ollut esillä taiteen ja kulttuurin vaikutus kognitiivisten taitojen kehitykseen, kuten lasten kielen ja puheen kehittymiseen, oppimistaitojen kehittymiseen, koulu- ja työmenestykseen sekä elinikäisen oppimisen mahdollisuuksiin. Myös kulttuuri- ja taideosallistumisen myötä tapahtuvalla syrjäytymisen ehkäisyllä, elämänhallinnan paranemisella, riskikäyttäytymisen vähenemisellä ja terveellisempien elämäntapojen omaksumisella on nähty olevan terveyttä edistäviä vaikutuksia. Lukuisissa tutkimuksissa eri puolilla maailmaa on esitetty tutkimustodisteita taide ja kulttuuritoiminnan positiivisia vaikutuksia myös ikääntyneiden sosiaaliseen hyvinvointiin, terveyteen, vähentyneeseen masentuneisuuteen ja yksinäisyyteen sekä fyysisen ja kognitiivisen toimintakyvyn ylläpitämiseen. (McCarthy ym. 2004, 8; Mowlah ym. 2014, 3337; Crossick & Kaszynska 2016, 108; Tsegaya ym. 2016; All-Party Parliamentary Group on Arts 2017, 90–93; Jeannotte 2017; Laitinen 2017b; 2017d; Malmivaara 2017; Honkala 2018.)

Monissa taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tarkastelevissa tutkimuksissa puhutaan subjektiivisesta hyvinvoinnista eli koetusta tyytyväisyydestä omaa terveyttä ja hyvinvointia kohtaan. Kulttuuripalveluiden käytön ja kulttuurisen harrastustoiminnan on tutkittu olevan yhteydessä hyväksi koettuun terveydentilaan, hyvään elämänlaatuun, onnellisuuteen sekä matalaan ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen. Myös harrastuneisuuden määrällä on tutkittu olevan merkitystä. Useissa tutkimuksissa on todettu, että kulttuuriosallistumisen määrän kasvaessa myös koettu terveys ja hyvinvointi kasvaa. (Mowlah ym. 2014; Gordon-Nesbitt 2015, 52–53; Cossic & Kaszynska 2016; Laitinen 2017d, 20–21; Houni ym. 2020, 138.)

Taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksia on tarkasteltu paitsi yksilötasolla myös laajemmin osana kansanterveyden edistämistä. Kulttuuri- ja taideosallistumien on yhdistetty esimerkiksi pienentyneeseen varhaisen kuoleman riskiin ja pidempään eliniän odotteeseen. Erityisesti Pohjoismaissa väestötasolla toteutetuissa epidemiologisissa tutkimuksissa on saatu positiivisia tuloksia yhteyksistä kulttuurisen osallistumisen, kulttuurin ja taiteen harrastamisen sekä eliniän odotteen, koetun terveyden ja elämään tyytyväisyyden välillä. Tutkimuksissa ei kuitenkaan ole voitu osoittaa, että juuri taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen tuottaa havaitut terveysvaikutukset. (Gordon-Nesbitt 2015; Laitinen 2017a; 2017d, 29–30; Leadbetter & O'Connor 2013.)

McCarthy ym. (2004) ovat todenneet, että iso osa taiteeseen ja kulttuuriin liitetystä hyödyistä on saavutettavissa vain pidempiaikaisen harrastuneisuuden kautta. He nostavat tällaisen pidempiaikaisen sitoutumisen aikaansaamisessa avainasemaan lasten ja nuorten varhaisen tutustuttamisen taiteisiin ja kulttuuriin esimerkiksi kouluissa, yhteisöllisissä taideprojekteissa tai populaarikulttuurin kautta. (Mts., 72–73; ks. myös Laine & Hartman 2020.)

2.3 Vaikuttavuuden arviointi ja tieto kulttuurin edistämisen tukena

Kulttuuripolitiikan eri tasoilla ja tahoilla tarvitaan monenlaista, tilannekuvaan ja toimialan itsetuntemukseen liittyvää tietoa päätöksenteon tueksi. Alueatasolla kulttuuria koskevaa tietoa käytetään ennen kaikkea vaikuttamiseen, kuten edunvalvontaan, rahoituksen perusteluihin, strategiatyöhön, merkitysten ja

vaikutusten avaamiseen eri sektoreilla ja laajemmin kulttuurin, kulttuuriympäristöjen ja taiteen arvostuksen lisäämiseen. Lisäksi tieto tukee alueellista kulttuurin edistämistä (Haanpää ym. 2020, 88).

Tulevaisuudessa tiedontarvetta kasvattaa kulttuuritoimialan roolin vahvistuminen, kun sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen kuntien tehtäväkenttä suuntautuu etenkin sivistys-, kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluiden järjestämiseen (Renko & Ruusuvirta 2016, 13). Myös uudet politiikkatavoitteet luovat uudenlaisia tietotarpeita. Viime aikoina tällainen kenttä on ollut esimerkiksi kulttuurihyvinvointi. Lisäksi hyvän hallinnon periaatteet ja strategisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttävät tietoa alan toiminnasta. Esimerkiksi päätöksenteon ja rahoituksen läpinäkyvyys edellyttää tietoa muun muassa siitä, millä perusteilla avustuksia on myönnetty ja miten ne jakautuvat eri taiteenalojen ja organisaatioiden välille. Vastaavasti kulttuurin toimijakentältä odotetaan oman vaikuttavuutensa osoittamista numeerisilla mittareilla. Tietoperustaisuus on kuitenkin haaste alalle, jossa numeerinen tieto ei ole ollut keskeinen päätöksentekoperuste. (Haanpää ym. 2020, 76–77, 88.)

2.3.1 Vaikuttavuuden arvioinnin haasteita

Kulttuurin ja taiteen vaikuttavuuden arvioinnissa on nähty monenlaisia haasteita. Vaikuttavuustutkimuksia on kritisoitu yleisesti esimerkiksi siitä, ettei niissä ole pystytty osoittamaan tutkitun ilmiön erityisyyttä suhteessa muihin vastaaviin ilmiöihin ja siihen, voitaisiinko samat vaikutukset saada aikaan myös muiden sektoreiden toimenpiteillä (esim. koulutus, liikunta, sosiaalinen toiminta) (Carnwath & Brown 2014, 3; Jansson 2014, 8; Jakonen 2016, 21–22; Lehikoinen & Vanhanen 2017, 11). Toisaalta on myös katsottu, ettei tutkimuksissa tarkastella riittävästi hyötyjen suhdetta tehtyihin satsauksiin (McCarthy ym. 2004, 18) tai, että tutkimukset eivät sisällä riittävää näyttöä luovan toiminnan laajemmista taloudellisista hyödyistä esimerkiksi innovaatiotoiminnalle (Carnwath & Brown 2014, 3). Jotkut tutkijat näkevät vaikuttavuustutkimuksen taustalla tarkoitushakuisia kulttuuripoliittisia päämääriä (Jansson 2014, 7; Belfiore & Bennet 2007; Aholainen ym. 2021), toiset taas kokevat vaikuttavuustutkimuksen keskittyvän vain julkiseen kulttuuritarjontaan ja unohtavan ihmisten arjessa ja kotona harrastaman kulttuurin (Crossick & Kaszynska 2016, 25–26).

Taiteen ja kulttuurin vaikutuksia tarkastelevia tutkimuksia on kritisoitu nimenomaan laadullisten indikaattoreiden puutteesta tai vähyydestä (Jakonen 2016, 21). Erityisesti on kritisoitu kvantitatiivisten mittareiden käyttöä kuvattaessa elämän laatuun liittyviä indikaattoreita, kuten tyytyväisyyttä tai hyvinvointia. Sen sijaan tiedonkeruun menetelmät ja tarvittavan tiedon muoto tulee harkita kulloinkin tarkasteltavan aiheen mukaan. (McCarthy ym. 2004, 72; Crossick & Kaszynska 2016, 23.) Laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista tavoittaa se, mikä taidetoiminnasta tai -elämyksistä tekee osallistujille merkityksellistä, miten taide vaikuttaa eri tilanteissa ja eri ihmisiin, onko taiteella myös negatiivisia vaikutuksia tai mitä taiteella ja kulttuurilla yleensäkin tarkoitetaan. (Belfiore & Bennet 2007; Jansson 2014, 16; sit. Laitinen 2017d; Aholainen ym. 2021.) Tutkimusmenetelmien osalta tulisi kehittää arviointimenetelmiä, joissa pystytään huomioimaan sekä yksilön elämykset että taide- ja kulttuuripalveluiden laatu (McCarthy ym. 2004, 37–38; Crossick & Kaszynska 2016, 149–150).

Lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi on katsottu, että taiteen ja kulttuurin kentällä tulisi selvittää enemmän kuluttajien osallistumattomuutta (Virolainen 2015, 103–104) ja huomioida myös taiteen ja kulttuurin mahdollisia negatiivisia tai muita positiivisia vaikutuksia syrjäyttäviä vaikutuksia (Jakonen 2016, 22; ks. myös Belfiore & Bennet 2006; 2007; 2010; Aholainen ym. 2021). Hyvinvointi- ja terveyshyötyjen sekä yksilöllisten ja laajempien sosiaalisten vaikutusten arvioinnin osalta on esitetty tarve laajempiin ja pitkäjänteisempiin väestötason hyvinvointi- ja terveyshyötytutkimuksiin (McCarthy ym. 2004, 37–38; Crossick & Kaszynska 2016, 149–150).

2.3.2 Kulttuurin vaikutusten arvioinnin kehittäminen Suomessa

Kun Suomessa arvioidaan sitä, mitä yhteiskunta saa vastineeksi taiteen ja kulttuurin julkisesta tukemisesta, niiden vaikutuksia mitataan erilaisin tuotoksista kertovin tunnusluvuin (ks. Saukkonen 2014, 30; Jakonen 2016, 20). Tuotoksista kertoviksi tunnusluvuiksi eli indikaattoreiksi on määritelty muun muassa esitysten lukumäärä, kulttuuritarjonnan kotimaisuusaste sekä uusien tuotantojen osuus kulttuuritarjonnasta tai kansalaisten harrastama lukeminen, musiikin kuuntelu, kirjastossa käyminen, kulttuuriin ja taiteeseen käytetty aika sekä taide- ja kulttuuritilaisuuksiin osallistuminen (esim. OKM 2009, 51–65; Kettunen 2016, 25).

Virolainen (2015) on esitellyt tarkemmin erilaisia lähinnä 2000-luvun alussa tehtyjä kulttuuri-osallistumisen mittaamiseen pyrkiviä kotimaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia sekä Suomessa kerättyjä kulttuuritilastoja. Hänen mukaansa vaikutuksia tai vaikuttavuutta käsittelevät tutkimukset keskittyvät selvittämään ja arvioimaan erilaisia kulttuuri-osallistumisen sosiaalis-taloudellisia seurauksia, vaikutuksia ja hyötyjä. Viime aikoina tutkimus on keskittynyt erityisesti sosiaalisiin hyötyihin. Valtaosa taiteen soveltavaan käyttöön liittyvistä tutkimuksista keskittyy ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen taiteen ja kulttuurin keinoin. (Mts., 80.) Kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia on pyritty arvioimaan myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kokoaman kuntien hyvinvointia kuvaavan TEA-viisarin avulla. Vuonna 2019 tähän kuntien itsearvioinnin välineeksi kehitettyyn mittaristoon liitettiin kysymyspatteristo, jossa pyritään arvioimaan kulttuurin terveyttä edistäviä vaikutuksia kulttuurin rakenteisiin ja järjestämisen tapoihin liittyvillä kysymyksillä (Aholainen ym. 2021).

Tällaiset lähinnä toiminnan määrää kuvaavat luvut eivät kuitenkaan kerro kovinkaan paljoa toiminnan vaikutuksista/vaikuttavuudesta tai taiteen ja kulttuurin kokonaisvaltaisesta arvosta ja merkityksestä yhteiskunnassa. Indikaattoreiden voi useimmiten katsoa olevan ainoastaan suuntaa antavia ja kuvaavan toimintoja, jotka ovat edellytyksenä vaikuttavuuden synnylle. (Jakonen 2016, 21; Kettunen 2016, 25–26.) Kettunen (2016) katsookin, että kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen edellyttää ensinnäkin tavoitteiden selkeämpää konkretisointia ja liittämistä toimenpiteisiin; mitä kulttuuripolitiikassa tavoitellaan ja millä keinoin näihin tavoitteisiin pyritään. Toisaalta se edellyttää odotettujen tulosten konkretisointia ja niiden mitattavuuden mallintamista; mitä muutoksia kohteessa tapahtuu ja miten muutoksia voidaan mitata. Lisäksi vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen edellyttää alan tietoperustan kehittämistä; mitkä ovat hyviä ja vaikuttavia tapoja toimia sekä yleensäkin tutkimustiedon laajempaa käyttöä (Mts., 38).

Suomessa taiteen ja kulttuurin toimialan tietoperustan kehittäminen on yksi opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025:n tavoitteista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017; Haanpää ym. 2020). Taiteen ja kulttuurin toimialan tilasto- ja tietoperustan nykytilaa ja kehittämistarpeita on tarkasteltu laajasti 2018 valmistuneessa kulttuurialan alueellisia tietolähteitä ja tiedon puutteita koskeneessa esiselvityksessä (Antikainen, Haanpää, Laasonen & Siltanen 2018) sekä vuonna 2020 julkaistussa Opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (Haanpää ym. 2020). Selvitysten mukaan ongelmia ja haasteita on eniten siinä, miten hajallaan oleva tilasto- ja muu tieto saataisiin paremmin yhteen, esille ja käyttöön. (Antikainen ym. 2018, 53; Haanpää ym. 2020, 9.) Esimerkiksi kuntatasolla kulttuuripalveluiden järjestämisen mallit ja lähtökohdat palveluiden tuottamiselle ovat hyvin erilaiset, mikä näkyy esimerkiksi kulttuuritoimien kustannustietojen kirjavuudessa. Kustannustietojen perusteella ei myöskään voida tehdä suoria johtopäätöksiä kulttuuripalvelujen laadusta tai niiden tuottamisen tehokkuudesta ja kalleudesta (Renko & Ruusuvirta 2016, 27–29, 74).

Suomessa kulttuuritiedon kehittämistä tehtiin vuoden 2019 aikana viiden maakunnan kanssa toteutetussa pilottikokeilussa. Pilottiprojektin tuloksena syntyi ”Kulttuurin alueellinen tilannekuva”, joka on kulttuurin rahoituksen, luovan talouden ja kulttuurialojen työllisyyden, kulttuuripalveluiden tarjonnan ja käytön,

taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset sekä kulttuuriympäristöt ja alueellisen identiteetin kattava 25 indikaattorin kokonaisuus. Tilannekuva on esitetty taulukkomuodossa OKM:n raportissa. (Haanpää ym. 2020, 84–85.) Kuntatason tietoja, niiden vertailtavuutta ja tiedonkeruita on käsitelty Kuntaliiton Kulttuuripalvelujen toiminnan ja talouden vertailutiedosto -projektissa vuosina 2007, 2010, 2013 ja 2016. Itä-Suomen alueelta projektissa olivat mukana Joensuu, Kuopio, Lappeenranta, ja Mikkeli ja vuonna 2010 myös Savonlinna. Projektin uusimmassa raportissa on tarkasteltu 24 kaupungin vuoden 2016 tilinpäätöstietoihin perustuvia kulttuuritoiminnan kustannuksia ja niiden kehitystä vuosien 2010 ja 2016 välillä. (Renko & Ruusuvirta 2016.)

Haanpään ym. (2020) selvityksen mukaan kulttuurialan tietoperustan kehittäminen edellyttää yhteistyön luomista ja vahvistamista, koska tiedon omistajia on paljon. Tietoperusta kaipaa myös ohjausta ja johtamista, koska taiteen ja kulttuurin tieto ei yleensä ole viranomaisten tuottamaa eikä se näin ollen ole viranomaistiedon lailla ohjattavissa, johdettavissa tai käytettävissä. Tiedon yhteen toimivuuden lisääminen edellyttää sen rakenteiden ja laadun kehittämistä. Lisäksi tiedon käytön ja käyttäjäryhmien kasvattamiseksi tulisi raakadatan ohella tuottaa enemmän myös analysoitua ja tutkittua tietoa. Se, että kulttuuritilastoja työkseen tuottavat tai paljon käyttävät ihmiset osaavat tulkita tietoa, ei riitä, jos tavoitteena on taide- ja kulttuuripolitiikan tietoperustaisuuden lisääminen. (Mts., 88–99.)

3 KULTTUURIALAN MERKITYS SUOMESSA TILASTOJEN JA TUTKIMUSTEN VALOSSA

Vaikka edellisessä kappaleessa esitettiin kulttuurialan indikaattoreihin ja vaikutusten mittaamiseen liittyviä haasteita, on kulttuurialan tilastoinnissa tapahtunut kehitystä aivan viime vuosina. Osittain näihin uusittuihin ja helpommin lähestyttäviin eri toimijoiden tuottamiin avoimeen dataan perustuviin tilastoihin ja osittain uuteen kerättyyn tutkimustietoon pohjautuen kulttuurin ja kulttuurialan merkitystä on mahdollista tarkastella aiempaa helpommin, jopa alueellisesta näkökulmasta. Valotamme tässä kappaleessa hieman muutamien kulttuuriin liittyvien tilastojen ja tutkimusten näkökulmasta, millainen merkitys kulttuurialalla on valtakunnallisesti ja erityisesti Itä-Suomessa, ja kuinka paljon kunnat panostavat taloudellisesti kulttuuripalveluihin.

3.1 Kulttuurialan työllisyys ja talous valtakunnallisesti

Joulukuussa 2021 julkaistiin Kulta ry:n rahoittama tutkimus *Kulttuurialan kehitys 2010–2019 ja kulttuurialan vaikutus työllisyyteen ja julkiseen talouteen* (Holm & Tyynilä 2021). Tutkimus pohjautui pääosin Tilastokeskuksen Kulttuurisatelliittiin ja kuntatilastoihin. Tilastokeskuksen kulttuuritilastoissa kulttuuri määritellään laajasti sisältäen kulttuuriperinnön ja arkistot; kirjastot, kirjallisuuden ja lehdet; visuaalisen ja esittävän taiteen; audiovisuaalisen kulttuurin ja multimedian; arkkitehtuurin, muotoilun ja käsityöt; huvipuistot sekä viihteen ja virkistyksen sekä koulutuksen, hallinnon ja markkinoinnin.

Tutkimuksen tulosten mukaan kulttuuriala on merkittävä työllistäjä ja sillä on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen. Valtion taiteelle ja kulttuurille osoittama valtionrahoitus oli vuonna 2019 1,3 miljardia euroa, ja sillä synnytetty kulttuurialojen tuotos oli vuositasolla 14 miljardia euroa. Kulttuuriala työllistää valtakunnallisesti suoraan 80 000 henkeä ja välillisesti 48 000 työntekijää eli yhteensä lähes 130 000 henkeä. Kulttuurialan palkkasumma kerrannaisvaikutuksineen on 5,3 miljardia euroa vuodessa. Huolestuttavaa kuitenkin on, että vaikka kulttuurialoilla on merkittävä työllistävä vaikutus ja valtion sijoittamalle rahoitukselle saadaan merkittävä tuotos, on kulttuurialan työllisyys vähentynyt vuosien 2010–2019 välillä 20 prosenttia. (Holm & Tyynilä 2021.) Tämän lisäksi koronaviruspandemia on varmasti vaikuttanut kulttuurin ammattilaisten määrään alentavasti vuoden 2019 jälkeenkin.

3.2 Kulttuurin kuluttaminen Suomessa

Monet kulttuuripalvelut ovat Suomessa kuluttajille ilmaisia. Kuluttajien kulttuuripalveluihin käyttämää rahamäärää on kuitenkin selvitetty valtakunnallisesti osana Tilastokeskuksen Kulttuurisatelliittia. Kotitalouksien kulttuuripalveluihin käyttämä kokonaissumma on pienentynyt 4,5 prosenttia vuodesta 2010, mutta oli tästä huolimatta vuonna 2019 6,4 miljardia euroa. Kuitenkin kasvua on ollut esimerkiksi esittävän taiteen ja elokuvien sekä huvipuistojen, pelien ja muun ajanvietteen osalta. (Holm & Tyynilä 2021.)

Tilastokeskus tuottaa tilastoja suomalaisten ajankäytöstä (SVT: Ajankäyttö) sekä vapaa-ajan osallistumisesta (SVT: Vapaa-ajan osallistuminen). Näiden tilastojen tiedot valaisevat suomalaisten kulttuuripalveluiden käyttöä valtakunnan tasolla. Alueellisia tai kuntakohtaisia tietoja tilastoista ei ole poimittavissa. Vapaa-ajan

osallistumisen tilastosta löytyy tietoa muun muassa kulttuuriharrastusten harrastamisen useudesta, kirjastokäynneistä, kulttuuritilaisuuksissa käynneistä, digipelaamisesta sekä musiikin ja radion kuuntelusta. Esimerkiksi elokuvateattereissa oli käynyt 59 prosenttia, konserteissa 56 prosenttia, teatterissa 38 prosenttia, taidenäyttelyissä 36 prosenttia, museoissa 33 prosenttia, tanssiesityksissä 14 prosenttia ja oopperassa 6 prosenttia yli 15-vuotiaista suomalaisista viimeisen 12 kuukauden aikana vuonna 2017. Kirjastoissa puolestaan oli käynyt viimeisen puolen vuoden aikana 49 prosenttia yli 15-vuotiaista suomalaisista vuonna 2017. Kirjoja oli yli 15-vuotiaista suomalaisista vuonna 2017 viimeisen vuoden aikana lukenut 85 prosenttia ja musiikkia kuunnellut 97 prosenttia, joista 58 prosenttia päivittäin ja 23 prosenttia useita kertoja viikossa. (SVT: Vapaa-ajan osallistuminen.)

3.3 Taiteen ja kulttuurin merkitys ja asema Itä-Suomessa

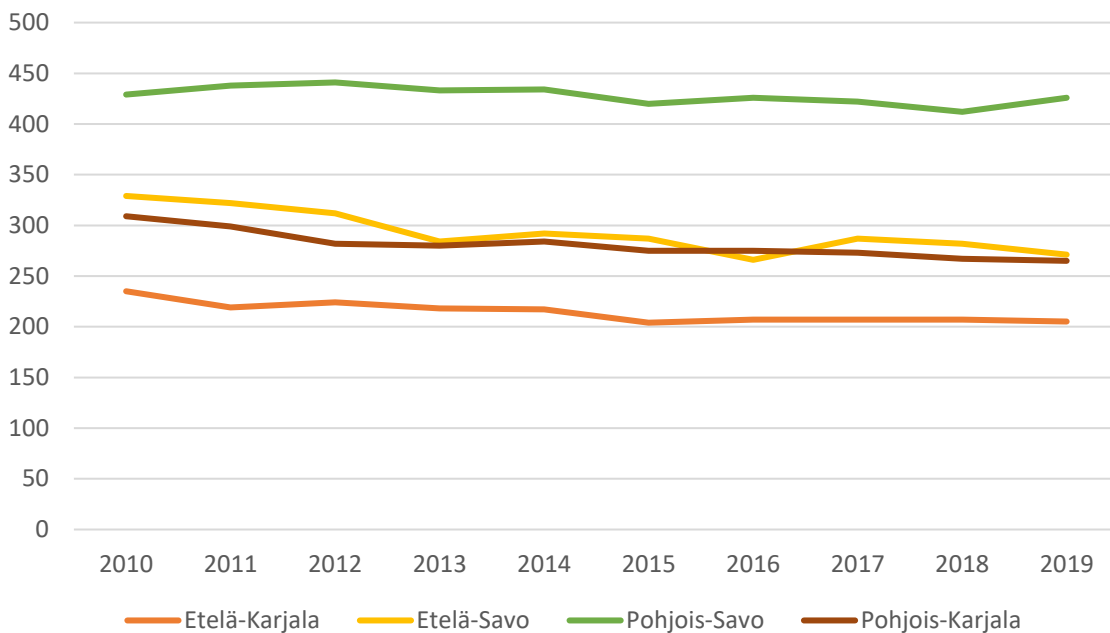
Kulttuurin kuluttamisesta ei ole aiemmin tehty tutkimuksia erikseen Itä-Suomen osalta. Tilastokeskuksen kulttuuriin liittyvistä tilastoista on selvitettävissä alueellisesti muuan muassa kulttuurialan yritysten toimipaikkojen määrä, työllisen työvoiman määrä kulttuurialoilla, kuntien kulttuuritoimen asukaskohtaiset nettokustannukset, museoiden ja orkesterien määrä, kulttuuritapahtumien määrä sekä kirjastojen määrä maakunnittain (Tilastokeskus: Kulttuuri 2021). Tietoa itäsuomalaisten osallistumisesta kulttuuritoimintoihin ei kuitenkaan pysty erikseen poimimaan Tilastokeskuksen ajankäyttö tai vapaa-ajan osallistumisen tilastoista. Tämä on yksi syy tämän kulttuurin merkityksiä ja kuluttamista selvittävä tutkimuksen toteuttamiselle.

Taulukkoon 1 on poimittu muutamia tietoja kulttuuripalveluiden sekä kulttuurioppilaitosten määrän kehityksestä vuosien 2010 ja 2020 välillä Itä-Suomen neljässä maakunnassa. Kymmenen vuoden aikana eniten on vähentynyt yleisten kirjastojen määrä. Sen sijaan museoiden, VOS teattereiden ja orkestereiden määrä on pysynyt melko vakaana. Huolestuttavaa on kuitenkin se, kuinka kulttuuriin liittyvää opetusta antavien oppilaitosten määrä on vähentynyt paljon seurantajaksolla lukuun ottamatta Pohjois-Savoa, jossa tilanne on pysynyt melko vakaana. (Tilastokeskus: Kulttuuri 2021.) Tämä voi vaikuttaa monin tavoin Itä-Suomessa sekä taiteen ja kulttuurin harrastamiseen sekä ammattilaisuuteen tulevina vuosina.

Taulukko 1. Kulttuuripalveluiden ja kulttuurialan oppilaitosten määrän kehitys vuosien 2010 ja 2020 välillä.

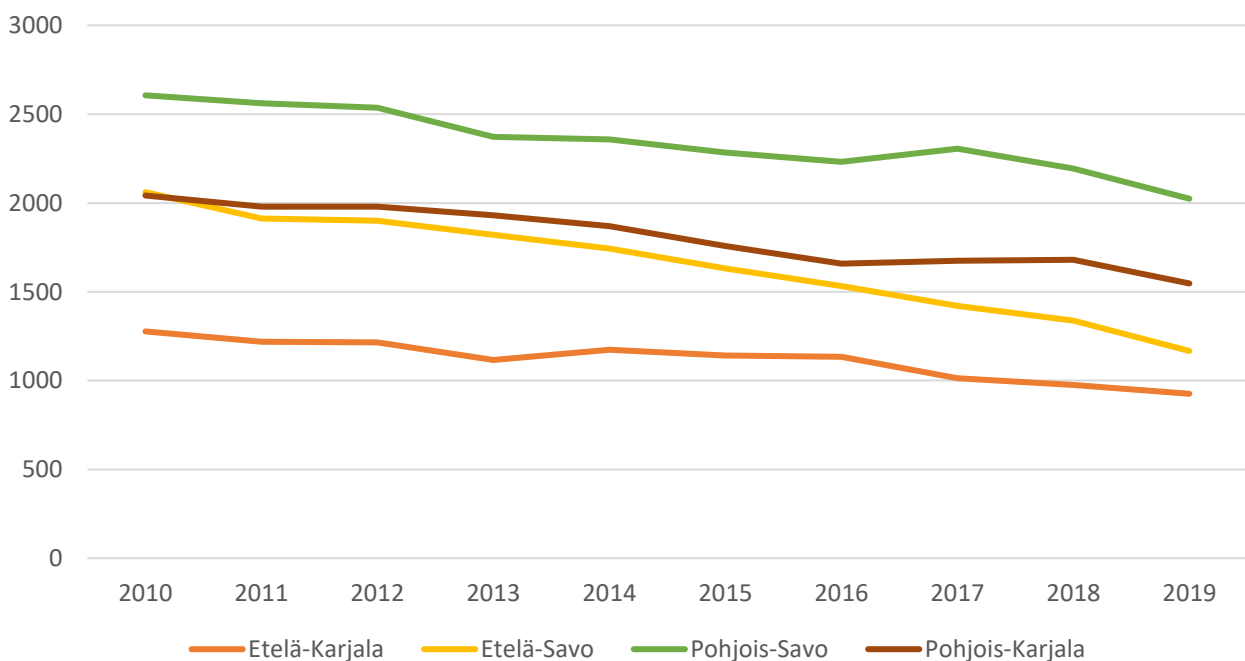
		2010	2020
Etelä-Karjala	Päätoimisesti hoidetut museot (lkm.)	3	2
	Yleiset kirjastot (lkm.)	28	24
	Valtionosuusteatterit ja Suomen Kansallisteatteri (lkm.)	2	2
	Valtionosuusorkesterit (lkm)	1	1
	Kulttuurialan tutkintoon johtavan koulutuksen oppilaitokset (lkm.)	3	2
	Kulttuurialan vapaan sivistystyön oppilaitokset (lkm.)	9	7
Etelä-Savo	Päätoimisesti hoidetut museot (lkm.)	4	4
	Yleiset kirjastot (lkm.)	31	28
	Valtionosuusteatterit ja Suomen Kansallisteatteri (lkm.)	2	2
	Valtionosuusorkesterit (lkm)	2	2
	Kulttuurialan tutkintoon johtavan koulutuksen oppilaitokset (lkm.)	6	3
	Kulttuurialan vapaan sivistystyön oppilaitokset (lkm.)	14	13
Pohjois-Savo	Päätoimisesti hoidetut museot (lkm.)	7	7
	Yleiset kirjastot (lkm.)	38	34
	Valtionosuusteatterit ja Suomen Kansallisteatteri (lkm.)	3	3
	Valtionosuusorkesterit (lkm)	1	1
	Kulttuurialan tutkintoon johtavan koulutuksen oppilaitokset (lkm.)	6	7
	Kulttuurialan vapaan sivistystyön oppilaitokset (lkm.)	14	13
Pohjois-Karjala	Päätoimisesti hoidetut museot (lkm.)	6	5
	Yleiset kirjastot (lkm.)	31	29
	Valtionosuusteatterit ja Suomen Kansallisteatteri (lkm.)	1	1
	Valtionosuusorkesterit (lkm)	1	1
	Kulttuurialan tutkintoon johtavan koulutuksen oppilaitokset (lkm.)	5	3
	Kulttuurialan vapaan sivistystyön oppilaitokset (lkm.)	11	9

Kulttuurialan yritysten toimipaikkojen määrä on pysynyt vuosien 2010 ja 2019 välillä melko vakaana Itä-Suomessa. Vuonna 2010 kulttuurialan yrityksiä oli Itä-Suomen alueella 1302 kappaletta ja vuonna 2019 yhteensä 1167 kappaletta (kuva 2).

Kuva 2. Kulttuurialan yritysten toimipaikat maakunnittain Itä-Suomessa 2010–2019 (Tilastokeskus: Kulttuuri 2021)

Työllinen työvoima kulttuurin toimialoilla Itä-Suomessa on sen sijaan vähentynyt voimakkaasti vuosien 2010–2019 välillä. Vuonna 2010 työllistä työvoimaa kulttuurin toimialoilla neljässä Itä-Suomen maakunnassa oli yhteensä lähes 8000 henkeä ja vuonna 2019 heitä oli noin 5660 henkeä (kuva 3).

Kuva 3. Työllinen työvoima kulttuurin toimialoilla maakunnittain Itä-Suomessa 2010–2019 (Tilastokeskus: Kulttuuri 2021)

3.3.1 Itä-Suomen kuntien kulttuuribudjetit

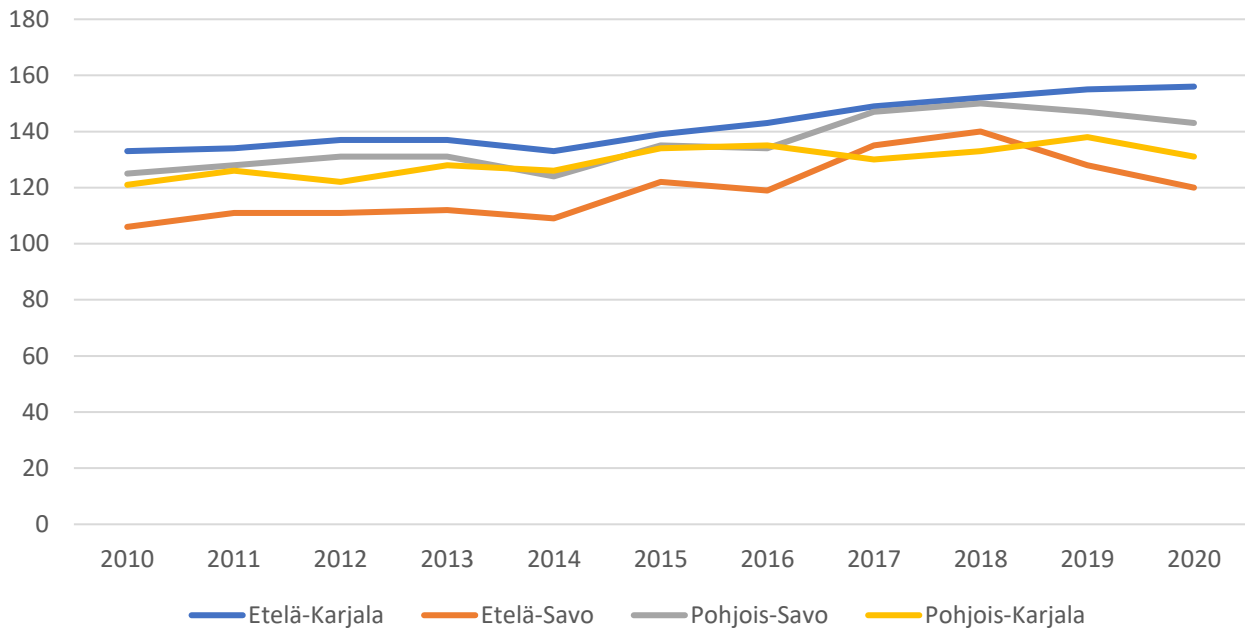
Kuntien kustannusrakennetta on mahdollista tarkastella Kuntaliiton tietopalvelussa (Kuntaliitto 2021). Taulukkoon 2 on koottu tietoa kuntaliiton palvelusta liittyen siihen, mikä on kulttuurin osuus kaupunkien nettokäyttökustannuksista Itä-Suomen maakuntakeskusten sekä Savonlinnan osalta. Tietopalvelun mukaan kulttuurin osuus kaupunkien nettokäyttökustannuksista vaihtelee näiden kaupunkien osalta Savonlinnan alle kahdesta prosentista Kuopion yli kolmeen prosenttiin (taulukko 2).

Taulukko 2. Kulttuurin osuus kaupunkien nettokäyttökustannuksista 2020 (Kuntaliitto 2021).

	Savonlinna		Joensuu		Kuopio		Lappeenranta		Mikkeli	
	Summa	Per asukas	Summa	Per asukas	Summa	Per asukas	Summa	Per asukas	Summa	Per asukas
Nettokäyttökustannukset	224 M €		455 M €		800 M €		461 M €		364 M €	
Opetus ja kulttuuri, josta	51 M €		65 M €		249 M €		135 M €		105 M €	
Kirjastot	1,7 M €	51 €	4 M €	52 €	5,8 M €	49 €	4 M €	55 €	3,1 M €	59 €
Museot ja näyttelyt	0,9 M €	28 €	1,6 M €	21 €	4 M €	33 €	2,2 M €	31 €	1,2 M €	22 €
Teatteri-, tanssi- ja sirkus-toiminta	0,8 M €	24 €	1,5 M €	20 €	5,4 M €	45 €	3,6 M €	49 €	1,1 M €	21 €
Taiteen perusopetus	0,26 M €	8 €	1,6 M €	21 €			0,9 M €	12 €		
Kansalaisopistojen vapaa sivistystyö	0,24 M €	7 €	1,7 M €	22 €	3,6 M €	30 €	0,16 M €	2 €	1,4 M €	27 €
Muu kulttuuri-toiminta	0,12 M €	4 €	1 M €	13 €	1,5 M €	13 €	0,42 M €	6 €	1,1 M €	21 €
Musiikki	79 000 €	2 €	1,8 M €	14 €	5,5 M €	46 €	1,4 M €	20 €	1,2 M €	23 €
Kulttuurin osuus nettokäyttökustannuksista	1,82 %		2,92 %		3,25 %		2,75 %		2,49 %	

Kuntaliiton tietojohdantamisen palvelu on hyvä kehitysaskel helpottamaan kuntien budjettirakenteen vertailua sekä eri toimialojen merkitystä osana budjettia. Kulttuurin osalta tämä on selkeä parannus aiempaan tietotarjontaan, joskin täysin aukoton järjestelmä ei ole kulttuurin osuuden selvittämisessä, sillä esimerkiksi osa tapahtumien tuesta ohjautuu elinkeinotoimen budjetista kulttuuribudjetin sijaan. Myöskään ajallinen vertailu ei toistaiseksi ole mahdollista, joten kehityksen suuntaa ei tietopalvelun tiedoilla pysty osoittamaan.

Tilastokeskuksen kulttuuritilaston avulla voidaan tarkastella kuntien kulttuuritoimen asukaskohtaisia nettokustannuksia maakunnittain. Itä-Suomen maakuntien osalta kulttuuritoimen asukaskohtaiset nettokustannukset ovat hieman nousseet vuosien 2010 ja 2019 välillä (kuva 4). Sen sijaan vuonna 2020 asukaskohtaiset nettokustannukset ovat pienentyneet.

Kuva 4. Kuntien kulttuuritoimien nettokustannukset (€/asukas) vuosina 2010–2020 (Tilastokeskus: Kulttuuri 2021).

Kuten edellä olevasta koosteesta on havaittavissa, kuntien ja alueiden kulttuuritarjonnan määrää ja jopa siihen sijoitettua rahasummaa on mahdollista tarkastella nykyisten eri organisaatioiden koostamien tilastojen avulla. Sen sijaan tuoretta alueellista tietoa ihmisten suhtautumisesta oman kuntansa kulttuuripalveluihin ja kulttuurin kuluttamisesta ei ole ollut tarjolla avoimesti jaettuna, mikä oli yksi merkittävimmistä syistä toteuttaa oma alueellinen tutkimus Itä-Suomessa.

4 TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, kuinka Itä-Suomen neljän maakunnan alueen (Etelä-Savo, Etelä-Karjala, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala) asukkaat

- suhtautuvat kulttuuriin ja taiteeseen yleisesti,
- miten he kokevat oman kotikuntansa kulttuuritarjonnan ja kuinka he osallistuvat siihen
- millaisia vaikutuksia he kokevat kulttuuritapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistumisella olevan, sekä
- kuinka he haluaisivat osallistua oman kuntansa kulttuuritarjonnan kehittämiseen.

Lisäksi vastaajilta kysyttiin heidän demografisia taustatietojaan. Kyselyn kysymykset pohjautuvat suurelta osin aiempiin olemassa oleviin kulttuuripalveluita ja kulttuurin käyttöä selvittäneisiin tutkimuksiin (esim. Ruokolainen ym. 2019; TNS Gallup & Suomen kulttuurirahasto 2013; Tilastokeskus 2021; Virolainen 2015).

Tietoa kuntien kulttuuripalveluiden käytöstä tarvitaan muun muassa kuntien kulttuuritarjonnan kehittämiseksi. Vaikka erilaisia kulttuurin ja kulttuuripalveluiden vaikuttavuuden tutkimuksia on tehty sekä kansallisella tasolla, että kansainvälisesti, useilla Itä-Suomen alueen maakunnilla ja kunnilla ei ole ollut itsellään resursseja kerätä laajaa tutkimusaineistoa oman kuntansa kulttuuritarjonnan kehittämisen tueksi. Tällä Saimaa-ilmion tutkimuksella vastattiin tähän puutteeseen.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdella samanlaisella sähköisellä kyselylomakkeella syyskuussa 2021. Ensimmäisessä vaiheessa kysely välitettiin Suomen Onlinetutkimus Oy:n kuluttajapaneelin Itä-Suomessa asuville jäsenille. Kuluttajapaneeli oli tutkimuksen pääasiallinen aineistonkeruumenetelmä, sillä kuluttajapaneelilla voidaan kohtalaisen helposti saavuttaa tutkimusalueen väestöä edustava otos. Rinnalle päätettiin ottaa kuitenkin käyttöön myös toinen kyselylinkki, joka oli avoimessa jaossa Itä-Suomen kuntien ja Saimaa-ilmion verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Tämän avoimen linkin avulla pyrittiin täydentämään etenkin pienempien kuntien osalta kuntakohtaista vastausmäärää, sillä etukäteen oli tiedossa, että kuluttajapaneelilla ei tulla saamaan kattavaa otosta pienemmiltä paikkakunnilta. Paneelitutkimukseen vastasi kaikkiaan 1524 ja julkiseen kyselyyn 658 Itä-Suomen neljän maakunnan alueen asukasta.

Paneelitutkimuksen ja julkisen kyselyn aineistoja ei yhdistetty eikä niitä raportoida kokonaisuutena, sillä kyselyjen vastaajat eroavat merkittävästi toisistaan. Julkisesti jaettuun kyselyyn vastasivat koko Itä-Suomen laajuisesti sellaiset henkilöt, jotka ovat kiinnostuneita kulttuurista ja kulttuuripalveluista. Useimmiten he olivat siis niin sanottuja kulttuurin aktiivikuluttajia. Paneelitutkimuksen vastaajat puolestaan edustivat monipuolisemmin Itä-Suomen asukkaita. Tämän raportin tulokset perustuvat ainoastaan paneelitutkimuksen aineistoon. Näin ollen tulokset edustavat paremmin tavallisen itäsuomalaisen asukkaan näkemyksiä kulttuurista sekä heidän kulttuurin kuluttamistaan. Aineistoa tarkastellaan paitsi koko Itä-Suomen näkökulmasta, myös tehden vertailuja neljän maakunnan välillä.

Sekä koko aineistosta että maakuntakohtaisista- ja kuntakohtaisista aineistoista on tehty sähköiset raporttitulosteet. Paneelilla kerätyn koko aineiston raportti löytyy [täältä](#). Julkisen lomakkeen tuloksia voi puolestaan tarkastella [täällä](#). Tämän raportin liitteessä 1 on lisäksi linkit kaikkiin maakuntakohtaisiin sekä kuntakohtaisiin sähköisiin raportteihin. Kuntien osalta tulokset on esitetty vain, jos vastaajia oli yli 10 henkeä.

5 KYSELYN TULOKSET

5.1 Kyselyn vastaajat

Kyselyyn vastanneiden taustatiedot on esitetty taulukossa 3. Vastaajat olivat keski-ikästään vähän yli 40-vuotiaita ja hieman useammin naisia kuin miehiä. Pohjois-Karjalan ja Etelä-Karjalan vastaajat olivat keskimäärin kyselyn nuorimpia. Pohjois-Karjala on myös maakunnista ainoa, jonka vastaajissa oli hieman enemmän miehiä kuin naisia. Lisäksi Pohjois-Karjalan vastaajissa oli eniten alemman tai ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita. Vastaavasti Etelä-Savosta oli eniten peruskoulu- ja lukio- tai ammattikoulutaustaisia vastaajia. Erot olivat tilastollisesti merkittäviä vastaajien iän ja koulutustaustan osalta. Elämäntilanteen ja tulojen suhteen ei löytynyt tilastollisesti merkittäviä eroja. Noin puolet kaikista vastaajista oli palkkatyössä tai yrittäjänä ja viidennes eläkkeellä. Yli puolet vastaajista katsoi kotitaloutensa olevan keskituloinen suhteessa Suomen keskiarvoon.

Taulukko 3. Vastaajien taustatiedot.

	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto	Tilastollisesti merkittävä ero
Vastaajien määrä	270	271	602	381	1524	
Ikä						**
Alle 30 v.	27 %	30 %	23 %	28 %	26 %	
30–44 v.	29 %	34 %	35 %	38 %	35 %	
45–59 v.	19 %	17 %	22 %	19 %	20 %	
60 v. tai vanhempi	25 %	19 %	15 %	15 %	19 %	
Keski-ikä	43,4 v.	41,2 v.	43,6 v.	40,2 v.	42,3 v.	*
Sukupuoli						
Mies	45 %	48 %	44 %	50 %	46 %	
Nainen	53 %	51 %	55 %	49 %	53 %	
Muu/en halua sanoa	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	
Koulutus						**
Peruskoulu	12 %	7 %	8 %	8 %	8 %	
Lukio tai ammattitutkinto	54 %	49 %	47 %	47 %	49 %	
Alempi korkeakoulututkinto	20 %	24 %	26 %	23 %	24 %	
Ylempi korkeakoulututkinto tai korkeampi	13 %	18 %	18 %	22 %	18 %	
Muu	1 %	2 %	2 %	1 %	1 %	

	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto	Tilastollisesti merkittävä ero
Elämäntilanne						
Palkkatyössä tai yrittäjänä	49 %	51 %	54 %	51 %	52 %	
Työtön tai lomautettu	9 %	7 %	8 %	11 %	9 %	
Eläkkeellä	25 %	21 %	20 %	17 %	20 %	
Opiskelija tai koululainen	11 %	15 %	11 %	17 %	13 %	
Kotona lasten kanssa tai huolehdin muusta omaisesta	1 %	2 %	3 %	3 %	2 %	
Muu	3 %	4 %	3 %	2 %	3 %	
En halua sanoa	3 %	0 %	1 %	1 %	1 %	

Arvio oman kotitalouden tuloista suhteessa Suomen keskiarvoon

Kotitalouteni on pienituloisen	41 %	34 %	41 %	41 %	40 %
Kotitalouteni on keskituloisen	52 %	58 %	53 %	50 %	53 %
Kotitalouteni on korkeatuloisen	7 %	8 %	6 %	9 %	7 %

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

Myöskään koetun elämänlaadun suhteen ei eri maakuntien vastaajien välillä ollut tilastollisesti merkittäviä eroja (taulukko 4). Lähes 70 prosenttia vastaajista koki elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tai erittäin hyväksi. Tyytyväisimpiä elämänlaatuunsa olivat Etelä-Karjalan vastaajat. Elämänlaadun eri osatekijöihin, omaan terveyteen, kykyyn selviytyä jokapäiväisistä toimista, itseän, henkilökohtaisiin ihmissuhteisiin sekä elinympäristöön tai asuinpaikkaan, oltiin kaikkiin melko tyytyväisiä (mediaani 4) (taulukko 5). Lisäksi noin 70 prosenttia vastaajista koki, että heillä on keskimääräisesti tai pääosin energiaa jokapäiväiseen elämään. Myös rahatilanne koettiin lähes yhtä hyväksi. Elämänlaatua mittaavien kysymysten vastauksissa ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja (taulukko 6).

Taulukko 4. Vastaajien arvio omasta koetusta elämänlaadustaan.

(Ei tilastollisesti merkittävää eroa)	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto
Erittäin heikko	2 %	2 %	2 %	1 %	2 %
Heikko	9 %	8 %	7 %	6 %	7 %
Ei hyvä eikä huono	24 %	18 %	25 %	24 %	23 %
Hyvä	51 %	57 %	52 %	56 %	54 %
Erittäin hyvä	14 %	15 %	15 %	14 %	14 %

Taulukko 5. Kuinka tyytyväinen olet... (1=erittäin tyytymätön ... 5=erittäin tyytyväinen, ka=keskiarvo)

	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois-Karjala ka	Koko aineisto ka	Tilastollisesti merkitsevä ero
terveyteesi	3,5	3,6	3,6	3,5	3,5	
kykyysi selviytyä jokapäiväisistä toimista	4,0	4,0	4,0	3,9	4,0	
itseesi	3,7	3,6	3,7	3,7	3,7	
henkilökohtaisiin ihmissuhteisiin	3,7	3,6	3,7	3,7	3,7	
elinympäristösi/asuinpaikkasi olosuhteisiin	3,7	3,7	3,9	3,8	3,8	*

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 6. Onko sinulla tarpeeksi...

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto
energiaa jokapäiväiseen elämään					
Ei lainkaan	3 %	3 %	4 %	3 %	3 %
Jokseenkin / vähän	15 %	14 %	13 %	14 %	14 %
Keskimääräisesti	27 %	27 %	28 %	34 %	29 %
Pääosin	39 %	38 %	40 %	39 %	39 %
Täysin	16 %	17 %	17 %	10 %	15 %
rahaa tarpeisiin					
Ei lainkaan	9 %	6 %	8 %	7 %	8 %
Jokseenkin / vähän	23 %	27 %	24 %	24 %	24 %
Keskimääräisesti	28 %	27 %	29 %	30 %	29 %
Pääosin	25 %	30 %	27 %	24 %	26 %
Täysin	15 %	10 %	13 %	16 %	13 %

5.2 Kulttuurin harrastuneisuus

Kulttuuriharrastuksista ylivoimaisesti suosituin oli musiikin kuuntelu, jota oli harrastanut vähintään kerran viikossa noin 85 prosenttia vastaajista (taulukko 7). Toiseksi suosituinta oli lukeminen tai äänikirjan kuuntelu, jota oli vähintään kerran viikossa tehnyt 40 prosenttia vastaajista. Muita kulttuuriharrastuksia harrastettiin huomattavasti harvemmin. Kaikkien muiden harrastusten osalta lähes tai yli puolet vastaajista ilmoitti, ettei ollut harrastanut kyseistä harrastusta kertaakaan viimeisen 12 kuukauden aikana. Kulttuurin harrastuneisuudessa merkittäviä tilastollisia eroja (**, $p < 0,01$) maakuntien vastaajien välillä oli muuttujissa ”säveltänyt/kirjoittanut musiikkia” ja ”kirjoittanut tarinoita, runoja, novelleja tai näytelmiä”. Näiden molempien osalta pohjoiskarjalaiset vastaajat erottuvat hieman muita aktiivisempina.

Taulukko 7. Vastaajien kulttuuriharrastusten harrastaminen. Viimeisen 12 kk aikana, kuinka usein olet...

	Päivittäin	Useana päivänä viikossa	Kerran viikossa	1–3 kertaa kuussa	Harvemmin	En kertaakaan
LUKENUT TAI KUUNNELLUT ÄÄNIKIRJAA *						
Etelä-Savo	20 %	10 %	10 %	17 %	21 %	22 %
Etelä-Karjala	13 %	15 %	11 %	21 %	19 %	22 %
Pohjois-Savo	11 %	13 %	14 %	16 %	15 %	30 %
Pohjois-Karjala	20 %	18 %	8 %	13 %	14 %	28 %
Koko aineisto	15 %	14 %	11 %	17 %	17 %	27 %
KUUNNELLUT MUSIIKKIA						
Etelä-Savo	52 %	20 %	14 %	8 %	4 %	2 %
Etelä-Karjala	53 %	24 %	10 %	9 %	3 %	2 %
Pohjois-Savo	47 %	26 %	14 %	6 %	5 %	2 %
Pohjois-Karjala	43 %	28 %	14 %	8 %	6 %	2 %
Koko aineisto	48 %	25 %	13 %	7 %	5 %	2 %
LAULANUT (HARRASTUKSENA)						
Etelä-Savo	3 %	16 %	10 %	8 %	17 %	46 %
Etelä-Karjala	4 %	12 %	11 %	5 %	16 %	52 %
Pohjois-Savo	3 %	16 %	12 %	6 %	16 %	48 %
Pohjois-Karjala	7 %	13 %	11 %	9 %	18 %	42 %
Koko aineisto	4 %	14 %	11 %	7 %	17 %	47 %
SOITTANUT MUSIIKKI-INSTRUMENTTIA						
Etelä-Savo	3 %	9 %	12 %	5 %	14 %	57 %
Etelä-Karjala	2 %	7 %	9 %	9 %	16 %	58 %
Pohjois-Savo	3 %	7 %	10 %	10 %	11 %	59 %
Pohjois-Karjala	5 %	9 %	11 %	10 %	12 %	53 %
Koko aineisto	3 %	8 %	10 %	9 %	13 %	57 %

	Päivittäin	Useana päivänä viikossa	Kerran viikossa	1–3 kertaa kuussa	Harvemmin	En kertaakaan
SÄVELTÄNYT / KIRJOITTANUT MUSIIKKIA **						
Etelä-Savo	4 %	4 %	9 %	5 %	6 %	73 %
Etelä-Karjala	1 %	4 %	7 %	6 %	6 %	77 %
Pohjois-Savo	3 %	5 %	8 %	6 %	6 %	73 %
Pohjois-Karjala	6 %	6 %	11 %	6 %	7 %	65 %
Koko aineisto	3 %	5 %	9 %	6 %	6 %	72 %
TANSSINUT TAI HARRASTANUT JOTAIN TANSSIMUOTOA						
Etelä-Savo	3 %	10 %	9 %	6 %	15 %	57 %
Etelä-Karjala	1 %	7 %	6 %	11 %	17 %	59 %
Pohjois-Savo	4 %	8 %	8 %	8 %	16 %	56 %
Pohjois-Karjala	3 %	10 %	10 %	8 %	17 %	52 %
Koko aineisto	3 %	9 %	8 %	8 %	16 %	56 %
HARJOITELLUT TAI ESIINTYNYT NÄYTELMÄSSÄ / OOPPERASSA / MUSIKAALISSA *						
Etelä-Savo	4 %	6 %	7 %	4 %	7 %	73 %
Etelä-Karjala	2 %	6 %	4 %	3 %	8 %	77 %
Pohjois-Savo	2 %	7 %	7 %	3 %	4 %	78 %
Pohjois-Karjala	3 %	11 %	8 %	5 %	4 %	70 %
Koko aineisto	3 %	7 %	7 %	4 %	5 %	75 %
MAALANNUT TAI PIIRTÄNYT *						
Etelä-Savo	6 %	11 %	8 %	14 %	17 %	44 %
Etelä-Karjala	3 %	7 %	9 %	17 %	23 %	42 %
Pohjois-Savo	3 %	8 %	11 %	12 %	22 %	45 %
Pohjois-Karjala	6 %	10 %	12 %	15 %	18 %	38 %
Koko aineisto	4 %	9 %	10 %	14 %	21 %	43 %
TEHNYT TAIDETTA, VIDEOITA, ELOKUVIA, TIETOKONEANIMOINTIA TAI VIDEOPELEJÄ DIGITAALISILLA LAITTEILLA (TAITEEN MUOTONA TAI HARRASTUKSENA) *						
Etelä-Savo	4 %	7 %	7 %	9 %	11 %	62 %
Etelä-Karjala	3 %	5 %	5 %	13 %	10 %	63 %
Pohjois-Savo	3 %	7 %	9 %	9 %	8 %	65 %
Pohjois-Karjala	5 %	9 %	11 %	8 %	9 %	58 %
Koko aineisto	4 %	7 %	8 %	9 %	9 %	62 %
KIRJOITTANUT TARINOITA, RUNOJA, NOVELLEJA TAI NÄYTELMIÄ **						
Etelä-Savo	4 %	6 %	9 %	7 %	13 %	61 %
Etelä-Karjala	0 %	7 %	7 %	7 %	11 %	67 %
Pohjois-Savo	3 %	6 %	8 %	7 %	11 %	65 %
Pohjois-Karjala	5 %	8 %	11 %	10 %	9 %	58 %
Koko aineisto	3 %	7 %	9 %	8 %	11 %	63 %

	Päivittäin	Useana päivänä viikossa	Kerran viikossa	1–3 kertaa kuussa	Harvemmin	En kertaakaan
TEHNYT ERILAISIA KÄSITÖITÄ (ML. VEISTOKSET JA SAVITYÖT) *						
Etelä-Savo	6 %	13 %	8 %	12 %	14 %	48 %
Etelä-Karjala	4 %	9 %	6 %	15 %	16 %	50 %
Pohjois-Savo	4 %	10 %	10 %	9 %	20 %	48 %
Pohjois-Karjala	6 %	14 %	11 %	14 %	12 %	43 %
Koko aineisto	5 %	11 %	9 %	12 %	16 %	47 %
HARRASTANUT MUUTA KULTTUURIHARRASTUSTA *						
Etelä-Savo	4 %	9 %	12 %	12 %	27 %	37 %
Etelä-Karjala	2 %	8 %	7 %	12 %	28 %	44 %
Pohjois-Savo	4 %	6 %	10 %	14 %	27 %	40 %
Pohjois-Karjala	7 %	10 %	10 %	12 %	24 %	37 %
Koko aineisto	4 %	8 %	10 %	13 %	26 %	39 %

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

5.3 Suhtautuminen kulttuuriin ja kulttuurin merkitys elämässä

Suhtautumista kulttuuriin ja taiteeseen testattiin kyselyssä muutamien yleisten väittämien avulla (taulukko 8). Vastaajat suhtautuivat väittämiin kautta linjan varsin positiivisesti. Taidetta ja kulttuuria pidettiin itselle kuuluvana asiana. Väitteen ”Taide ja kulttuuri ei ole minunlaisiani ihmisiä varten” osalta vastaajat sijoittuvat vastauskaalan puoliväliin. Lähes täysin samaa mieltä oltiin väittämien ”On tärkeää, että suomalaisilla on asuinpaikasta riippumatta tasa-arvoinen mahdollisuus harrastaa kulttuuria” ja ”Taide ja kulttuuri tarvitsevat myös yksityistä rahoitusta” kanssa. Lisäksi pidettiin tärkeänä kulttuurin ja taiteen tekemistä saavutettavaksi myös heille, jotka eivät itse pääse kulttuurin pariin omin avuin (esim. hoitolaitoksista). Itäsuomalaiset vastaajat kokivat näin ollen kulttuurin ja taiteen tasapuolisen saavutettavuuden hyvin tärkeäksi. Tutkimukseen vastanneet olivat myös sitä mieltä, että kulttuurilla ja kulttuuripalveluilla voidaan poistaa sosiaalisia ongelmia ja luoda moniarvoisuutta.

Julkisen rahan roolia kulttuurin kokemisen mahdollistajana laajasti eri ihmisryhmille pidettiin varsin tärkeänä (taulukko 8). Lähes yhtä paljon kannatettiin kulttuurin nykyistä suurempaa tukemista verovaroista ja koettiin, että kulttuurin saavutettavuuteen panostamalla olisi mahdollista vähentää sosiaali- ja terveystalouden menoja. Ainoastaan oma maksuhalukkuus tuntui olevan vähäisempää, eikä kulttuuripalveluista oltu juuri valmiita maksamaan nykyistä enempää.

Tulokset vastaavat aiemmin Suomessa väestötasolla toteutettua kyselytutkimusta, jossa 68 prosenttia vastaajista katsoi, että taidetta on tuettava verovaroista, jotta sen nauttiminen olisi mahdollista vähävaraisillekin. Lisäksi 74 prosenttia piti tärkeänä, että suomalaisilla on asuinpaikasta riippumatta tasa-arvoinen mahdollisuus harrastaa taidetta. (TNS Gallup & Suomen Kulttuurirahasto 2013, 24.)

Taulukko 8. Vastaajien näkemykset kulttuuria ja taidetta koskeviin yleisiin väittämiin (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo).

	Etelä- Savo ka	Etelä- Karjala ka	Pohjois- Savo ka	Pohjois- Karjala ka	Koko aineisto ka	Tilastol- lisesti merkit- sevä ero
Voisin maksaa kulttuuripalveluista nykyistä enemmän	3,1	3,0	3,1	3,2	3,1	
Taide ja kulttuuri ei ole minunlaisiani ihmisiä varten	3,1	2,9	2,9	3,1	3,0	
Julkinen raha (kunnan, maakunnan, valtion) mahdollistaa laajasti eri ihmisryhmille kulttuurin kokemisen	4,4	4,4	4,3	4,3	4,4	
Taide ja kulttuuri tarvitsevat myös yksityistä rahoitusta	4,7	4,8	4,6	4,7	4,7	*
Kulttuuria tulee tukea nykyistä enemmän verovaroista, jotta siitä nauttiminen olisi mahdollista kaikille	4,1	4,0	4,0	3,9	4,0	
On tärkeää, että suomalaisilla on asuinpaikasta riippumatta tasa-arvoinen mahdollisuus harrastaa kulttuuria	4,7	4,6	4,7	4,7	4,7	
Kulttuuripalvelut auttavat poistamaan sosiaalisia ongelmia	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4	
Kulttuurin saavutettavuuteen panostamalla olisi mahdollista vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden menoja	4,2	4,0	4,0	4,2	4,1	*
Kulttuuripalvelut luovat moniarvoisuutta	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	
Kulttuuri ja taide on tehtävä saavutettavaksi myös heille, jotka eivät itse pääse kulttuurin pariin omin avuin (esim. hoitolaitoksista)	4,9	4,7	4,8	4,8	4,8	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Lukuisissa aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että kulttuurilla on hyvinvointivaikutuksia, jotka liittyvät ihmisen fyysiseen ja henkiseen terveyteen, elämän laatuun ja sosiaalisiin suhteisiin. Myös taiteen ja kulttuurin merkitystä henkilökohtaiselle kehitykselle sekä oppimiselle on pidetty tärkeänä. Yhteiskunnallisesti merkittävänä on pidetty myös kulttuurin roolia muun muassa osallisuuden, aktiivisen kansalaisuuden ja moniarvoisuuden edistämässä (ks. luku 2.2.2).

Erilaisia kulttuurikäyntien ja kulttuurin harrastamisen vaikutuksiin liittyvän kysymyksen perusteella kyselyyn vastanneet itäsuomalaiset kokivat kulttuurilla olevan ainakin jossain määrin erilaisia myönteisiä vaikutuksia (taulukko 9). Kulttuurikohteissa ja tilaisuuksissa käymisen ja kulttuurin harrastamisen koettiin edistävän erityisesti psyykkistä ja henkistä hyvinvointia, parantavan elämänlaatua ja tuottavan lohtua ja viihtyvyyttä arkeen. Vastaajien mielipiteissä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja.

Taulukko 9. Suhtautuminen väittämiin. Käynnit kulttuurikohteissa tai -tilaisuuksissa tai kulttuurin harrastaminen... (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo)

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois-Karjala ka	Koko aineisto ka
edistävät fyysistä hyvinvointiani (kunto, alentunut syke tai verenpaine jne.)	4,2	4,1	4,1	4,2	4,2
edistävät psyykkistä/henkistä hyvinvointiani	4,7	4,7	4,6	4,6	4,6
parantavat elämänlaatuani	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
tuottavat lohtua tai viihdytystä arkeeni	4,5	4,6	4,6	4,5	4,6
auttavat minua käsittelemään ja ilmaisemaan tunteitani	3,8	3,9	3,9	4,0	3,9
edistävät sosiaalisia suhteitani	4,0	4,0	4,0	4,1	4,0
lisäävät kiinnostustani kulttuurikokemuksiin	4,2	4,2	4,2	4,3	4,2
sivistävät	4,4	4,4	4,3	4,4	4,4
lisäävät ymmärrystäni moniarvoisuudesta	4,1	4,1	4,0	4,1	4,1
laajentavat maailmankatsomustani	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2
inspiroivat laajempaan taiteen ja kulttuurin harrastamiseen tai tekemiseen	4,0	4,0	3,9	4,0	4,0

5.4 Kunnan kulttuuritarjonnan merkitys ja tyytyväisyys tarjontaan

Yksi suuri kokonaisuus kyselyssä olivat oman kotikunnan kulttuuritarjontaan liittyvät kysymykset. Kuten tämän raportin kirjallisuuskatsauksessa todetaan, kunnilla on merkittävä rooli kulttuuripolitiikassa, jonka yhtenä keskeisistä tavoitteista on taata ihmisten mahdollisimman tasa-arvoinen asema kulttuuripalvelujen suhteen riippumatta sosiaalisista, taloudellisista ja alueellisista eroista. Käytännössä kunnat voivat kuitenkin toteuttaa kulttuuripalvelut haluamallaan laajuudella ja tavalla, sillä kuntalaisilla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyyn kulttuuripalveluun, toisin kuin esimerkiksi opetus- tai sosiaali- ja terveystalouksissa (ks. luku 2.1). Toisaalta kulttuuri on merkittävä tekijä alueiden imagolle ja vetovoimalle. Etenkin viime aikoina kulttuurin rooli osana alueiden kehittämistä ja markkinointia on korostunut, mikä voi osaltaan vaikuttaa kulttuuriin kohdistettujen voimavarojen suuntaamiseen (ks. luku 2.2.2). Onkin tärkeää tarkastella sitä, miten kuntien kulttuuritarjonta vastaa asukkaiden odotuksia.

Itäsuomalaiset vastaajat kokivat kautta linjan, että sekä oman paikkakunnan että oman maakunnan monipuolinen kulttuuritarjonta on tärkeää (taulukko 10). Noin 70 prosenttia vastaajista koki, että heidän asuinkunnissaan tarvitaan avoimia ja maksuttomia kulttuuritiloja kaikkien halukkaiden käyttöön (taulukko 11). Yhtä monet myös katsoivat, että kunnissa tulisi kartoittaa vapaita tyhjiä tiloja ja tarjota niitä kulttuuritoimijoiden käyttöön. Sen sijaan täysin uusien tilojen tarpeesta kulttuuritoiminnalle ei oltu yhtä varmoja.

Taulukko 10. Kuinka tärkeänä pidät sitä, että asuinkunnassasi/maakunnassasi on monipuolista kulttuuritoimintaa ja -palveluja? (1=ei lainkaan tärkeää ... 6=todella tärkeää, ka=keskiarvo)

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois- Karjala ka	Koko aineisto ka
Asuinkunta	4,6	4,7	4,6	4,5	4,6
Maakunta	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6

Taulukko 11. Suhtautuminen kunnan kulttuuritiloihin liittyviin väittämiin.

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
KUNNASSANI TARVITAAN UUSIA TILOJA KULTTUURITOIMINNALLE			
Etelä-Savo	26 %	37 %	37 %
Etelä-Karjala	35 %	25 %	40 %
Pohjois-Savo	26 %	31 %	43 %
Pohjois-Karjala	29 %	30 %	41 %
Koko aineisto	29 %	31 %	41 %
KUNNASSANI TARVITAAN AVOINTA (MAKSUTONTA) KULTTUURITILAA KAIKKIEN HALUKKAIDEN KÄYTTÖÖN			
Etelä-Savo	72 %	13 %	15 %
Etelä-Karjala	72 %	13 %	16 %
Pohjois-Savo	70 %	15 %	16 %
Pohjois-Karjala	70 %	15 %	15 %
Koko aineisto	71 %	14 %	15 %
KUNNASSANI TARVITAAN TYHIEN TAI VAPAIEN TILOJEN KARTOITTAMISTA JA TARJOAMISTA KULTTUURITOIMIJOIDEN KÄYTTÖÖN			
Etelä-Savo	73 %	16 %	12 %
Etelä-Karjala	73 %	12 %	15 %
Pohjois-Savo	70 %	15 %	15 %
Pohjois-Karjala	68 %	18 %	14 %
Koko aineisto	71 %	15 %	14 %

Oman kunnan kulttuuritarjontaa koskevien väitteiden perusteella kyselyyn vastanneet itäsuomalaiset pitävät kotikuntansa tarjontaa melko hyvänä (taulukko 12). Eniten samaa mieltä välittämien kanssa oltiin siitä, että tarjonta on riittävää, sen laatu vastaa odotuksia ja nykyinen tarjonta lisää kuntalaisten hyvinvointia. Siitä, että vastaajat kokevat kulttuuritarjonnan palvelevan kuntalaisia kertoo myös, että vähiten samaa mieltä oltiin väitteen ”Nykyinen kulttuuritarjonta on suunnattu pääosin matkailijoille” kanssa. Maakuntien välillä oli joitakin tilastollisia eroja. Etelä-Karjalan vastaajat suhtautuivat asuinkuntiansa kulttuuritarjontaan hieman muita kriittisemmin. Merkittävimpiä erot olivat suhtautumisessa kulttuuritarjonnan laatuun ja sen kykyyn houkutella alueelle matkailijoita.

Taulukko 12. Mitä mieltä olet kuntasi kulttuuritarjontaa koskevista väittämistä? (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo)

	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois-Karjala ka	Koko aineisto ka	Tilastollisesti merkitsevä ero
Kulttuuritarjonta on riittävää	4,4	4,2	4,5	4,4	4,4	*
Kulttuuritarjonnan sisältö vastaa odotuksiani	4,2	4,1	4,3	4,3	4,2	*
Kulttuuritarjonnan laatu vastaa odotuksiani	4,3	4,1	4,5	4,4	4,4	***
Nykyinen kulttuuritarjonta lisää kuntalaisten hyvinvointia	4,3	4,3	4,5	4,4	4,4	*
Kuntalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa kulttuuritarjontaan ja -palveluihin	3,9	3,8	4,0	4,0	3,9	
Osallistuminen kulttuuritarjonnan eri muotoihin on tehty kaikille mahdolliseksi	4,1	4,2	4,2	4,2	4,2	
Kulttuuritarjontaa ei ole suunnattu minulle	3,7	3,7	3,5	3,8	3,7	*
Kunnassani on paljon mahdollisuuksia osallistua kulttuuriaktiiviteetteihin	4,0	4,0	4,2	4,2	4,1	
Nykyinen kulttuuritarjonta vaikuttaa positiivisesti kuntamme imagoon	4,4	4,1	4,3	4,4	4,3	*
Nykyinen kulttuuritarjonta edesauttaa kuntani kansainvälisyyttä	3,9	3,7	4,0	4,1	4,0	*
Kulttuurilaitostemme (kunnalliset museot, teatterit, orkesteri jne.) tarjonta on minulle tärkeää	4,1	4,0	4,2	4,2	4,1	
Kunnassani on riittävästi mahdollisuuksia tutustua kansainväliseen kulttuuritarjontaan	3,6	3,5	3,8	3,8	3,7	*
Nykyinen kulttuuritarjonta houkuttelee matkailijoita kuntaamme	3,8	3,5	3,9	3,9	3,8	**
Nykyinen kulttuuritarjonta on suunnattu pääosin matkailijoille	3,3	3,3	3,3	3,6	3,4	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Yksi tutkimuksen kysymyksistä mittasi kuntalaisten suhtautumista ja näkemyksiä liittyen oman kunnan kulttuuripolitiikkaan ja kulttuurin merkitykseen kunnassa yleisesti. Osa patteriston väittämistä liittyi lakisääteisiin kunnan kulttuuritoimintoihin (laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019; ks. luku 2.1). Itäsuomalaiset kyselyn vastaajat olivat hyvin yhtä mieltä väitteiden kanssa siitä, että kuntien olisi tuettava monipuolisesti eri kulttuurimuotoja ja erilaisia kulttuurin harrastamisen muotoja (taulukko 13). Lähes yhtä tärkeänä pidettiin julkisten rakennushankkeiden prosenttiperiaatetta ja yhdistysten merkittävämpää roolia kulttuuripalveluiden tuottamisessa. Taiteen-, kulttuurin- ja luovien alojen koettiin myös olevan varsin tärkeitä kuntien vetovoimalle. Vastaavasti vähiten kannatusta sai väite, jonka mukaan kulttuuripalveluiden määrärahoja voitaisiin leikata.

Kulttuurin hyvinvointivaikutuksista käydyssä keskustelussa ja alan tutkimuksissa ovat olleet paljon esillä kulttuurin ja taiteen hyödyt fyysisten ja mielen sairauksien ennaltaehkäisyssä, hoidossa ja kuntoutuksessa. Sosiaalipuolella on tarkasteltu hyötyjä muun muassa syrjäytymisen ehkäisemisessä ja muiden sosiaalisten ongelmien vähentämisessä (ks. luku 2.2.2). Maailmalla ja myös Suomessa on kokeiltu esimerkiksi kulttuurireseptejä, joilla ihmisiä ohjataan taiteen ja kulttuurin pariin. Tässä kyselyssä ajatusta sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kulttuurin toisiaan tukevasta vaikutuksesta testattiin kysymällä, tulisiko vastaajien mielestä osa alueen sosiaali- ja terveyspalveluiden budjetista ohjata kulttuuripalveluihin ja toimintaan (taulukko 13). Tähän suhtauduttiin varauksellisesti, mikä voi kertoa yleensäkin sosiaali- ja terveyspalveluiden säilymiseen liittyvästä huolesta tai siitä, että asia ei ole kovin tuttu kansalaisille.

Taulukko 13. Mitä mieltä olet seuraavista kuntasi kulttuuripolitiikkaan ja kulttuurin merkitykseen liittyvistä väittämistä? (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo)

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois-Karjala ka	Koko aineisto ka
On tärkeää, että julkisissa rakennushankkeissa käytetään rahaa noin prosentti kustannuksista taiteeseen	4,4	4,4	4,4	4,5	4,4
Osa alueemme sosiaali- ja terveyspalveluiden budjetista tulisi ohjata kulttuuripalveluihin ja -toimintaan	3,9	3,9	3,9	4,0	3,9
Yhdistyksillä tulisi olla merkittävämpi osuus kulttuuripalvelujen tuottamisessa	4,4	4,4	4,4	4,5	4,4
Kuntani olisi tuettava monipuolisesti eri kulttuurimuotoja / erilaisia kulttuurin harrastamisen muotoja	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
Kuntani tulisi tukea taiteen ja kulttuurin ammattilaisten työllistymistä	4,2	4,3	4,3	4,4	4,3
Kulttuuripalveluiden määrärahoja voidaan leikata	3,4	3,3	3,4	3,5	3,4
Taide-, kulttuuri- ja luovat alat ovat tärkeitä oman kuntani elinvoimalle	4,3	4,3	4,4	4,4	4,3
Taide-, kulttuuri- ja luovat alat ovat tärkeitä oman kuntani vetovoimalle	4,4	4,4	4,4	4,5	4,4

Erilaisista kuntien kulttuuripalveluiden ja -tarjonnan muodoista itäsuomalaiset kyselyvastaajat pitivät selvästi tärkeimpänä kirjastoa ja toiseksi tärkeimpänä kansalaisopiston tarjoamia mahdollisuuksia harrastaa taidetta ja kulttuuria (taulukko 14). Vähiten tärkeänä koettiin klassisen musiikin konsertit ja taidegalleriat. Yleisesti ottaen tärkeimpänä pidettiin ns. tavallisia, kaikille mahdollisia kulttuuriharrastuksia.

Taulukko 14. Kuinka **tärkeänä** näet kuntasi kulttuuripalvelut ja -tarjonnan? (1=en lainkaan tärkeänä ... 6=todella tärkeänä, ka=keskiarvo)

	Etelä-Savo ka	Etelä- Karjala ka	Pohjois- Savo ka	Pohjois- Karjala ka	Koko aineisto ka	Tilastolli- sesti merkitsevä ero
Kirjasto	5,2	5,1	5,2	5,1	5,2	
Elokuvateatterit	4,6	4,7	4,6	4,6	4,6	
Kansalaisopisto, jossa voi harrastaa taidetta ja kulttuuritoimintaa	4,7	4,7	4,9	4,7	4,8	
Järjestöt/yhdistykset, jotka tarjoavat mahdollisuuden harrastaa taidetta/kulttuuria	4,5	4,7	4,6	4,6	4,6	
Vapaan kentän kulttuuritila/ yhteisöllinen tapahtumapaikka	4,3	4,6	4,2	4,2	4,3	***
Festivaalit	4,2	4,3	4,3	4,5	4,3	
Kulttuuritapahtumat	4,5	4,5	4,5	4,6	4,5	
Teatterit	4,5	4,4	4,4	4,3	4,4	
Konserttitalo	4,2	4,0	4,2	4,0	4,1	**
Klassisen musiikin konsertit	3,8	3,7	3,8	3,7	3,8	
Kevyen musiikin konsertit	4,5	4,6	4,4	4,5	4,5	
Esittävän taiteen esitykset	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	
Taidemuseo	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	
Muut museot	4,4	4,3	4,4	4,2	4,3	
Taidegalleria	4,0	3,9	3,9	3,8	3,9	
Julkinen taide	4,3	4,4	4,2	4,3	4,3	
Kuoro, orkesteri tai teatteri, johon voi osallistua harrastajana	4,1	4,0	4,1	4,1	4,1	
Musiikki- tai taidekoulu/ taiteen perusopetus	4,4	4,6	4,5	4,4	4,5	
Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat	4,8	4,8	4,8	4,7	4,8	
Ilmaiset tai matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat	4,7	4,7	4,7	4,8	4,7	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Tilastollisia eroja maakuntien välillä löytyi suhtautumisessa vapaan kentän kulttuuritilan ja konserttitalon tärkeyteen (taulukko 14). Etelä-Karjalan vastaajat kokivat vapaan kentän kulttuuritilan muita tärkeämpänä. Vapaan kulttuuritilan tärkeyden kokemukseen voi olla vaikutusta myös sillä, että tällainen tila löytyy tällä hetkellä vain Lappeenrannasta (Nuijamies) ja Savonlinnasta (Kulttuurikellari). Konserttitalo koettiin hieman muita maakuntia tärkeämmäksi Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa.

Myös nämä tulokset ovat yhteneviä aiemman Suomen Kulttuurirahaston teettämän kyselytutkimuksen kanssa, jonka mukaan enemmistö suomalaisista kokee kirjaston, kirjakaupan ja elokuvateatterit asuinpaikkakunnan tärkeimmiksi kulttuuripalveluiksi. Näiden ohella tärkeimpien kulttuuripalveluiden listalle kyseisessä tutkimuksessa nousivat kansalaisopisto, taide- ja kulttuurialan harrastejärjestöt sekä erilaiset kulttuurifestivaalit. Enemmistön mielestä tärkeitä ovat myös teatteri, musiikkikauppa, museot, rock/jazz-konsertit ja erilaiset mahdollisuudet tehdä itse taidetta. Toivelistan tyveen asettuvat ooppera, konserttitalo, tanssiesitykset ja taidemuseo. Mitä kaupunkimaisemmassa kunnassa asutaan, sitä tärkeämmäksi useimmat kulttuurimuodot koetaan omalla asuinpaikkakunnalla. (TNS Gallup & Suomen Kulttuurirahasto 2013, 32.)

Tämän tutkimuksen itäsuomalaisten kyselyvastaajien tyytyväisyys kulttuuripalveluihin ja -tarjontaan noudatteli pitkälti niiden koettua tärkeyttä. Palveluihin ja tarjontaan oltiin kautta linjan melko tyytyväisiä. Maakuntien väliltä löytyi kuitenkin enemmän eroja tyytyväisyyden kuin tärkeyden osalta. Tilastollisesti erittäin merkittäviä eroja (***, $p < 0,001$) oli tyytyväisyydessä festivaaleihin ja konserttitaloon (taulukko 15). Merkittäviä erot (**, $p < 0,01$) olivat tyytyväisyydessä elokuvateattereihin, kansalaisopistoon, teatteriin, kevyen musiikin konsertteihin sekä harrastajakuoro, -orkesteri tai -teatterimahdollisuuksiin. Festivaalitarjontaan oltiin tyytymättömmimpiä Etelä-Savossa ja Etelä-Karjalassa, mikä on ymmärrettävää, sillä näistä maakunnista suuret pop-/rockfestivaalit käytännössä puuttuvat tällä hetkellä. Konserttitaloon oltiin tyytymättömmimpiä Etelä-Karjalassa ja tyytyväisimpiä Etelä-Savossa ja Pohjois-Savossa. Vastaukset heijastavat nykyistä olemassa olevaa kulttuuritarjontaa sekä sen koettua laatua ja kertovat siitä, millaista kulttuuritarjontaa maakuntiin toivottaisiin mahdollisesti lisää tai missä nykyisissä palveluissa olisi kehittämisen varaa.

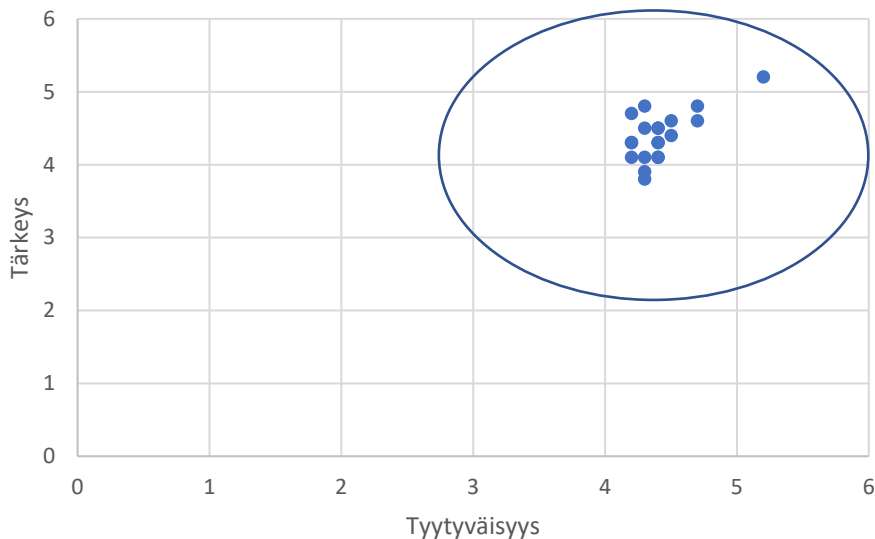
Taulukko 15. Kuinka **tyytyväinen olet** kuntasi kulttuuripalveluihin ja -tarjontaan? (1=todella tyytymätön ... 6=todella tyytyväinen, keskiarvossa (ka) ei ole huomioitu vaihtoehtoa en osaa sanoa / paikkakunnallani ei ole ko. palvelua)

	Etelä-Savo ka	Etelä- Karjala ka	Pohjois- Savo ka	Pohjois- Karjala ka	Koko aineisto ka	Tilastolli- sesti merkitsevä ero
Kirjasto	5,2	5,1	5,2	5,1	5,2	
Elokuvateatterit	4,7	4,6	4,9	4,7	4,7	**
Kansalaisopisto, jossa voi harrastaa taidetta ja kulttuuritoimintaa	4,7	4,5	4,8	4,6	4,7	**
Järjestöt/yhdistykset, jotka tarjoavat mahdollisuuden harrastaa taidetta/kulttuuria	4,4	4,4	4,6	4,4	4,5	*
Vapaan kentän kulttuuritila/ yhteisöllinen tapahtumapaikka	4,2	4,5	4,1	4,1	4,2	*
Festivaalit	4,1	4,3	4,5	4,6	4,4	***
Kulttuuritapahtumat	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4	
Teatterit	4,5	4,3	4,6	4,4	4,5	**
Konserttitalo	4,6	4,1	4,6	4,2	4,4	***
Klassisen musiikin konsertit	4,2	4,1	4,4	4,2	4,3	*
Kevyen musiikin konsertit	4,2	4,1	4,3	4,4	4,3	**
Esittävän taiteen esitykset	4,2	4,2	4,3	4,2	4,2	
Taidemuseo	4,3	4,3	4,5	4,5	4,4	
Muut museot	4,4	4,4	4,5	4,4	4,4	
Taidegalleria	4,3	4,2	4,3	4,2	4,3	
Julkinen taide	4,1	4,1	4,3	4,4	4,2	*
Kuoro, orkesteri tai teatteri, johon voi osallistua harrastajana	4,3	4,1	4,4	4,2	4,3	**
Musiikki- tai taidekoulu/ taiteen perusopetus	4,4	4,3	4,5	4,4	4,4	
Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat	4,3	4,2	4,4	4,3	4,3	
Ilmaiset tai matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat	4,2	4,1	4,3	4,3	4,2	*

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Kuvassa 5 on esitetty nelikenttänä kulttuuripalveluiden tärkeyden ja tyytyväisyyden suhde. Kuvassa oikeassa yläkulmassa on kulttuuritarjonta, joka on vastaajien mielestä tärkeää, mutta johon he ovat myös tyytyväisiä. Oikeassa alakulmassa olisivat palvelut, jotka eivät ole kovin tärkeitä, mutta joihin ollaan tyytyväisiä. Vasemmassa yläkulmassa olisivat palvelut, jotka ovat tärkeitä, mutta joihin ei olla tyytyväisiä. Nämä ovat niitä palveluita, joiden kehittämiseen kunnassa kannattaa erityisesti keskittyä. Vastaavasti vasemmassa alakulmassa olisivat palvelut, jotka eivät ole tärkeitä, ja joihin ei olla tyytyväisiä.

Tämän kyselyn osalta kaikki kulttuuritarjonta sijoittuu oikeaan yläkulmaan, mikä merkitsee sitä, että kulttuuritarjonnan osalta Itä-Suomen alueella ei ole suurta huolta tyytyväisyyden näkökulmasta. Tärkeimpänä pidettyihin kirjastopalveluihin ja kansalaisopistoihin ollaan myös tyytyväisimpiä. Suurimmat erot tärkeyden ja tyytyväisyyden suhteen löytyivät ilmaisen ja matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumien sekä lapsille ja nuorille suunnatun kulttuuritarjonnan osalta. Niihin oltiin tärkeyteen nähden suhteessa vähiten tyytyväisiä (matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat: tärkeys 4,7/tyytyväisyys 4,2 ja lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat: tärkeys 4,8/tyytyväisyys 4,3). Vastaavasti vähemmän tärkeänä pidettyihin klassisen musiikin konsertteihin oltiin suhteessa tyytyväisimpiä (tärkeys 3,8/tyytyväisyys 4,3), kuten myös taidegallerioihin (tärkeys 3,9/tyytyväisyys 4,3).

Kuva 5. Kulttuuritarjonnan ja -palveluiden tärkeyden ja tyytyväisyyden suhde

5.5 Kulttuuritarjonnan käyttö

Oman kaupungin kulttuuritarjonnasta ja -palveluista selkeästi käytetyin viimeisen 24 kuukauden aikana oli kirjasto (taulukko 16). Yli 70 prosenttia kaikista vastaajista oli käynyt kirjastossa vähintään 2–5 kertaa viimeisen kahden vuoden aikana, joista lähes 40 prosenttia kuusi kertaa tai enemmän. Kirjastokäynneissä oli maakuntien välillä tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01). Eniten kirjastoa olivat käyttäneet Etelä-Savon ja Pohjois-Savon vastaajat, vähiten Etelä-Karjalan vastaajat.

Runsaimmin käytettyinä kulttuuripalveluina ja -tarjontana erottuivat myös kulttuurihistorialliset tai kulttuuriperintöön liittyvät kohteet, joissa oli vierailut viimeisen 24 kuukauden aikana vähintään kerran 65 prosenttia vastaajista. Hieman yli 60 prosenttia vastaajista oli käynyt vähintään kerran myös elokuvateatterissa tai katu- ja kaupunkitapahtumissa. Vähiten käytettyjä palveluita (ts. eniten ei kertaakaan vastauksia) olivat oopperat, operetit ja musikaalit, lastenmusiikin konsertit sekä sirkus ja performanssit. Kaiken kaikkiaan vastaajat jakoutuivat vahvasti kulttuuripalveluiden kuluttamisen suhteen. Jopa 50–70 prosenttia vastaajista ei ollut käyttänyt osaa palveluista kertaakaan 24 kuukauden aikana, mutta pieni ryhmä vastaajista oli käyttänyt samoja palveluita useita kertoja kahden vuoden aikana.

Taulukko 16. Kuinka usein olet käynyt erilaisissa oman kuntasi kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa (osallistujana/katsojana) viimeisen 24 kk aikana vapaa-ajallasi?

	En kertaakaan	1 kerran	2–5 kertaa	6 kertaa tai enemmän	Olen käyttänyt palvelua vain oman kuntani ulkopuolella	Tilastollisesti merkittävä ero **
KIRJASTO						**
Etelä-Savo	12 %	13 %	33 %	40 %	3 %	
Etelä-Karjala	19 %	12 %	38 %	30 %	1 %	
Pohjois-Savo	13 %	12 %	34 %	40 %	2 %	
Pohjois-Karjala	16 %	13 %	33 %	37 %	1 %	
Koko aineisto	15 %	12 %	34 %	37 %	2 %	
KULTTUURIHISTORIALLISET/KULTTUURIPERINTÖÖN LIITTYVÄT KOHTEET						
Etelä-Savo	27 %	29 %	28 %	9 %	6 %	
Etelä-Karjala	29 %	26 %	35 %	7 %	3 %	
Pohjois-Savo	32 %	25 %	28 %	10 %	5 %	
Pohjois-Karjala	29 %	27 %	29 %	9 %	6 %	
Koko aineisto	30 %	26 %	30 %	9 %	5 %	
ELOKUVATEATTERI						
Etelä-Savo	32 %	17 %	26 %	18 %	7 %	
Etelä-Karjala	30 %	19 %	31 %	14 %	7 %	
Pohjois-Savo	27 %	18 %	27 %	17 %	11 %	
Pohjois-Karjala	33 %	17 %	27 %	15 %	9 %	
Koko aineisto	30 %	18 %	28 %	16 %	9 %	

	En kertaakaan	1 kerran	2–5 kertaa	6 kertaa tai enemmän	Olen käyttänyt palvelua vain oman kuntani ulkopuolella	Tilastollisesti merkitsevä ero
TEATTERI / KESÄTEATTERI						
Etelä-Savo	41 %	23 %	22 %	6 %	7 %	
Etelä-Karjala	44 %	23 %	24 %	4 %	6 %	
Pohjois-Savo	43 %	22 %	22 %	7 %	6 %	
Pohjois-Karjala	47 %	20 %	21 %	7 %	6 %	
Koko aineisto	44 %	22 %	22 %	6 %	6 %	
TANSSIESITYKSET						
Etelä-Savo	65 %	11 %	12 %	8 %	4 %	
Etelä-Karjala	62 %	19 %	10 %	5 %	5 %	
Pohjois-Savo	60 %	17 %	12 %	7 %	5 %	
Pohjois-Karjala	62 %	13 %	14 %	7 %	4 %	
Koko aineisto	62 %	15 %	12 %	7 %	5 %	
KLASSISEN MUSIIKIN KONSERTIT						
Etelä-Savo	66 %	13 %	13 %	6 %	3 %	
Etelä-Karjala	69 %	13 %	10 %	4 %	4 %	
Pohjois-Savo	63 %	14 %	12 %	7 %	5 %	
Pohjois-Karjala	61 %	13 %	14 %	8 %	5 %	
Koko aineisto	64 %	13 %	12 %	6 %	4 %	
LASTENMUSIIKIN KONSERTIT						
						*
Etelä-Savo	67 %	11 %	14 %	6 %	2 %	
Etelä-Karjala	72 %	13 %	9 %	3 %	3 %	
Pohjois-Savo	71 %	10 %	10 %	6 %	3 %	
Pohjois-Karjala	64 %	13 %	13 %	6 %	5 %	
Koko aineisto	69 %	12 %	11 %	6 %	3 %	
MUUT KONSERTIT						
Etelä-Savo	43 %	19 %	23 %	7 %	8 %	
Etelä-Karjala	42 %	26 %	20 %	8 %	4 %	
Pohjois-Savo	43 %	20 %	22 %	8 %	6 %	
Pohjois-Karjala	38 %	18 %	27 %	9 %	8 %	
Koko aineisto	41 %	21 %	23 %	8 %	7 %	

	En kertaakaan	1 kerran	2–5 kertaa	6 kertaa tai enemmän	Olen käyttänyt palvelua vain oman kuntani ulkopuolella	Tilastollisesti merkitsevä ero
TAIDENÄYTTELYT / TAIDEMUSEOT						
Etelä-Savo	41 %	25 %	21 %	7 %	6 %	
Etelä-Karjala	46 %	24 %	17 %	8 %	5 %	
Pohjois-Savo	44 %	24 %	18 %	8 %	5 %	
Pohjois-Karjala	42 %	23 %	19 %	10 %	6 %	
Koko aineisto	43 %	24 %	19 %	9 %	5 %	
MUUT MUSEOT						
Etelä-Savo	46 %	17 %	23 %	6 %	8 %	
Etelä-Karjala	47 %	21 %	19 %	7 %	7 %	
Pohjois-Savo	44 %	25 %	19 %	7 %	6 %	
Pohjois-Karjala	48 %	19 %	19 %	7 %	7 %	
Koko aineisto	46 %	21 %	20 %	7 %	7 %	
OOPERAT / OPERETIT / MUSIKAALIT						
						*
Etelä-Savo	70 %	9 %	10 %	6 %	4 %	
Etelä-Karjala	77 %	7 %	9 %	4 %	3 %	
Pohjois-Savo	70 %	11 %	9 %	6 %	4 %	
Pohjois-Karjala	66 %	10 %	13 %	6 %	6 %	
Koko aineisto	71 %	10 %	10 %	6 %	4 %	
SIRKUS / PERFORMANSSIT						
Etelä-Savo	68 %	10 %	11 %	8 %	4 %	
Etelä-Karjala	67 %	19 %	9 %	3 %	2 %	
Pohjois-Savo	68 %	14 %	10 %	5 %	3 %	
Pohjois-Karjala	61 %	17 %	11 %	6 %	5 %	
Koko aineisto	66 %	15 %	10 %	6 %	4 %	
MUSIIKKITAPAHTUMAT TAI -FESTIVAALIT						
Etelä-Savo	46 %	23 %	20 %	6 %	7 %	
Etelä-Karjala	40 %	27 %	25 %	3 %	5 %	
Pohjois-Savo	42 %	22 %	22 %	8 %	6 %	
Pohjois-Karjala	42 %	19 %	24 %	8 %	7 %	
Koko aineisto	42 %	22 %	23 %	7 %	6 %	

	En kertaakaan	1 kerran	2–5 kertaa	6 kertaa tai enemmän	Olen käyttänyt palvelua vain oman kuntani ulkopuolella	Tilastollisesti merkitsevä ero
MUUT KULTTUURITAPAHTUMAT						
Etelä-Savo	52 %	19 %	21 %	5 %	3 %	
Etelä-Karjala	45 %	26 %	22 %	5 %	3 %	
Pohjois-Savo	44 %	23 %	22 %	7 %	4 %	
Pohjois-Karjala	48 %	19 %	21 %	7 %	6 %	
Koko aineisto	47 %	22 %	22 %	6 %	4 %	
KATU- JA KAUPUNKITAPAHTUMAT						
Etelä-Savo	36 %	30 %	21 %	9 %	4 %	
Etelä-Karjala	30 %	26 %	34 %	7 %	3 %	
Pohjois-Savo	32 %	30 %	26 %	7 %	5 %	
Pohjois-Karjala	35 %	22 %	28 %	10 %	6 %	
Koko aineisto	33 %	27 %	27 %	8 %	5 %	
LASTEN TAPAHTUMAT						
Etelä-Savo	66 %	13 %	14 %	6 %	2 %	
Etelä-Karjala	66 %	11 %	15 %	5 %	2 %	
Pohjois-Savo	64 %	12 %	14 %	8 %	3 %	
Pohjois-Karjala	61 %	14 %	16 %	7 %	3 %	
Koko aineisto	64 %	12 %	15 %	7 %	3 %	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukon 16 mukaista tulosta kulttuurin kuluttamisesta ei voi hyödyntää yleistämään kulttuuripalveluiden käyttöä normaalioloissa, sillä vastaukset olisivat varmasti olleet toisenlaiset, ellei tähän 24 kuukauden ajanjaksoon olisi mahtunut 1,5 vuotta elämistä koronaviruspandemian varjossa. Taulukon 17 vastauksista onkin nähtävissä, että koronaviruspandemia on ollut yksi selvimmistä syistä siihen, miksi kulttuuritarjontaa ei ole hyödynnetty jonkin palvelun osalta. Muita yleisimpiä syitä palveluiden käyttämättä jättämiselle ovat olleet se, että palvelu tai sen sisältö ei kiinnostanut itseä sekä ajan, rahan tai seuralaisen/saattajan puute.

Myös koronaviruspandemian vaikutusta erikseen kysyttäessä kävi ilmi, että pandemia on selvästi vähentänyt käynntejä kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa (taulukko 18). Koronaviruspandemia on kuitenkin tarjonnut mahdollisuuksia uudelle kulttuurin kuluttamisen muodolle, virtuaalisille kulttuuripalveluille ja -tarjonnalle. Kuten taulukosta 19 on nähtävissä, virtuaalista kulttuuritarjontaa oli ainakin kokeillut keskimäärin noin puolet vastaajista. Noin puolet vastaajista kertoi olevansa myös tulevaisuudessa valmis käyttämään jossain määrin virtuaalista kulttuuritarjontaa.

Taulukko 17. Jos vastasit johonkin kysymyksen 15 kohtaan "en kertaakaan", miksi et osallistunut kyseiseen toimintaan 24 kk ajanjaksolla? Valitse kaikki itseäsi koskevat syyt

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo N=232	Etelä- Karjala N=249	Pohjois- Savo N=521	Pohjois- Karjala N=312	Koko aineisto N=1314
Koronaviruspandemian vuoksi	57 %	63 %	59 %	60 %	60 %
Minulla ei ollut varaa osallistua	17 %	18 %	23 %	18 %	20 %
Minulla ei ollut aikaa osallistua	24 %	28 %	24 %	19 %	24 %
Elämäntilanteen tai elämäntilanteen muutoksen vuoksi	13 %	11 %	12 %	15 %	13 %
Minulla oli vaikeuksia päästä tapahtumapaikoille (liian kaukana, huonot tai puuttuvat kulkuyhteydet, auton puute)	14 %	8 %	12 %	12 %	12 %
Esteettömyyttä ei ollut huomioitu	6 %	4 %	3 %	5 %	4 %
Minulla ei ollut seuraa, enkä halunnut/voinut/kyennyt menemään yksin	16 %	20 %	17 %	19 %	18 %
Osallistuminen tuntui liian vaivalloiselta	10 %	14 %	9 %	9 %	10 %
Osallistuminen ei ole mahdollista asuinpaikkakunnallani	17 %	12 %	16 %	15 %	15 %
Minulla ei ollut tarpeeksi tietoa tai tiedon saaminen oli liian vaikeaa	8 %	10 %	6 %	10 %	8 %
Minua ei kiinnostanut ko. toiminta / tapahtuma	43 %	48 %	45 %	41 %	44 %
Muu syy, mikä	5 %	2 %	4 %	5 %	4 %

Taulukko 18. Kuinka koronaviruspandemia on vaikuttanut käynteihisi kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa?

(* tilastollisesti melkein merkittävä ero)	Etelä-Savo	Etelä- Karjala	Pohjois- Savo	Pohjois- Karjala	Koko aineisto
Vähentänyt paljon	37 %	44 %	36 %	34 %	37 %
Vähentänyt jonkin verran	27 %	31 %	36 %	34 %	33 %
Ei vaikutusta	25 %	20 %	19 %	21 %	21 %
Lisännyt jonkin verran	8 %	4 %	8 %	9 %	8 %
Lisännyt paljon	3 %	1 %	2 %	2 %	2 %

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 19. Virtuaalisen kulttuuritarjonnan käyttö nyt ja tulevaisuudessa.

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En lainkaan	En osaa sanoa
OLETKO KÄYTTÄNYT/OSALLISTUNUT/ HYÖDYNTÄNYT VIRTUAALISTA KULTTUURITARJONTAA KORONAN AIKANA?				
Etelä-Savo	7 %	43 %	44 %	5 %
Etelä-Karjala	6 %	44 %	45 %	5 %
Pohjois-Savo	9 %	39 %	47 %	6 %
Pohjois-Karjala	11 %	37 %	48 %	3 %
Koko aineisto	9 %	40 %	47 %	5 %
TULETKO JATKOSSA HYÖDYNTÄMÄÄN VIRTUAALISTA KULTTUURITARJONTAA?				
Etelä-Savo	11 %	41 %	20 %	28 %
Etelä-Karjala	10 %	37 %	23 %	30 %
Pohjois-Savo	10 %	36 %	23 %	31 %
Pohjois-Karjala	9 %	41 %	24 %	26 %
Koko aineisto	10 %	38 %	23 %	29 %

Kulttuuripalveluiden käyttöön oli eniten vaikutusta itseä kiinnostavalla sisällöllä ja sisällön laadukkuudella. Jonkin verran vaikutusta käyttöön oli myös palveluiden aukioloajoilla, sijainnilla ja hinnalla sekä itsellä käytettävissä olevalla ajalla. Lisäksi lähes yhtä tärkeinä palveluiden käyttöön vaikuttavina tekijöinä esiin nousivat oma terveys ja hyvinvointi sekä toimiva tiedonjako ja markkinointi (taulukko 20).

Taulukko 20. Mitkä tekijät vaikuttavat kulttuuripalveluiden käyttöösi? (1=ei lainkaan ... 6=todella paljon, ka=keskiarvo)

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo ka	Etelä-Karjala ka	Pohjois-Savo ka	Pohjois-Karjala ka	Koko aineisto ka
Hinta	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3
Itseä kiinnostava sisältö	5,2	5,2	5,1	5,1	5,1
Palvelun sijainti	4,5	4,3	4,4	4,4	4,4
Palveluiden aukioloaika/ajankohta	4,4	4,3	4,3	4,4	4,3
Sisällön laadukkuus	4,6	4,8	4,6	4,6	4,7
Palveluiden esteettömyys	3,0	2,8	3,1	3,1	3,0
Toimivat tilat ja olosuhteet	3,9	3,9	3,9	4,0	3,9
Toimiva tiedonjako / markkinointi	4,1	4,3	4,1	4,1	4,1
Sosiaalinen kanssakäyminen	3,7	3,5	3,5	3,6	3,6
Itsellä käytettävissä oleva aika	4,3	4,4	4,3	4,3	4,3
Terveys ja hyvinvointi	4,2	4,2	4,1	4,2	4,1
Lapsille ja nuorille sopiva sisältö	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0
Työnantajan tuki (esim. kulttuuriseteli)	3,0	3,0	3,0	3,1	3,0
Jokin muu, mikä	2,8	2,6	2,6	2,6	2,6

Kun tuloksia verrataan ennen pandemia-aikaa tehtyyn valtakunnalliseen kyselyyn, ovat tulokset kuitenkin samansuuntaisia. Vuonna 2013 tehdyssä kyselyssä suomalaisille tärkein syy olla käyttämättä

kulttuuripalveluita oli sisäänpääsymaksujen hinta. Muina tärkeinä tekijöinä mainittiin muiden harrastusten viemä aika ja resurssit, pitkät matkat sekä tarjonnan sopimattomuus itselle ja vähäinen kiinnostus yleensä kulttuuria ja taidetta kohtaan. Itä- ja Pohjois-Suomessa, taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa etäisyydet olivat kaikkein merkittävien kulttuuritarjontaan osallistumisen este. (TNS Gallup & Suomen Kulttuurirahasto 2013, 36, 39.)

5.6 Kulttuuritarjonnan kehittämistarpeet, osallisuus ja vaikuttaminen

Laissa kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) todetaan, että

”Kunnan asukkailla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan kulttuuritoimintaan ja sitä koskevan päätöksenteon valmisteluun. Kunnan asukkaiden oikeudesta osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan säädetään kuntalain (410/2015) 22 §:ssä”.

Osallisuuden huomioimista ja siihen kannustamista pidetään myös yhä tärkeämpänä osana kuntien kehittämistoimintaa. Suurten kulttuurihankkeiden sijaan monilla pienillä osallistavilla taide- ja kulttuuriprojekteilla ja -interventioilla on katsottu olevan kestävämpiä ja tasapuolisempia vaikutuksia paikallisyhteisöihin sekä asuinalueiden uudistamiseen ja kehittämiseen (ks. luku 2.2.2).

Kyselyyn vastanneista vain noin neljännes ilmaisi halunsa olla vaikuttamassa kuntansa kulttuuritarjontaan ja -palveluihin (taulukko 21). Lähes puolet vastaajista ei kokenut tarvetta vaikuttamiseen. Mieluisimpia vaikuttamisen tapoja koskevaan kysymykseen vastasivat ainoastaan ne henkilöt, jotka olivat halukkaita vaikuttamaan kulttuuripalveluihin. Tämän vuoksi kyseisen kysymyksen vastaajamäärät ovat muita kysymyksiä pienemmät (taulukko 22). Niiden osalta, jotka halusivat vaikuttaa kulttuuripalveluiden kehittämiseen, kaikkein mieluisimpia tapoja olisivat sähköiset asukaskyselyt ja lomakkeet. Myös vaikuttaminen harrastustoiminnan kautta, palautteen antaminen kaupungin kotisivujen kautta, osallistuminen erilaisiin asukas- ja kuulemistilaisuuksiin tai kunnan osallistuvan budjetoinnin toteutukseen koettiin varsin mielekkäiksi vaikuttamisen tavoiksi.

Taulukko 21. Haluaisitko olla vaikuttamassa kuntasi tulevaisuuden kulttuuritarjontaan ja -palveluihin?

(Ei tilastollisesti merkittävää eroa)	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto
Kyllä	26 %	24 %	26 %	27 %	26 %
En	43 %	44 %	40 %	48 %	43 %
En osaa sanoa	32 %	32 %	34 %	25 %	31 %

Taulukko 22. Jos vastasit kyllä, mitkä olisivat sinulle mieluisimmat vaikuttamisen kanavat? Valitse kaikki itsellesi sopivat tavat.

(Ei tilastollisesti merkittäviä eroja)	Etelä-Savo N=69	Etelä- Karjala N=66	Pohjois- Savo N=154	Pohjois- Karjala N=103	Koko aineisto N=392
Ottamalla suoraan yhteyttä viranhaltijoihin, kunnan valtuutettuihin ja työntekijöihin	26 %	20 %	22 %	23 %	23 %
Vastaamalla sähköisiin asukaskyselyihin	62 %	67 %	68 %	57 %	64 %
Täyttämällä sähköisiä palautelomakkeita	61 %	58 %	61 %	60 %	60 %
Antamalla palautetta kaupungin kotisivujen kautta	44 %	23 %	40 %	39 %	37 %
Järjestämällä itse kulttuuritoimintaa	33 %	26 %	24 %	32 %	28 %
Tekemällä tai allekirjoittamalla adresseja, aloitteita ja vetoamuksia	26 %	21 %	25 %	34 %	27 %
Osallistumalla asukas-, keskustelu- tai kuulemistilaisuuksiin (esim. paikallisparlamentit)	42 %	39 %	29 %	33 %	34 %
Harrastustoiminnan / -seurojen kautta	46 %	49 %	47 %	34 %	44 %
Osallistumalla kunnan osallistuvan budjetoinnin toteutukseen (esimerkiksi äänestämällä, mihin yhteisiin kohteisiin rahaa käytetään)	33 %	33 %	34 %	36 %	34 %
Osallistumalla erilaisten valtuustojen, neuvostojen tai asukasyhdistysten toimintaan	25 %	24 %	23 %	20 %	23 %
Osallistumalla muiden yhdistysten toimintaan	20 %	21 %	23 %	13 %	20 %
Muulla tavoin, miten	1 %	3 %	2 %	2 %	2 %

Vastaajat kokivat, että parhaita keinoja lisätä kuntalaisten osallisuuden tunnetta ja osallistumista kulttuuritarjonnan kehittämiseen ovat kunnan omistamien tilojen luovuttaminen maksutta tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämiseen sekä vapaa-aikatoimen (ml. kulttuuritoimi) toimintaresurssien lisääminen (taulukko 23). Lisäksi hyvinä keinoina edistää osallisuutta erottuivat kuntalaisten toimintaryhmien tukeminen tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä sekä yleisemminkin yhdistysten toiminnan ja asukkaiden pienimuotoisten asuin ympäristöjen viihtyvyyttä lisääviä hankkeiden tukeminen.

Taulukko 23. Millä keinoilla kunta mielestäsi parhaiten voisi edistää kuntalaisten osallisuuden tunnetta ja osallistumista kulttuuritarjonnan kehittämiseen? Valitse VIISI parasta keinoa.

	Etelä-Savo	Etelä-Karjala	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Koko aineisto	Tilastollisesti merkitsevä ero
Nykyistä avoimemmalla ja monipuolisemmalla tiedottamisella. Missä kanavissa?	10 %	17 %	15 %	12 %	14 %	
Ottamalla osallistuvan budjetoinnin toimintatavan käyttöön (asukkaat otetaan mukaan yhteisiä verovaroja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon esim. äänestyksin)	39 %	41 %	38 %	39 %	39 %	
Kohtaamalla kuntalaisia sekä verkossa että kasvotusten	37 %	42 %	35 %	36 %	37 %	
Tukemalla yhdistyksiä niiden toiminnassa	54 %	52 %	51 %	52 %	52 %	
Tukemalla kansalaisten kohtaamispaikkojen toimintaa	49 %	39 %	44 %	49 %	45 %	*
Tukemalla kuntalaisten toimintaryhmiä (esim. yhdistykset, järjestöt) tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä	54 %	57 %	55 %	52 %	54 %	
Tukemalla asukkaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisääviä hankkeita kaupungin rahoitusosuudella	37 %	33 %	36 %	41 %	37 %	
Mahdollistamalla kuntalaisten hyväksi tehtävää yhdistysten ja yhteisöjen vapaaehtoistyötä	38 %	40 %	41 %	40 %	40 %	
Luovuttamalla kunnan omistamia tiloja maksutta tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämiseen	69 %	65 %	68 %	68 %	68 %	
Lisäämällä vapaa-aikatoimen (nuoriso-, liikunta- ja kulttuuritoimi) toimintaresursseja	59 %	59 %	62 %	59 %	60 %	
Tukemalla asukkaiden pienimuotoisia asuin ympäristöjen viihtyvyyttä lisääviä hankkeita	52 %	50 %	51 %	51 %	51 %	
Muulla tavoin, miten	2 %	4 %	4 %	3 %	3 %	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

5.7 Elämänlaadun kokemuksen vaikutus kulttuurin käyttöön

Millainen merkitys kulttuurilla on elämänlaatuun ja hyvinvointiin? Tai oikeammin, kuinka kokemus omasta koetusta elämänlaadusta mahdollisesti vaikuttaa kulttuuritarjonnan käyttöön ja kulttuurin harrastamiseen?

Tämän selvittämiseksi kyselyn vastaajat ryhmiteltiin kolmeen ryhmään heidän kokemansa elämänlaadun perusteella. Ryhmittelyn pohjana käytettiin muuttujaa, jossa vastaajilta kysyttiin heidän omaa arviotaan koetusta elämänlaadusta asteikolla 1–5 (1=erittäin heikko, 2=heikko, 3=ei hyvä eikä huono, 4=hyvä ja 5=erittäin hyvä). Ryhmittelyn tuloksena syntyi uudet ryhmät, jotka nimettiin seuraavasti: heikko elämänlaatu (N=132), keskiverto elämänlaatu (N=354) ja hyvä elämänlaatu (N=1035). Ryhmän heikko elämänlaatu muodostivat vastaajat, jotka vastasivat alkuperäisessä kysymyksessä elämälaadukseen ”erittäin heikko” tai ”heikko”. Ryhmän hyvä elämänlaatu puolestaan muodostivat vastaajat, jotka arvioivat elämänlaatunsa olevan ”hyvä” tai ”erittäin hyvä”. Vaihtoehdon ”Ei hyvä eikä huono” valinneet muodostivat ryhmän – keskiverto elämänlaatu.

Näitä kolmea ryhmää verrattiin toisiinsa taustatietojen sekä kulttuurin kuluttamiseen ja arvostamiseen liittyvien muuttujien suhteen. Näiltä osin ryhmien väliltä löydettiin eroavaisuuksia. Sen sijaan ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja maakuntien välillä.

Heikon elämänlaadun ryhmään kuuluvista valtaosa on nuoria tai keski-ikäisiä miehiä (taulukko 24). Ryhmään kuuluvat ovat useimmiten pieni- tai keskituloisia ja heidän keskuudessaan on vähemmän korkeakoulututkintoja kuin muissa ryhmissä. He ovat myös muita ryhmiä harvemmin mukana työelämässä. Heikon elämänlaadun ryhmän jäsenet kokivat muita useammin, että heillä on heikosti energiaa jokapäiväiseen elämään tai rahaa tarpeisiinsa.

Hyvän elämänlaadun ryhmässä puolestaan on muita ryhmiä useammin keski- tai hyvätuloisia henkilöitä, sekä miehiä että naisia, joilla on muita ryhmiä useammin joko alempi tai ylempi korkeakoulututkinto (taulukko 24). He ovat muita ryhmiä useammin palkkatöissä tai yrittäjänä. Iältään he ovat useimmiten 30–59-vuotiaita. Hyvän elämänlaadun ryhmän jäsenet kokivat, että heillä on pääosin tai täysin energiaa jokapäiväiseen elämään ja rahaa omiin tarpeisiinsa.

Kulttuuriharrastusten määrässä ja harrastamisen useudessa ei löytynyt suurta eroa elämälaaturyhmien välillä. Lukuun ottamatta musiikin kuuntelua, jota kertoi harrastavansa yli 40 prosenttia kaikkien ryhmien jäsenistä päivittäin, kaikissa elämälaaturyhmissä jokaisen harrastuksen (ks. lista mukana olleista harrastuksista, taulukko 7, sivulla 28–30) osalta eniten vastauksia oli kohdassa en kertaakaan. Kuitenkin hyväksi elämälaatunsa kokevilla oli keskimäärin useampia eri kulttuuriharrastuksia ja harrastuskertojen määrät olivat suuremmat. He harrastivat muita ryhmiä yleisemmin päivittäistä lukemista tai useita kertoja viikossa, laulamista, tanssimista ja käsitöitä. Muiden elämälaaturyhmien osalta harrastamiskerrat olivat vähäisempiä, tapahtuen yleensä vain muutamia kertoja kuukaudessa niiden osalta, jotka ylipäätään harrastivat kyseistä harrastusta. Heikon ja keskiverron elämälaadun ryhmissä harrastajia olikin vain pieni osa vastaajista, sillä lukuun ottamatta lukemista ja musiikin kuuntelua 45–78 prosenttia näihin ryhmiin kuuluvista ei ollut osallistunut lainkaan kysytyihin harrastuksiin viimeisen 12 kuukauden aikana.

Taulukko 24. Vastaajien taustatiedot elämänlaaturyhmittäin

	Heikko elämänlaatu (N=132)	Keskiverto elämänlaatu (N=354)	Hyvä elämänlaatu (N=1035)	Tilastollisesti merkittävä ero
Sukupuoli				*
Nainen	41 %	52 %	54 %	
Mies	56 %	47 %	45 %	
Muu	4 %	1 %	1 %	
Koulutus				***
Peruskoulu	13 %	11 %	7 %	
Lukio tai ammattitutkinto	63 %	56 %	44 %	
Alempi korkeakoulututkinto	17 %	20 %	26 %	
Ylempi korkeakoulututkinto tai korkeampi	6 %	11 %	22 %	
Muu	2 %	2 %	1 %	
Elämäntilanne				***
Palkkatyössä tai yrittäjänä	24 %	44 %	58 %	
Työtön tai lomautettu	19 %	14 %	6 %	
Eläkkeellä	29 %	24 %	18 %	
Opiskelija / koululainen	17 %	12 %	13 %	
Kotona lasten kanssa tai huolehdin muusta omaisesta	0 %	1 %	3 %	
Muu	9 %	4 %	2 %	
En halua sanoa	3 %	1 %	1 %	
Tulot				***
Kotitalouteni on pienituloinen	68 %	59 %	29 %	
Kotitalouteni on keskituloinen	31 %	39 %	61 %	
Kotitalouteni on korkeatuloinen	2 %	1 %	10 %	
Ikä				**
Alle 30 v.	33 %	26 %	25 %	
30–44 v.	26 %	30 %	37 %	
45–59 v.	27 %	23 %	18 %	
60 v. tai vanhempi	14 %	21 %	19 %	
(Puuttuva)	1 %			

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevat pitivät oman kunnan kulttuuripalveluita ja -tarjontaa tärkeämpänä ja olivat niihin myös tyytyväisempiä kuin muut ryhmät (taulukot 25 ja 26). Vastaavasti heikoksi elämänlaatunsa kokeneiden ryhmä piti kautta linjan kaikkia kulttuuripalveluita vähemmän tärkeinä ja oli niihin tyytymättömin. Ero oli tilastollisesti merkittävä kaikkien kulttuuripalveluiden osalta. Heikoksi elämänlaatunsa kokeville tärkeimpiä palveluita olivat kirjasto, elokuvateatterit, kansalaisopistot sekä lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet. Hyväksi elämänlaatunsa kokevat pitivät kaikkia palveluita tärkeinä tai todella tärkeinä.

Taulukko 25. Oman kunnan kulttuuripalveluiden ja -tarjonnan tärkeys elämänlaaturyhmittäin (1=en lainkaan tärkeänä ... 6=todella tärkeänä, ka=keskiarvo).

	Heikko elämänlaatu ka (N=132)	Keskiverto elämänlaatu ka (N=354)	Hyvä elämänlaatu ka (N=1035)	Tilastollisesti merkitsevä ero
Kirjasto	5,0	5,1	5,2	*
Elokuvateatterit	4,3	4,5	4,7	**
Kansalaisopisto, jossa voi harrastaa taidetta ja kulttuuritoimintaa	4,3	4,6	4,9	***
Järjestöt/yhdistykset, jotka tarjoavat mahdollisuuden harrastaa taidetta/kulttuuria	4,1	4,4	4,7	***
Vapaan kentän kulttuuritila/ yhteisöllinen tapahtumapaikka	3,9	4,1	4,4	***
Festivaalit	4,0	4,2	4,4	***
Kulttuuritapahtumat	4,1	4,4	4,6	***
Teatterit	4,0	4,3	4,5	***
Konserttitalo	3,5	4,0	4,2	***
Klassisen musiikin konsertit	3,2	3,6	3,9	***
Kevyen musiikin konsertit	4,0	4,4	4,6	***
Esittävän taiteen esitykset	3,7	3,9	4,2	***
Taidemuseo	3,7	4,0	4,2	***
Muut museot	4,0	4,3	4,4	**
Taidegalleria	3,6	3,8	4,0	**
Julkinen taide	3,9	4,0	4,4	***
Kuoro, orkesteri tai teatteri, johon voi osallistua harrastajana	3,6	3,9	4,2	***
Musiikki- tai taidekoulu/ taiteen perusopetus	4,1	4,3	4,6	***
Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat	4,3	4,6	4,9	***
Ilmaiset tai matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat	4,4	4,6	4,8	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 26. Tyytyväisyys oman kunnan kulttuuripalveluihin ja -tarjontaan elämänlaaturyhmittäin (1=todella tyytymätön ... 6=todella tyytyväinen, keskiarvossa (ka) ei ole huomioitu vaihtoehtoa en osaa sanoa / paikkakunnallani ei ole ko. palvelua).

	Heikko elämänlaatu ka (N=132)	Keskiverto elämänlaatu ka (N=354)	Hyvä elämänlaatu ka (N=1035)	Tilastollisesti merkitsevä ero
Kirjasto	4,8	5,0	5,3	***
Elokuvateatterit	4,6	4,6	4,8	*
Kansalaisopisto, jossa voi harrastaa taidetta ja kulttuuritoimintaa	4,3	4,5	4,8	***
Järjestöt/yhdistykset, jotka tarjoavat mahdollisuuden harrastaa taidetta/kulttuuria	4,1	4,3	4,6	***
Vapaan kentän kulttuuritila/ yhteisöllinen tapahtumapaikka	3,8	4,0	4,4	***
Festivaalit	3,9	4,1	4,6	***
Kulttuuritapahtumat	3,8	4,2	4,5	***
Teatterit	4,1	4,4	4,6	***
Konserttitalo	3,9	4,1	4,6	***
Klassisen musiikin konsertit	3,8	4,1	4,4	***
Kevyen musiikin konsertit	4,0	4,1	4,4	**
Esittävän taiteen esitykset	3,9	4,0	4,4	***
Taidemuseo	3,8	4,2	4,5	***
Muut museot	4,0	4,3	4,5	***
Taidegalleria	3,8	4,1	4,4	***
Julkinen taide	3,8	4,0	4,4	***
Kuoro, orkesteri tai teatteri, johon voi osallistua harrastajana	3,8	4,1	4,4	***
Musiikki- tai taidekoulu/ taiteen perusopetus	4,0	4,2	4,6	***
Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat	4,1	4,1	4,4	***
Ilmaiset tai matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat	4,0	4,0	4,4	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Elämänlaadun mukaan jaettujen ryhmien välillä oli eroja myös kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa käyntien määrässä. Ero oli tilastollisesti merkittävä kaikkien kulttuurikohteiden ja -tilaisuuksien osalta niin, että hyväksi elämänlaatunsa kokevat olivat aktiivisimpia kävijöitä kaikissa tilaisuuksissa ja kohteissa, ja vastaavasti heikoksi elämänlaatunsa kokevat olivat vähiten aktiivisia. Valtaosa (>55 %) heikoksi elämänlaatunsa tuntevien ryhmästä ei ollut käynyt suurimmassa osassa kohteista tai tilaisuuksista kertaakaan viimeisten 24 kuukauden aikana (teatteri, tanssiesitykset, klassisen musiikin konsertit, lastenmusiikin konsertit, muut

konsertit, taidenäyttelyt/taidemuseot, muut museot, oopperat/operetit/musikaalit, sirkus/performanssit, musiikkitapahtumat/festivaalit, muut kulttuuritapahtumat, katu- ja kaupunkitapahtumat, lasten-tapahtumat). Kirjasto oli heidän osaltaan yleisimmin ja useimmin käyty kohde (ainoastaan 27 % ei ollut käynyt kertaakaan). Myös kulttuurihistoriallisten ja kulttuuriperintöön liittyvien kohteitten sekä elokuva-teattereiden osalta yli puolet heikon elämänlaadun ryhmään kuuluvista oli käynyt kyseisissä kohteissa ainakin kerran. Niin ikään hyvän ja keskiverron elämänlaadun ryhmissä kirjasto oli yleisin vierailukohde ja kohteita, joissa yli puolet ei ollut käynyt kertaakaan löytyi useampia. Kun laskettiin yhteen vierailut erilaisissa kohteissa ja -tilaisuuksissa, saatiin heikon elämänlaadun ryhmään kuuluville 24 kuukauden aikana vierailtujen kohteiden keskiarvoksi 6,9 (mediaani 6), keskiverron elämänlaadun ryhmään kuuluville 6,9 (mediaani 6) ja hyvän elämänlaadun ryhmään kuuluville 9 (mediaani 9). Hyvän elämänlaadun ryhmään kuuluvat olivat siis vierailleet huomattavasti monipuolisemmin erilaisissa kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa kuin kahden muun ryhmän jäsenet (tilastollisesti erittäin merkittävä ero).

Vertailtaessa elämänlaaturyhmä sen suhteen, mitkä tekijät vaikuttavat kulttuuripalveluiden käyttöön, tilastollisesti merkittävät erot löytyivät hinnan, itseä kiinnostavan sisällön, palveluiden aukioloajan/ajankohdan, sisällön laadukkuuden, toimivan tiedonjaon ja markkinoinnin, itsellä käytössä olevan ajan, lapsille ja nuorille sopivan sisällön sekä työnantajan tuen suhteen (taulukko 27). Vastaukset olivat samansuuntaisia kaikissa elämänlaaturyhmässä, mutta esimerkiksi lapsille ja nuorille sopiva sisältö sekä itsellä käytettävissä oleva aika vaikuttivat enemmän elämänlaadunsa hyväksi kokeneiden kulttuuripalveluiden käyttöön. Hyväksi elämänlaadunsa kokevat antoivat korkeampia arvoja lähes kautta linjan. Palveluiden hinta oli ainoa tekijä, joka vaikutti elämänlaadunsa heikoksi kokeneiden kulttuuripalveluiden käyttöön enemmän kuin muissa ryhmissä.

Taulukko 27. Kulttuuripalveluiden käyttöön vaikuttavat tekijät elämänlaaturyhmittäin (1=eikä lainkaan ... 6=todella paljon, ka=keskiarvo).

	Heikko elämänlaatu ka (N=132)	Keskiverto elämänlaatu ka (N=354)	Hyvä elämänlaatu ka (N=1035)	Tilastollisesti merkitsevä ero
Hinta	4,6	4,5	4,2	***
Itseä kiinnostava sisältö	4,8	5,1	5,2	**
Palvelun sijainti	4,3	4,4	4,4	
Palveluiden aukioloaika/ajankohta	4,1	4,2	4,4	**
Sisällön laadukkuus	4,4	4,6	4,7	**
Palveluiden esteettömyys	3,1	3,1	3,0	
Toimivat tilat ja olosuhteet	3,9	3,9	4,0	
Toimiva tiedonjako / markkinointi	4,2	3,9	4,2	**
Sosiaalinen kanssakäyminen	3,4	3,5	3,6	
Itsellä käytettävissä oleva aika	3,9	4,1	4,5	***
Terveys ja hyvinvointi	4,1	4,1	4,2	
Lapsille ja nuorille sopiva sisältö	2,8	2,7	3,2	***
Työnantajan tuki (esim. kulttuuriseteli)	2,7	2,9	3,1	*

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Myös kulttuurin vaikutusten suhteen elämänlaaturyhmien välillä oli löydettävissä tilastollisesti erittäin merkittäviä eroja. Hyväksi elämälaatusensa tuntevien ryhmä koki kaikkein vahvimmin saavansa erilaisia positiivisia vaikutuksia kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa käynnistä (taulukko 28). Heikon elämänlaadun ryhmässä koettiin kulttuurin vaikuttavan positiivisimmin psyykkiseen ja henkiseen hyvinvointiin sekä tuovan lohtua ja viihdytystä arkeen.

Taulukko 28. Suhtautuminen kulttuuritilaisuuksissa ja -kohteissa käynnin vaikutuksiin elämänlaaturyhmittäin: Käynnit kulttuurikohteissa tai -tilaisuuksissa tai kulttuurin harrastaminen... (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo)

	Heikko elämänlaatu ka (N=132)	Keskiverto elämänlaatu ka (N=354)	Hyvä elämänlaatu ka (N=1035)	Tilastollisesti merkitsevä ero
edistävät fyysistä hyvinvointiani (kunto, alentunut syke tai verenpaine jne.)	3,8	3,9	4,3	***
edistävät psyykkistä/henkistä hyvinvointiani	4,1	4,4	4,8	***
parantavat elämänlaatuani	3,9	4,3	4,7	***
tuottavat lohtua tai viihdytystä arkeeni	4,0	4,4	4,7	***
auttavat minua käsittelemään ja ilmaisemaan tunteitani	3,6	3,7	4,0	***
edistävät sosiaalisia suhteitani	3,6	3,9	4,2	***
lisäävät kiinnostustani kulttuurikokemuksiin	3,8	4,0	4,4	***
sivistävät	3,8	4,1	4,5	***
lisäävät ymmärrystäni moniarvoisuudesta	3,6	3,8	4,2	***
laajentavat maailmankatsomustani	3,8	4,0	4,3	***
inspiroivat laajempaan taiteen ja kulttuurin harrastamiseen tai tekemiseen	3,4	3,7	4,1	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

Vastaavia tuloksia kulttuurin harrastamisen määrästä ja koetusta hyvinvoinnista löytyy myös muualta tutkimuskirjallisuudesta. Useissa tutkimuksissa on todettu, että kulttuuriosallistumisen määrän kasvaessa myös koettu terveys ja hyvinvointi kasvaa. Kulttuuripalveluiden käytön ja kulttuurisen harrastustoiminnan on todettu olevan yhteydessä hyväksi koettuun terveydentilaan, hyvään elämänlaatuun, onnellisuuteen sekä matalaan ahdistuneisuuteen ja masentuneisuuteen. Lisäksi kulttuuriosallistuminen on liitetty sosiaalisten suhteiden edistämiseen ja sivistymiseen. Tutkimuksissa ei kuitenkaan ole voitu osoittaa, että juuri taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen tuottaa havaitut terveysvaikutukset. (ks. luku 2.2.2.) Syy-seuraussuhteet voivat olla myös toisin päin – parempi elämänlaatu johtaa suurempaan kulttuuriosallistumiseen.

5.8 Itä-Suomen alueen kulttuurin kuluttajien profiilit

Elämänlaadun kokemisen lisäksi vastaajia tarkasteltiin jakamalla heidät kahteen ryhmään sen mukaan, kuinka aktiivisia kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa kävijöitä he ovat. Ryhmien jaon pohjana oli muuttuja: ”Kuinka usein olet käynyt erilaisissa oman kuntasi kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa”. Vastausvaihtoehdot kysymyksessä olivat: en kertaakaan (arvo 1), 1 kerran (arvo 2), 2–5 kertaa (arvo 3) ja 6 kertaa tai enemmän (arvo 4). Tietoja kerättiin 16 eri kulttuurikohteen ja -tilaisuuden osalta (ks. taulukko 16, sivulla 40–43). Näiden pohjalta laskettiin kullekin vastaajalle hänen aktiivisuuttaan kuvaava summamuuttuja ja sen keskiarvo (skaala 1-4), jonka avulla vastaajat jaettiin kahteen eri ryhmään, ei-aktiivisiin (N=979, saivat summamuuttujan keskiarvoksi 1-1,99) ja aktiivisiin kulttuurinkuluttajiin (N=542, saivat summamuuttujan keskiarvoksi 2–4).

Ei-aktiivisten ryhmä (N=979) on varsin monimuotoinen. Suurin osa tämän ryhmän vastaajista on naisia ja useimmiten toisen asteen koulutuksen eli lukion tai ammattitutkinnon suorittaneita (taulukko 29). Elämäntilanteen osalta moni on palkkatyössä tai eläkkeellä. Oman arvionsa mukaan heidän kotitaloutensa ovat joko pienituloisia tai keskituloisia. Iän suhteen ryhmä jakautuu melko tasaisesti eri ikäluokkiin. Ryhmään kuuluvat kokevat elämänlaatunsa olevan pääosin vähintään hyvä (63 %).

Aktiiviset kulttuurikohteissa tai -tilaisuuksissa kävijät (N=542) ovat tämän tutkimuksen tulosten mukaan hieman useammin miehiä kuin naisia. Heistä suurin osa on suorittanut joko alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon. Pääosa heistä on palkkatyössä tai yrittäjänä, ja he kokevat tulotasoltaan olevansa useimmiten keskituloisia. Aktiivisten ryhmässä kuitenkin suurempi osa kokee olevansa korkeatuloisia kuin ei-aktiivisten ryhmässä. Suurin osa kuuluu ikäluokkaan 30–40-vuotiaat. Elämänlaatunsa he arvioivat useimmiten vähintään hyväksi. Ei-aktiivisten ja aktiivisten kulttuurinkuluttajien välillä on tilastollisesti erittäin merkittävä ero taustatietojen ja elämänlaadun suhteen.

Aktiiviset kulttuurinkuluttajat paitsi kävivät useammin ja useammassa erilaisissa kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa, he myös harrastivat aktiivisemmin erilaisia kulttuuriharrastuksia. Aktiivinen kulttuurin harrastaminen rajoittui ei-aktiivisilla pääosin musiikin kuunteluun ja kirjojen lukemiseen tai kuunteluun. Muita harrastuksia ei-aktiivisista harrasti säännöllisesti vain alle 10 prosenttia ryhmään kuuluvista. Aktiiviset kulttuurinkuluttajat puolestaan harrastivat musiikin kuuntelun (58 %) ja lukemisen (34 %) lisäksi vähintään useana päivänä viikossa muun muassa laulamista (31 %), tanssimista (27 %), käsitöiden tekemistä (27 %), maalaamista/piirtämistä (27 %) tai näyttelemistä (26 %).

Oman kunnan kulttuuritarjonnan tärkeyden ja tyytyväisyyden suhteen ei-aktiiviset ja aktiiviset kulttuurin kuluttajat erosivat hieman toisistaan. Ryhmien väliltä ei löytynyt juurikaan eroja, kun tarkasteltiin matalan kynnyksen tarjontaa tai muuta helposti lähestyttävää kulttuuritarjontaa, kuten kansalaisopistoja tai elokuvateattereita (taulukko 30). Kirjastot koettiin jopa tärkeämmäksi ei-aktiivisten keskuudessa kuin aktiivisten ryhmässä. Sen sijaan niin sanotun korkeakulttuurisemman tarjonnan kokivat tärkeämmäksi aktiiviset kulttuurin kuluttajat. Aktiiviset kulttuurinkuluttajat olivat kaikkien kulttuuripalveluiden osalta tyytyväisempiä tarjontaan kuin ei-aktiiviset kuluttajat, ja ryhmien väliltä löytyikin tilastollisesti merkittävä ero kaikkien muiden palveluiden paitsi elokuvateattereiden osalta.

Taulukko 29. Vastaajien taustatiedot kulttuuriaktiivisuusryhmittäin.

	Ei-aktiiviset (N=979)	Aktiiviset (N=542)	Tilastollisesti merkitsevä ero
Sukupuoli			***
Nainen	57 %	47 %	
Mies	43 %	53 %	
Muu	1 %	1 %	
Koulutus			***
Peruskoulu	10 %	5 %	
Lukio tai ammattitutkinto	56 %	36 %	
Alempi korkeakoulututkinto	21 %	29 %	
Ylempi korkeakoulututkinto tai korkeampi	12 %	29 %	
Muu	1 %	1 %	
Elämäntilanne			***
Palkkatyössä tai yrittäjänä	44 %	66 %	
Työtön tai lomautettu	10 %	6 %	
Eläkkeellä	24 %	13 %	
Opiskelija / koululainen	14 %	11 %	
Kotona lasten kanssa tai huolehdin muusta omaisesta	3 %	2 %	
Muu	4 %	1 %	
En halua sanoa	1 %	1 %	
Tulot			***
Kotitalouteni on pienituloinen	49 %	23 %	
Kotitalouteni on keskituloinen	48 %	62 %	
Kotitalouteni on korkeatuloinen	3 %	15 %	
Ikä			***
Alle 30 v.	26 %	27 %	
30–44 v.	30 %	43 %	
45–59 v.	21 %	18 %	
60 v. tai vanhempi	23 %	12 %	
Koettu elämänlaatu			***
Erittäin heikko	2 %	1 %	
Heikko	8 %	5 %	
Ei hyvä eikä heikko	27 %	16 %	
Hyvä	52 %	57 %	
Erittäin hyvä	11 %	21 %	

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, $p < 0,05$), tilastollisesti merkittävä ero (**, $p < 0,01$) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, $p < 0,001$)

Taulukko 30. Oman kunnan kulttuuripalveluiden ja -tarjonnan tärkeys ja niihin tyytyväisyys kulttuuriaktiivisuusryhmittäin (tärkeys skaala: 1=en lainkaan tärkeänä ... 6=todella tärkeänä; tyytyväisyys skaala: 1=todella tyytymätön ... 6=todella tyytyväinen, keskiarvossa (ka) ei ole huomioitu vaihtoehtoa en osaa sanoa / paikkakunnallani ei ole ko. palvelua)

	Ei-aktiiviset tärkeys ka (N=979)	Aktiiviset tärkeys ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero – tärkeys	Ei-aktiiviset tyytyväisyys ka	Aktiiviset tyytyväisyys ka	Tilastollisesti merkittävä ero – tyytyväisyys
Kirjasto	5,4	4,8	***	5,1	5,2	**
Elokuvateatterit	4,5	4,8		4,7	4,8	
Kansalaisopisto, jossa voi harrastaa taidetta ja kulttuuritoimintaa	4,8	4,8		4,6	4,9	***
Järjestöt/yhdistykset, jotka tarjoavat mahdollisuuden harrastaa taidetta/kulttuuria	4,5	4,7	*	4,3	4,7	***
Vapaan kentän kulttuuritila/ yhteisöllinen tapahtumapaikka	4,1	4,6	***	4,0	4,5	***
Festivaalit	4,2	4,6	***	4,2	4,7	***
Kulttuuritapahtumat	4,4	4,7	***	4,2	4,6	***
Teatterit	4,2	4,7	***	4,4	4,7	***
Konserttitalo	3,9	4,6	***	4,1	4,7	***
Klassisen musiikin konsertit	3,4	4,3	***	4,0	4,5	***
Kevyen musiikin konsertit	4,4	4,6		4,1	4,5	***
Esittävän taiteen esitykset	3,8	4,5	***	4,0	4,6	***
Taidemuseo	3,9	4,5	***	4,2	4,7	***
Muut museot	4,2	4,6	***	4,3	4,7	***
Taidegalleria	3,6	4,4	***	4,0	4,5	***
Julkinen taide	4,1	4,5	***	4,0	4,6	***
Kuoro, orkesteri tai teatteri, johon voi osallistua harrastajana	3,9	4,4	***	4,1	4,5	***
Musiikki- tai taidekoulu/ taiteen perusopetus	4,4	4,6	*	4,3	4,7	***
Lapsille ja nuorille suunnatut kulttuurimahdollisuudet ja tapahtumat	4,7	4,8		4,2	4,5	***
Ilmaiset tai matalan kynnyksen katu- ja kaupunkitapahtumat	4,7	4,9		4,0	4,6	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Aktiiviset kulttuurinkuluttajat halusivat kuntaansa lisää uusia tiloja kulttuurille (37 %) sekä avointa kulttuuritilaa kaikkien halukkaiden käyttöön (76 %) ei-aktiivisempia useammin (uudet tilat: 24 % ja avointa kulttuuritilaa: 68 %). Sen sijaan tyhjen tai vapaiden tilojen kartoittamista ja tarjoamista kulttuuritoimijoiden käyttöön toivoivat useammin ei-aktiiviset kulttuurinkuluttajat (ei-aktiiviset: 75 %, aktiiviset: 62 %). Oman kunnan tulevaisuuden kulttuuripalveluiden tarjonnan kehittämisessä haluaisivat kuitenkin useammin olla mukana aktiiviset kulttuurinkuluttajat (aktiiviset: 37 %, ei-aktiiviset: 19 %).

Taulukoissa 31–33 on vertailtu ei-aktiivisten ja aktiivisten kulttuurinkuluttajien suhtautumista oman kuntansa kulttuuripalveluihin ja kulttuuripolitiikkaan sekä heidän suhtautumistansa kulttuuriin ja taiteeseen ylipäätään. Aktiiviset kulttuurinkuluttajat suhtautuivat lähes kautta linjan positiivisemmin nykyistä kulttuuritarjontaa ja kulttuurin vaikuttavuutta kohtaan. Ryhmien väliltä löytyi tilastollisesti merkittävä ero lähes kaikkien väittämien osalta. Kuitenkin myös ei-aktiiviset pitivät kuntiansa kulttuuritarjontaa keskimäärin melko hyvänä ja riittävänä sekä näkivät sen tärkeänä niin kuntien veto- kuin elinvoimallekin. Kulttuurin tasapuolinen saavutettavuus sekä erilaisille ihmisryhmille että tasapuolisesti eri puolilla Suomea oli asia, josta sekä ei-aktiiviset että aktiiviset kulttuurinkuluttajat olivat yhtä mieltä – kulttuuri kuuluu kaikille. Molemmat ryhmät olivat myös samaa mieltä siitä, että kulttuuri lisää moniarvoisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa.

Taulukko 31. Näkemykset oman kunnan kulttuuritarjonnan nykytilasta kulttuurin kuluttamisen aktiivisuuden mukaan (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo).

	Ei-aktiiviset ka (N=979)	Aktiiviset ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero
Kulttuuritarjonta on riittävä	4,3	4,6	***
Kulttuuritarjonnan sisältö vastaa odotuksiani	4,1	4,5	***
Kulttuuritarjonnan laatu vastaa odotuksiani	4,2	4,6	***
Nykyinen kulttuuritarjonta lisää kuntalaisten hyvinvointia	4,3	4,6	***
Kuntalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa kulttuuritarjontaan ja -palveluihin	3,7	4,4	***
Osallistuminen kulttuuritarjonnan eri muotoihin on tehty kaikille mahdolliseksi	4,0	4,5	***
Kulttuuritarjontaa ei ole suunnattu minulle	3,5	3,9	***
Kunnassani on paljon mahdollisuuksia osallistua kulttuuriaktiiviteetteihin	3,9	4,5	***
Nykyinen kulttuuritarjonta vaikuttaa positiivisesti kuntamme imagoon	4,1	4,7	***
Nykyinen kulttuuritarjonta edesauttaa kuntani kansainvälisyyttä	3,6	4,5	***
Kulttuurilaitostemme (kunnalliset museot, teatterit, orkesteri jne.) tarjonta on minulle tärkeää	3,8	4,7	***
Kunnassani on riittävästi mahdollisuuksia tutustua kansainväliseen kulttuuritarjontaan	3,3	4,4	***
Nykyinen kulttuuritarjonta houkuttelee matkailijoita kuntaamme	3,5	4,4	***
Nykyinen kulttuuritarjonta on suunnattu pääosin matkailijoille	2,9	4,1	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 32. Näkemykset oman kunnan kulttuuripoliittisista kysymyksistä kulttuurin kuluttamisen aktiivisuuden mukaan (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo).

	Ei-aktiiviset ka (N=979)	Aktiiviset ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero
On tärkeää, että julkisissa rakennushankkeissa (esim. koulut ja päiväkodit) käytetään rahaa noin prosentti kustannuksista taiteeseen rakennuksen sisällä / osana rakennusta	4,2	4,8	***
Osa alueemme sosiaali- ja terveystalouden budjetista tulisi ohjata kulttuuripalveluihin ja -toimintaan (esim. ennaltaehkäisevä työ, kulttuurireseptit, julkinen taide hoito- ja hoivaympäristössä)	3,6	4,4	***
Yhdistyksillä tulisi olla merkittävämpi osuus kulttuuripalvelujen tuottamisessa	4,2	4,7	***
Kuntani olisi tuettava monipuolisesti eri kulttuurimuotoja / erilaisia kulttuurin harrastamisen muotoja	4,4	4,7	***
Kuntani tulisi tukea taiteen ja kulttuurin ammattilaisten työllistymistä	4,1	4,6	***
Kulttuuripalveluiden määrärahoja voidaan leikata	3,1	3,9	***
Taide-, kulttuuri- ja luovat alat ovat tärkeitä oman kuntani elinvoimalle (väestörakenne, työpaikat, koulutus, talous)	4,1	4,7	***
Taide-, kulttuuri- ja luovat alat ovat tärkeitä oman kuntani vetovoimalle	4,2	4,8	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 33. Suhtautuminen taiteeseen ja kulttuuriin yleisesti kulttuuriaktiivisuuden mukaan (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo).

	Ei-aktiiviset ka (N=979)	Aktiiviset ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero
Voisin maksaa kulttuuripalveluista nykyistä enemmän	2,9	4,2	***
Taide ja kulttuuri ei ole minunlaisiani ihmisiä varten	2,9	3,5	***
Julkinen raha (kunnan, maakunnan, valtion) mahdollistaa laajasti eri ihmisryhmille kulttuurin kokemisen	4,5	4,8	**
Taide ja kulttuuri tarvitsee myös yksityistä rahoitusta	4,9	4,7	**
Kulttuuria tulee tukea nykyistä enemmän verovarjoista, jotta siitä nauttiminen olisi mahdollista kaikille	4,1	4,6	***
On tärkeää, että suomalaisilla on asuinpaikasta riippumatta tasa-arvoinen mahdollisuus harrastaa kulttuuria	4,7	4,8	
Kulttuuripalvelut auttavat poistamaan sosiaalisia ongelmia	4,5	4,7	**
Kulttuurin saavutettavuuteen panostamalla olisi mahdollista vähentää sosiaali- ja terveystalouden menoja	4,3	4,6	**
Kulttuuripalvelut luovat moniarvoisuutta	4,6	4,8	*
Kulttuuri ja taide on tehtävä saavutettavaksi myös heille, jotka eivät itse pääse kulttuurin pariin omin avuin (esim. hoitolaitoksista)	5,0	4,8	*

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Hinta, palvelun sijainti, palveluiden aukioloaika/ajankohta, sisällön laadukkuus, itsellä käytettävissä oleva aika, terveys ja hyvinvointi sekä itseä kiinnostava sisältö vaikuttivat enemmän ei-aktiivisten kuin aktiivisten

kulttuurinkuluttajien palveluiden käyttöön (taulukko 34). Sen sijaan palveluiden esteettömyys, toimivat tilat, sosiaalinen kanssakäyminen, lapsille ja nuorille sopiva sisältö sekä työnantajan tuki vaikuttivat tämän tutkimuksen tulosten mukaan aktiivisten kulttuurin kuluttajien kulttuuripalveluiden käyttöön ei-aktiivisia kuluttajia useammin. Aktiiviset kulttuurin kuluttajat kokivat saavansa enemmän positiivisia hyötyjä kulttuuri-kohteissa ja -tilaisuuksissa käynneistä kuin ei-aktiiviset kävijät (taulukko 35). Vähiten eroa ryhmien näkemysten välillä oli psyykkisen/henkisen hyvinvoinnin sekä ”tuovat lohdutusta ja viihdytystä arkeeni” muuttujien osalta.

Taulukko 34. Kulttuuripalveluiden käyttöön vaikuttavat tekijät kulttuuriaktiivisuuden mukaan (1=ei lainkaan ... 6=todella paljon, ka=keskiarvo).

	Ei-aktiiviset ka (N=979)	Aktiiviset ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero
Hinta	4,4	4,1	***
Itseä kiinnostava sisältö	5,4	4,6	***
Palvelun sijainti	4,5	4,3	***
Palveluiden aukioloaika/ajankohta	4,4	4,2	**
Sisällön laadukkuus	4,8	4,5	***
Palveluiden esteettömyys	2,7	3,6	***
Toimivat tilat ja olosuhteet	3,9	4,0	
Toimiva tiedonjako / markkinointi	4,1	4,1	
Sosiaalinen kanssakäyminen	3,4	3,9	***
Itsellä käytettävissä oleva aika	4,4	4,3	**
Terveys ja hyvinvointi	4,2	4,1	
Lapsille ja nuorille sopiva sisältö	2,7	3,7	***
Työnantajan tuki (esim. kulttuuriseteli)	2,7	3,6	***

tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Taulukko 35. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? Käynnit kulttuurikohteissa tai -tilaisuuksissa tai kulttuurin harrastaminen... (1=täysin eri mieltä ... 6=täysin samaa mieltä, ka=keskiarvo)

	Ei-aktiiviset ka (N=979)	Aktiiviset ka (N=542)	Tilastollisesti merkittävä ero
edistävät fyysistä hyvinvointiani (kunto, alentunut syke tai verenpaine jne.)	4,0	4,4	***
edistävät psyykkistä/henkistä hyvinvointiani	4,6	4,6	
parantavat elämänlaatuaani	4,4	4,7	*
tuottavat lohtua tai viihdytystä arkeeni	4,5	4,7	
auttavat minua käsittelemään ja ilmaisemaan tunteitani	3,7	4,3	***
edistävät sosiaalisia suhteitani	3,9	4,4	***
lisäävät kiinnostustani kulttuurikokemuksiin	4,1	4,5	***
sivistävät	4,3	4,5	**
lisäävät ymmärrystäni moniarvoisuudesta	3,9	4,5	***
laajentavat maailmankatsomustani	4,0	4,5	***
inspiroivat laajempaan taiteen ja kulttuurin harrastamiseen tai tekemiseen	3,7	4,4	***

tilastollisesti melkein merkittävä ero (*, p<0,05), tilastollisesti merkittävä ero (**, p<0,01) tai tilastollisesti erittäin merkittävä ero (***, p<0,001)

Kulttuurin kuluttamisen aktiivisuus ja monipuolisuus vaikuttaa itäsuomalaisten näkemyksiin oman kunnan kulttuuritarjonnasta ja kulttuurin merkityksestä. Aktiiviset kulttuurinkuluttajat pitävät nykyistä kulttuuritarjontaa tärkeämpänä ja ovat siihen tyytyväisempiä kuin ei-aktiiviset kulttuurinkuluttajat. He myös ovat halukkaampia osallistumaan kulttuuritarjonnan tulevaisuuden kehittämiseen. Kulttuurin vaikutuksia tarkastelevassa tutkimuskirjallisuudessa onkin todettu, että iso osa taiteeseen ja kulttuuriin liitetystä hyödyistä on saavutettavissa vain pidempiaikaisen harrastuneisuuden kautta (ks. luku 2.2.2). Vastaavia tuloksia on saatu myös vuonna 2013 Suomen Kulttuurirahaston teettämässä väestötason kyselytutkimuksessa, jonka mukaan nimenomaan aktiiviset kulttuurin kuluttajat kokevat kulttuuritarjonnan tärkeäksi omalle hyvinvoinnille (TNS Gallup & Suomen Kulttuurirahasto 2013, 18).

5.8.1 Ei-kävijät

Aineistoa tarkastellessa vastaajien joukosta oli löydettävissä 121 vastaajaa, jotka eivät viimeisen 24 kuukauden aikana olleet käyneet yhdessäkään kulttuurikohteessa tai -tilaisuudessa (tästä tarkastelusta poistettiin kirjastot kohdeluettelosta – ainoastaan kirjastossa käyneitä vastaajia oli 50 kappaletta). Nämä itäsuomalaiset kulttuurin ei-kävijät ovat tämän tutkimuksen mukaan useammin miehiä (58 %) kuin naisia, koulutukseltaan pääosin toisen asteen koulutuksen suorittaneita (58 %) ja kotitalouden tuloiltaan pienituloisia (64 %). Työssäkäyviä heistä on 34 prosenttia, työttömiä tai lomautettuja 20 prosenttia ja eläkeläisiä 26 prosenttia. Iältään he ovat useimmiten 30–59-vuotiaita. Elämänlaatunsa he kokevat useimmiten keskiverroksi (44 %) tai hyväksi (31 %). Kulttuuriin suhtautumisessa ja kulttuurin tärkeyttä arvioidessaan he ovat samankaltaisia kuin ei-aktiivisten kulttuuripalveluiden käyttäjien ryhmä. Koska he eivät käytä kulttuuripalveluita, ei heitä myöskään kiinnosta osallistua niiden tulevaisuuden kehittämiseen, eivätkä he koe kulttuuripalveluita erityisen tärkeiksi.

Merkittävimmät syyt, miksi ei-kävijät eivät olleet käyneet erilaisissa kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa viimeisen 24 kuukauden aikana, olivat merkittävyysjärjestyksessä: koronaviruspandemian vuoksi (53 %), minua ei kiinnostanut ko. tapahtuma (49 %), minulla ei ollut varaa osallistua (23 %), minulla ei ollut seuraa, enkä halunnut/voinut/kyennyt menemään yksin (16 %) ja minulla ei ollut aikaa osallistua (14 %). Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia, kun niitä verrataan koko Itä-Suomen aineistoon (taulukko 17, sivulla 44), mikä viestii siitä, että osallistumattomuuden syyt ovat samankaltaisia riippumatta siitä, kuinka aktiivinen kulttuurin kuluttaja kukin on.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu itäsuomalaisten suhtautumista kulttuuriin ja taiteeseen yleisesti, miten he kokevat oman kotikuntansa kulttuuritarjonnan ja kuinka he osallistuvat siihen, millaisia vaikutuksia he kokevat kulttuuritapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistumisella olevan sekä kuinka he haluaisivat osallistua oman kuntansa kulttuuritarjonnan kehittämiseen. Tutkimus oli osa Saimaa-ilmiöllä elinvoimaa Järvi-Suomeen - Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026-hanketta ja perustuu alueen neljän maakunnan (Etelä-Savo, Etelä-Karjala, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala) alueella toteutettuun kyselytutkimukseen, johon vastasi kaikkiaan 1524 alueen asukasta.

Itäsuomalaisten suhtautumisen kulttuuriin ja taiteeseen voi katsoa olevan varsin myönteinen. Vastaajat kokivat kuntien kulttuuripalvelut omikseen ja niiden haluttiin olevan mahdollisimman hyvin ja monipuolisesti kaikkien saatavilla. Sekä oman paikkakunnan että oman maakunnan monipuolista kulttuuritarjontaa pidettiin kautta linjan tärkeänä. Kyselyyn vastanneet itäsuomalaiset pitivät kotikuntansa tarjontaa pääosin melko hyvänä sekä laadun että riittävyden suhteen. Erityisen tärkeitä olivat helposti lähestyttävät palvelut, kuten kirjastot, elokuvateatterit ja kansalaisopistot, joihin oltiin myös tyytyväisimpiä. Myös kulttuurin kuluttamisen osalta vastauksissa näkyy matalan kynnyksen peruskulttuuripalveluiden suuri merkitys alueen asukkaille. Oman kaupungin kulttuuritarjonnasta ja -palveluista selkeästi käytetyin viimeisen 24 kuukauden aikana oli kirjasto. Runsaimmin käytettyinä kulttuuripalveluina ja -tarjontana erottuivat myös kulttuurihistorialliset tai kulttuuriperintöön liittyvät kohteet, elokuvateatterit sekä katu- ja kaupunkitapahtumat. Vähiten käytettyjä palveluita olivat oopperat, operetit ja musikaalit, lastenmusiikin konsertit sekä sirkus ja performanssit. Kulttuuripalveluiden käyttöön oli eniten vaikutusta itseä kiinnostavalla sisällöllä ja sisällön laadukkuudella. Myös vastaajien omat kulttuuriharrastukset noudattelivat samoja linjoja. Kulttuuriharrastuksista ylivoimaisesti suosituinta oli musiikin kuuntelu ja toiseksi suosituinta oli lukeminen tai äänikirjan kuuntelu. Muita kulttuuriharrastuksia toteutettiin huomattavasti harvemmin.

Tutkimuksessa tarkasteltiin vastaajien käyntiaktiivisuutta eri kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa jakamalla heidät kahteen ryhmään, ei-aktiivisiin (N=979) ja aktiivisiin kulttuurikävijöihin (N=542). Nämä ryhmät erosivat toisistaan erityisesti niin sanotun korkeakulttuurisemman tarjonnan suhteen, jonka aktiiviset kulttuurin kuluttajat kokivat ei-aktiivisia tärkeämmäksi. Aktiiviset kulttuurikävijät olivat myös ei-aktiivisia tyytyväisempiä kaikkeen kulttuuritarjontaan. Kuitenkin myös ei-aktiiviset pitivät kuntiansa kulttuuritarjontaa keskimäärin melko hyvänä ja riittävänä. Aktiivisuustarkastelussa ei löydetty erityisiä syitä kulttuuriin osallistumattomuudelle. Vaikka aineistosta erotettiin vastaajat, jotka eivät kirjastoa lukuun ottamatta olleet viimeisen 24 kuukauden aikana käyneet yhdessäkään kulttuurikohteessa tai -tilaisuudessa, todettiin, että heidän syynsä osallistumattomuuteen ovat hyvin samansuuntaisia, kun koko aineiston vastaajilla.

Sekä omien harrastusten että kulttuuritarjonnan käytön osalta on syytä huomata, että tämän tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää kovin laajalti, sillä Covid19-pandemia on selvästi vähentänyt kulttuuriharrastuksissa, -kohteissa ja -tapahtumissa käyntiä tutkimuksen tarkasteluaikavälinä olleen viimeisen 24 kuukauden aikana. Koronaviruspandemia on kuitenkin tarjonnut mahdollisuuksia uudelleenlaisille kulttuurin kuluttamisen muodoille, virtuaalisille kulttuuripalveluille ja -tarjonnalle, jota oli ainakin kokeillut ja/tai jota aikoi kokeilla noin puolet kyselyn vastaajista.

Kuntien kulttuuripolitiikan ja kulttuuritarjonnan kehittämisen osalta korostuukin kuntien rooli kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden turvaamisessa kaikille asukkaille. Vastaajat olivat pitkälti sitä mieltä, että kuntien olisi tuettava monipuolisesti eri kulttuurimuotoja ja erilaisia kulttuurin

harrastamisen muotoja. Taiteen-, kulttuurin- ja luovien alojen koettiin myös olevan varsin tärkeitä kuntien vetovoimalle. Tärkeimpinä kehittämiskohteina nousivat esiin muun muassa seuraavat asiat:

1. Osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

Kyselyyn vastanneista noin neljännes ilmaisi halunsa olla vaikuttamassa kuntansa kulttuuritarjontaan ja -palveluihin. Erityisesti aktiiviset kulttuurikävijät (36 %) olivat halukkaita osallistumaan kulttuurin kehittämiseen. Niiden osalta, jotka halusivat vaikuttaa kulttuuripalveluiden kehittämiseen, kaikkein mieluisimpia tapoja olisivat sähköiset asukaskyselyt ja lomakkeet. Myös vaikuttaminen harrastustoiminnan kautta, palautteen antaminen kaupungin kotisivujen kautta, osallistuminen erilaisiin asukas- ja kuulemistilaisuuksiin tai kunnan osallistuvan budjetoinnin toteutukseen koettiin varsin mielekkäiksi vaikuttamisen tavoiksi.

Myös Kuntien kulttuurilaki velvoittaa osallistamaan eli kuuntelemaan kuntalaisten mielipidettä (ks. luku 2.1). Tähän tulisi satsata ja huolehtia siitä, että kuunteleminen on todellista ja sillä on vaikutusta. Vaikuttamiseen mielekkäimpiä tapoja ovat erilaiset helpot sähköiset kanavat, mutta uusiakin kokeiluja voisi tehdä, esimerkiksi osallistuvaa budjetointia tai jalkautumista erilaisiin harrastustoimintoihin.

Vastaajat kokivat, että parhaita keinoja lisätä kuntalaisten osallisuuden tunnetta ja osallistumista kulttuuritarjonnan kehittämiseen ovat kunnan omistamien tilojen luovuttaminen maksutta tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämiseen sekä vapaa-aikatoimen (ml. kulttuuritoimi) toimintaresurssien lisääminen. Lisäksi hyvinä keinoina edistää osallisuutta erottuivat kuntalaisten toimintaryhmien tukeminen tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisessä sekä yleisemminkin yhdistysten toiminnan ja asukkaiden pienimuotoisten asuinympäristöjen viihtyvyyttä lisäävien hankkeiden tukeminen.

Osallisuuden lisäämisen osalta korostuu asukkaiden ja yhteisöjen omaehtoisen kulttuurin tekemisen mahdollistaminen niin tilojen kuin erilaisten muiden tukimuotojen avulla. Toisaalta myös olemassa olevissa kulttuurilaitoksissa ja -palveluissa voitaisiin miettiä, miten voidaan edistää alueen erilaisten kulttuuritoimijoiden ja asukkaiden osallisuutta niiden toimintaan (ks. Ruokolainen ym. 2019, 82–83).

2. Saavutettavuus

Itäsuomalaisille vastaajille kulttuurin ja taiteen tasapuolinen saavutettavuus sekä alueellisesti, että eri ihmisryhmille on kyselyn perusteella hyvin tärkeää. Tutkimukseen vastanneet myös kokivat, että kulttuurilla ja kulttuuripalveluilla voidaan poistaa sosiaalisia ongelmia sekä lisätä moniarvoisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa.

Kulttuuritarjontaa olisikin hyvä tarkastella erilaisten kohderyhmien näkökulmasta, ja kulttuuripalveluiden järjestämisessä tulisi huomioida esteettömyys, liikenneyhteydet sekä eri kohderyhmät (lapset, vanhukset, maaseudulla asuvat, hoiva- ja hoitolaitoksissa olevat, pienituloiset jne.). Tarjontaa voisi esimerkiksi viedä lisää myös taajaman ulkopuolisiin kyliin ja keskuksiin sekä hoivalaitoksiin.

Myös digitaalisuutta lisäämällä kulttuurin saavutettavuutta voitaisiin parantaa tai tehdä se saavutettaviksi sellaisille ryhmille, joilla ei ole mahdollisuutta päästä kulttuurin äärelle. Keinoina tähän voisivat toimia esimerkiksi striimaukset vanhainkoteihin tai muihin hoitolaitoksiin. Noin puolet kyselyyn vastanneista aikoi myös koronaviruspandemian väistyessä hyödyntää jossain määrin virtuaalista kulttuuritarjontaa, joten kehittämispotentiaalia sillä saralla riittää. Myös nykyisten palveluiden saavutettavuuden parantaminen erilaisissa digitaalisissa markkinointi- ja myyntikanavissa auttaisi lisäämään kulttuuripalveluiden näkyvyyttä.

3. Kulttuurin tilat

Kyselyn perusteella ihmisille on tärkeää, että kunnissa on tarjolla kulttuuritiloja monipuolisesti erilaisten toimijoiden käyttöön. Noin 70 prosenttia kyselyn vastaajista koki, että heidän asuinkunnissaan tarvitaan avoimia ja maksuttomia kulttuuritiloja kaikkien halukkaiden käyttöön. Yhtä monet myös katsoivat, että kunnissa tulisi kartoittaa vapaita tyhjiä tiloja ja tarjota niitä kulttuuritoimijoiden käyttöön.

Tyhjillään olevien tilojen antaminen kulttuuritoimijoiden käyttöön jopa vain käyttökustannusten hinnalla, ja vaikka vain väliaikaisesti, on monessa kulttuuripainotteisessa kunnassa jo yleistä. Tyhjiä tiloja, useimmiten kauppakeskuksissa, on hyödynnetty erityisesti tapahtumien alustoina. Vakiintunutta toimintamallia kaupungeissa ei kuitenkaan ole, vaan toiminta on ollut riippuvaista yksittäisten toimijoiden aktiivisuudesta. Toimintaan tarvittaisiin vakiintuneempia ja hyväksi todettuja käytänteitä ja toimintamalleja. Näiden luomisessa voisi hyödyntää Tampereella käytössä olevaa Välitila-mallia (Vasara 2021) tai tuoda käytäntöön Saimaa-ilmiö2026 hakukirjassa kuvailtuja Saimaan alueelle sopivia malleja, kuten ”Tilaa kulttuurille” -mallin (The Art of Living 2021, 42).

4. Kulttuurihyvinvointi

Itäsuomalaiset kokivat kulttuurilla olevan ainakin jossain määrin myönteisiä hyvinvointivaikutuksia. Kulttuurikohteissa ja tilaisuuksissa käymisen ja kulttuurin harrastamisen koettiin edistävän erityisesti psyykkistä ja henkistä hyvinvointia, parantavan elämänlaatua ja tuottavan viihdytystä arkeen. Tutkimuksessa kyselyn vastaajat ryhmiteltiin koetun elämänlaadun suhteen kolmeen elämänlaaturyhmään; heikko elämänlaatu (N=132), keskiverto elämänlaatu (N=354) ja hyvä elämänlaatu (N=1035). Kyselyvastausten perusteella hyväksi elämänlaatunsa kokevilla on keskimäärin useampia eri kulttuuriharrastuksia ja harrastuskertojen määrät ovat suuremmat, ja he myös kävivät useammin ja monipuolisemmin erilaisissa kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa. He myös kokivat kaikkein vahvimmin saavansa erilaisia positiivisia vaikutuksia kulttuurikohteissa ja -tilaisuuksissa käynnistä. Kuitenkin myös heikon elämänlaadun ryhmässä koettiin kulttuurin vaikuttavan positiivisimmin psyykkiseen ja henkiseen hyvinvointiin sekä tuovan lohtua ja viihdytystä arkeen. Voidaan sanoa, että hyväksi koettu elämänlaatu on tavalla tai toisella yhteydessä kulttuurin kuluttamiseen ja kulttuurirytytyvyyteen.

Kulttuurin hyvinvointivaikutusten osoittaminen on tänä päivänä merkittävä tekijä perusteltaessa kulttuurin roolia ja julkista rahoitusta yhteiskunnassa. Onnistuessaan ennaltaehkäisevällä kulttuurityöllä voidaan jopa pienentää sosiaali- ja terveyspalveluiden menoja. Esimerkiksi kulttuuriläheteillä tai -resepteillä, on tutkimuksinkin todistetusti vaikutusta heikommassa asemassa olevien kuntalaisten hyvinvointiin. Näin voidaan mahdollisesti säästää myös muissa sote-kuluissa.

Kulttuurin vaikutuksia tarkastelevassa tutkimuskirjallisuudessa on myös todettu, että iso osa taiteeseen ja kulttuuriin liitetystä hyödyistä on saavutettavissa vain pidempiaikaisen harrastuneisuuden kautta. Tällaisen pidempiaikaisen sitoutumisen aikaansaamisessa avainasemassa on lasten ja nuorten varhainen tutustuttaminen taiteisiin ja kulttuuriin esimerkiksi kouluissa, yhteisöllisissä taideprojekteissa tai kaupallisen populaarikulttuurin kautta (ks. luku 2.2.2).

5. Kulttuuritarjonnan kansainvälisyys ja kulttuuritarjonta vetovoimatekijänä

Kuntien kulttuuritarjontaa sekä kuntien kulttuuripolitiikkaa ja kulttuurin merkitystä kunnille koskevien välittämien osalta kyselyvastaajat näkivät kautta linjan kulttuurin varsin merkittävänä kuntien elin- ja vetovoimalle. Nykyisen kulttuuritarjonnan katsottiin myös jossain määrin edesauttavan kuntien kansainvälisyyttä ja vaikuttavan positiivisesti asuinkunnan imagoon. Vähemmän kannatusta saivat kuitenkin väitteet,

joiden mukaan kunnissa olisi riittävästi mahdollisuuksia tutustua kansainväliseen kulttuuritarjontaan ja, että nykyinen kulttuuritarjonta houkuttelee matkailijoita kuntaan.

Vaikka kyselyssä korostuu asukkaille suunnattujen peruskulttuuripalveluiden merkitys, tiedostavat itäsuomalaiset vastaajat myös kulttuurin laajemman merkityksen alueelliselle hyvinvoinnille ja kehitykselle (ks. luku 2.2.2). Tulos kertoo tarpeesta kehittää edelleen oman kunnan asukkaita laajempaa, myös kansainvälistä yleisöä kiinnostavaa kulttuuritarjontaa. Tämä puolestaan edellyttää paitsi yhteistyötä alueen kulttuuritoimijoiden ja liitännäisalojen, kuten matkailu-, majoitus- ja ravitsemussektorin kanssa, myös kansallisten ja kansainvälisten kumppanuuksien hakemista.

6. Kulttuurin resurssit, vaikuttavuuden osoittaminen ja yhteistyö

Kyselyvastausten perusteella kulttuurilta ei haluta leikata enää rahaa. Julkisen rahan roolia kulttuurin kokemisen mahdollistajana laajasti eri ihmisryhmille pidettiin varsin tärkeänä ja lähes yhtä paljon kannatettiin kulttuuri nykyistä suurempaa tukemista verovaroista sekä mahdollisuutta vähentää sosiaali- ja terveyspalveluiden menoja kulttuurin saavutettavuuteen panostamalla. Siihen, että osa sosiaali- ja terveyspalveluiden budjetista ohjattaisiin kulttuuripalveluihin ja toimintaan suhtauduttiin kuitenkin varauksellisesti. Myös oma maksuhalukkuus tuntui olevan vähäisempää, eikä kulttuuripalveluista oltu valmiita maksamaan nykyistä enemmän.

Kulttuurin resurssien turvaamiseksi tulisikin miettiä, miten nykyiset resurssit voitaisiin hyödyntää entistä päämäärätietoisemmin ja pitkäjänteisemmin. Toisaalta tulisi myös nykyistä laajemmin ymmärtää, mihin kaikkeen kulttuuriin sijoitetulla rahalla voidaan vaikuttaa. Kulttuurin erilaisten, myös yksilötasoa laajempien, vaikutusten osoittaminen, voi auttaa perustelemaan alan julkista rahoitusta ja vertaamaan kulttuurin ja muun toiminnan, kuten esimerkiksi urheilun ja -liikunnan hyötyjä (ks. luku 2.2.2).

Kulttuurilta ja luovilta aloilta täytyy saada pois puuhastelun leima ja alkaa nähdä se elinkeino- ja yritystoimintana. Toisaalta tarvittaisiin myös ymmärrystä siitä, että kulttuuri ja luovat alat ovat siinä missä muutkin elinkeino ja toimiala, jota ei voi tehdä hyväntekeväisyytenä ja talkootyönä. Kulttuuria ja luovia aloja ei voi myöskään alistaa muiden toimialojen alle, vaan se toimii omana arvokkaana toimialanaan muiden alojen rinnalla esimerkiksi luoden taiteen ja kulttuurin itseisarvon lisäksi arvokkaita sisältöjä esimerkiksi matkailijoille, yritysten työhyvinvointipäiviin ja kokouksiin tai erilaisiin tapahtumiin ja koulutuksiin.

Niukkojen resurssien jaossa korostuu myös kyky tehdä yhteistyötä eri sektoreiden välillä. Viime aikoina on ollut paljon esillä kulttuurihyvinvointi, mutta sote-uudistuksen myötä yhteistyön tiivistäminen ja uusien avauksien löytäminen esimerkiksi muiden vapaa-aikatoimen toimijoiden ja sivistystoimen kanssa on tärkeää (ks. luku 2.1).

7. Jatkotutkimustapeet

Kulttuurin vaikuttavuuteen liittyvien tutkimusten osalta on usein muistutettu, ettei niiden perusteella voida suoraan osoittaa, että koetut vaikutukset olisivat suoraan seurausta kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisesta (ks. luku 2.2.2). Tutkimuksissa ei myöskään yleensä ole pystytty osoittamaan tutkitun ilmiön erityisyyttä suhteessa muihin vastaaviin ilmiöihin ja siihen, voitaisiinko samat vaikutukset saada aikaan myös muiden sektoreiden toimenpiteillä (esim. koulutus, liikunta, sosiaalinen toiminta) (ks. luku 2.3.1). Esimerkiksi perusteltaessa kulttuurialan rahoitusta, myös Itä-Suomen osalta tarvitaan jatkossa tutkimusta, jossa pystytään paremmin osoittamaan nimenomaan kulttuurin vaikutuksia esimerkiksi ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Myös taloudellisen vaikuttavuuden osoittaminen alueellisesti on tärkeää.

Vaikuttavuuden ohella toinen keskeinen kysymys on kulttuuriin osallistuminen. Tässäkin raportissa on esitetty lukuja kulttuurin harrastamisesta ja kulttuuripalveluiden käytöstä. Huolimatta siitä, että kyselyn vastaajiin kuului merkittävä määrä itäsuomalaisia, jotka eivät käytä juuri mitään kulttuuripalveluja tai käyttävät niitä hyvin suppeasti, ei kyselyn perusteella löydetty aktiivisuuden perusteella erityisiä syitä osallistumattomuuteen. Jatkossa tarvitaan tutkimusta, jossa pystytään paneutumaan siihen, miksi tiettyihin kulttuuritoimintoihin osallistutaan tai ei osallistuta ja millaisilla toimilla osallisuutta voitaisiin lisätä. Sekä kulttuuriin liittyvien vaikutusten osoittaminen että kulttuuriin osallistumattomuuden syiden tarkempi tunnistaminen edellyttävät kvalitatiivista tutkimusta.

Liittyen kulttuuritarjonnan viimeaikaiseen digitalisaatiokehitykseen ja haluun taata kulttuuripalveluiden saatavuus kaikille ja kaikkialla, nousee esiin tarve virtuaalisten kulttuuripalveluiden lähemmälle tarkastelulle. Pandemia-aika on osaltaan korostanut tätä tarvetta. Tässä tutkimuksessa selvitettiin muutamalla lyhyellä kysymyksellä virtuaalisten kulttuuripalveluiden käyttöä pandemia-aikana. Aihe kaipaisi lisää tutkimusta eri näkökulmista sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen, jotta virtuaalisten kulttuuripalveluiden tulevaisuuden potentiaalista, erilaisista hyödyllisimmistä sovelluksista sekä parhaista ansaintalogiikoista voitaisiin varmistua.

Tämä toteutettu tutkimus oli ensimmäinen näin laaja kartoitus Itä-Suomen alueella asuvien asukkaiden suhtautumisesta kulttuuriin ja taiteeseen sekä heidän kulttuurin kuluttamisestaan. Itä-Suomen kehityssuunnan ja trendien tarkastelemiseksi tämä tutkimus olisi hyvä toistaa esimerkiksi 5–10 vuoden päästä samalla aluerajauksella. Tulokset olisi hyvä saada myös verkkoon avoimia rajapintoja käyttäen niin, että aineisto olisi yleisesti hyödynnettävissä erilaisissa digitaalisissa tietopalveluissa.

Lähteet

AFFTA, Alberta Foundation for the Arts (2012). Arts impact Alberta: ripple effects from the arts sector, Government of Alberta. Ladattavissa: <https://open.alberta.ca/publications/6799677>

Aholainen, M., Jäntti, S., Tammela, A., & J. Tanskanen (2021). Miten taide vaikuttaa? Kulttuurisia näkökulmia hyvinvointiin ja terveyteen. Lääkärilehti, 76(9), 564–568. Ladattavissa: <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/miten-taide-vaikuttaa-kulttuurisianaakokulmia-hyvinvointiin-ja-terveyteen/>

All-Party Parliamentary Group on Arts (2017). Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing. Ladattavissa: <https://www.artshealthresources.org.uk/docs/creative-health-the-arts-for-health-and-wellbeing/>

Antikainen, J., Haanpää, S., Laasonen, V. & K. Siltanen (2018). Kulttuurin aluetietoperustan esiselvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:37. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-602-7>

Belfiore, E. & O. Bennet (2006). Rethinking the Social Impact of the Arts: A critical-historical review. Centre for Cultural Policy Studies University of Warwick Research Papers No 9. Ladattavissa: https://www.academia.edu/257452/Rethinking_the_Social_Impact_of_the_Arts_A_Critical_Historical_Review

Belfiore, E. & O. Bennet (2007). Rethinking the Social Impact of the Arts. International Journal of Cultural Policy, 3(2), 135–151. <https://doi.org/10.1080/10286630701342741>

Belfiore, E. & O. Bennett (2010). Beyond the “Toolkit Approach”: Arts Impact Evaluation Research and the Realities of Cultural Policy-Making. Journal for Cultural Research, 14(2), 121–142. <https://doi.org/10.1080/14797580903481280>

Berthoin Antal, A. & A. Strauß (2013). Artistic interventions in organisations: Finding evidence of values-added. Creative Clash Report. Berlin: WZB. Ladattavissa: https://www.wzb.eu/system/files/docs/dst/wipo/effects_of_artistic_interventions_final_report.pdf

Carnwath J.D. & A.S. Brown (2014). Understanding the Value and Impacts of Cultural Experiences. A Literature Review. Arts Council England. Ladattavissa: https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Understanding_the_value_and_impacts_of_cultural_experiences.pdf

CASE (The Culture and Sport Evidence Program) (2010). Understanding the drivers, impact and value of engagement in culture and sport. An over-arching summary of the research. London: Department for Culture, Media and Sport. Ladattavissa: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/71231/CASE-supersummaryFINAL-19-July2010.pdf

CHCfE Consortium (2015). Cultural Heritage Counts for Europe – Executive Summary and Strategic Recommendations. Krakow: International Cultural Centre. Ladattavissa: http://mck.krakow.pl/images/upload/projekty_badawcze/CHCfE_REPORT_ExecutiveSummary_v2.pdf; Suomenkielinen tiivistelmä, ladattavissa: http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2017/05/CHCfE_Report_FI_WEB.pdf

Council of Europe (2016). State of democracy, human rights and the rule of law. The Secretary General of the Council of Europe, Council of Europe, Strasbourg. Ladattavissa: <https://edoc.coe.int/en/overview/7345-pdf-state-of-democracy-human-rights-and-the-rule-of-law.html>

Crossick G. & P. Kaszynska (2016). Understanding the value of arts & culture. The AHRC Cultural Value Project. Ladattavissa: <http://www.ahrc.ac.uk/documents/publications/cultural-value-project-final-report/>

Hirvi-Ijäs, M., Kanerva, A. & M. Ruusuvirta (toim.) (2020). Kapunkikehittäminen ja kulttuuripolitiikka. Espoocult -tutkimuksen tuloksia. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 59. Ladattavissa:

https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/kaupunkikehittaminen_ja_kulttuuripolitiikka_raportti.pdf

European Agenda for Culture (2017). Work Plan for Culture 2015–2018 How Culture and the Arts Can Promote Intercultural Dialogue in the Context of the Migratory and Refugee Crisis. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Ladattavissa: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4943e7fc-316e-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-30942640>

European Commission (2017). The Cultural and Creative Cities Monitor. Edition 2017. European Commission, Joint Research Centre, Directorate for Competences. Ladattavissa: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107331>

Fancourt, D. & S. Finn (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Health Evidence Network synthesis report 67, WHO. Ladattavissa: <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-andwell-being-a-scoping-review-2019>

Fleming, T. (2015). Cultural and creative spillovers in Europe: Report on a preliminary evidence review. Tom Fleming creative Consultancy. Ladattavissa: https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Cultural_creative_spillovers_in_Europe_full_report.pdf

Gordon-Nesbitt, R. (2015). Exploring the Longitudinal Relationship Between Arts Engagement and Health. Manchester Metropolitan University. Manchester. Ladattavissa: <http://artsforhealth.org/research/artsengagementandhealth/ArtsEngagementandHealth.pdf>

Goulding, A. (2012). How Can Contemporary Art Contribute Toward the Development of Social and Cultural Capital for People Aged 64 and Older? *The Gerontologist*, 53(6), 1009–1019, <https://doi.org/10.1093/geront/gns144>

Gutiérrez-Vicario, M. (2016). More than a Mural: The Intersection of Public Art, Immigrant Youth, and Human Rights. *Radical Teacher*, 104, 55–61, <https://doi.org/10.5195/rt.2016.229>

Haanpää, S., Manu, S. & K. Siltanen (2020). Taiteen ja kulttuurin toimialan tilasto- ja tietoperusta. Nykytila ja kehittämisohdotukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:13. Ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162052/OKM_2020_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hertie School of Governance (2016). Cultural Participation and Inclusive Societies –A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy. Strasbourg: Council of Europe. Ladattavissa: <https://edoc.coe.int/en/culture-and-democracy/7285-pdf-cultural-participation-and-inclusive-societies-a-thematic-report-based-on-the-indicator-framework-on-culture-and-democracy.html>

- Hill, K. (2008). Social Effects of the Arts: Exploratory Statistical Evidence, *Statistical Insights on the Arts*, 6(4).
Ladattavissa: <http://www.hillstrategies.com/content/social-effects-culture-exploratory-statistical-evidence>
- Hill, K. (2013). The Arts and Individual Well-Being in Canada: Connections between Cultural Activities and Health, Volunteering, Satisfaction with Life, and Other Social Indicators in 2010. *Statistical Insights on the Arts*, 11(2).
Ladattavissa: <http://www.hillstrategies.com/content/arts-and-individual-well-being-canada>
- Holm, P. & J. Tyynilä (2021). Kulttuurialan kehitys 2010–2019 ja kulttuurialan vaikutus työllisyyteen ja julkiseen talouteen. Taloustutkimus Oy. Ladattavissa: https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2021/12/Kulttuurialan-kehitys-2010_2019-ja-kulttuurialan-vaikutus-tyollisyyteen-ja-julkiseen-talouteen.pdf
- Honkala, N. (2018) Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista oppimiseen, Sitra. Ladattavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksista-oppimiseen/>
- Honkala, N. & L. Laitinen (2017). Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista, Sitra. Ladattavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>
- Houni, P. (2019a). Taidetoiminta talouden tukijana sosiaali- ja terveyssektorilla. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. Ladattavissa: https://storage.googleapis.com/turku-amk/2019/11/taide_talous_pia_houni_taike_raportti_web.pdf
- Houni, P. (2019b). Taide ja kulttuuri vaikuttavat hyvinvointiin. Tiedosta toimintaan. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. Ladattavissa: https://taikusydan.turkuamk.fi/uploads/2019/06/taidejakulttuurivaikuttavathyvinvointiin_.pdf
- Houni, P., Turpeinen, I. & J. Vuolasto (2020). TAIDETTA! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Kustantaja: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE), Helsinki 2020. Ladattavissa: <https://www.taike.fi/fi/kulttuurihyvinvointikirja>
- Häyrynen, S. (2017). Kulttuurisuunnittelu paikallisen muutoksen hallinnassa - kaivos kulttuurin säätelijänä, s. 45–70. Teoksessa Häyrynen, Maunu & Wallin Antti (toim.) Kulttuurisuunnittelu: kaupunkikehittämisen uusi näkökulma. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tietolipas 258. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ikäläinen, P. (2017). Taiteesta tukea työhyvinvointiin. Yleisimmät sairauspoissaolojen syyt ja taidelähtöisen toiminnan mahdollisuudet työterveyden ylläpitämisessä. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. Ladattavissa: https://storage.googleapis.com/turku-amk/2017/05/taiteesta_tukea_tyohyvinvointiin_web-2.pdf
- Jakonen, O. (2016). Kulttuuri puntarissa. Cuporen työpapereita 2/2016. Ladattavissa: <http://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/kulttuuri-puntarissa>
- Jansson, S-M. (2014). Mittaamattoman arvokasta? Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia ja -metodologioita. Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 2/2014. Ladattavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135814/Kokos_2_2014.pdf?sequence=1
- Jeannotte M.S. (2017). The Social Effects of Culture. A Literature Review. University of Ottawa, Centre on Governance. 11/21/2017. Ladattavissa: <https://hillstrategies.com/2018/04/25/the-social-effects-of-culture-a-literature-review/>

Jeannotte, M.S. (2003). Singing alone? The contribution of cultural capital to social cohesion and sustainable communities. *The International Journal of Cultural Policy*, 9(1), 35–49, <https://doi.org/10.1080/1028663032000089507>

Kaattari, M. & I. Suksi (toim.) (2019). Kulttuuri ja taide hyvinvoinnin edistäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa, työelämässä ja koulutuksessa Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän raportti ja jatkotoimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:34. Ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161547>

Kangas, A. & E. Pirnes (2015) Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus, s. 23–108. Teoksessa Heiskanen, Kangas & Mitchell (toim.) Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. Tietosanoma, Helsinki.

Kelaher, M., Berman, N., Dunt, D., Johnson, V., Curry, S. & L. Joubert (2014). Evaluating community outcomes of participation in community arts: A case for civic dialogue. *Journal of Sociology*, 50(2), 132–149, <https://doi.org/10.1177/1440783312442255>

Kettunen, P. (2016). Näkökulmia kulttuuripolitiikan vaikuttavuuteen. Cuporen työpapereita 1/2016. Ladattavissa: <http://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/pekka-kettunen-nakokulmia-kulttuuripolitiikan-vaikuttavuuteen>

Kuntaliitto (2021). Analyysit ja tietoaaineistot, Kustannusrakenne [verkkojulkaisu]. Saantitapa: <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/analyysit-ja-tietoaaineistot/kustannusrakenne>, viitattu 25.1.2022.

Känkänen, P. (2013). Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Tutkimus 109. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin tutkimuslaitos THL. Ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104494/URN_ISBN_978-952-245-911-4.pdf?sequence=1

Laamanen, E. & H. Kultanen (2019). Seutukaupunkien vetovoimatutkimus 2019. Seutukapungit, Etelä-Pohjanmaan liitto, Innolink. Ladattavissa: https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Seutukaup_vetovtutk2019_raporttiTIIVIS_14042019.pdf

Laine, S. & M. Hartman (2020). Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa. Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 150. Ladattavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/taidetestaajat_web.pdf

Laitinen, L. (2017a) Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Sitra, www-sivut: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>, viitattu 12.11.2021.

Laitinen, L. (2017b). Näkökulmia taiteen ja kulttuurin sosiaalisen hyvinvoinnin vaikutuksista. Sitra, www-sivut: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-sosiaalisen-hyvinvoinnin-vaikutuksiin/>, viitattu 12.11.2021.

Laitinen, L. (2017c). Taide, taiteellinen toiminta ja mielenterveys, s. 85–98. Teoksessa: Lehikoinen & Vanhanen (toim.) Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 1/2017. Ladattavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1

Laitinen, L. (2017d). Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Ladattavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>

Laitinen, L. (2017e). Taide, taiteellinen toiminta ja nuorten hyvinvointi, s. 31–45. Teoksessa: Lehikoinen & Vanhanen (toim.) Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 1/2017. Ladattavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019. Ladattavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>

Leadbetter, C. & N. O'Connor (2013). Healthy Attendance? The Impact of Cultural Engagement and Sports Participation on Health and Satisfaction with Life in Scotland. Scottish Government Social Research.

Ladattavissa: <https://www.gov.scot/publications/healthy-attendance-impact-cultural-engagement-sports-participation-health-satisfaction-life-scotland/>

Lehikoinen, K. & P. Rautiainen (2016). Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. ArtsEqual Policy Brief 1/2016. Ladattavissa: <http://www.artsequal.fi/documents/14230/26193/Sote-sektori+suositus/df5a3d5e-ae2-413d-baea-cedce6db2575>

Lehikoinen, K. (2016). Voiko taidetta ostaa väärin perustein? Artsequal Equally Well- blogisarja.

Blogikirjoitus, 30.5.2016: <https://blogit.uniarts.fi/kirjoitus/voiko-aidetta-ostaa-vaarin-perustein/>, viitattu: 18.1.2022.

Lehikoinen, K. & E. Vanhanen (2017). Johdanto, s. 7–28. Teoksessa Lehikoinen & Vanhanen (toim.) Taide ja hyvinvointi: Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Kokos-julkaisuja 1/2017. Ladattavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1

Lehtonen, J. (2015). Elämäntunto. Näyttelijä kohtaa hoitolaitosyleisön. Väitöstutkimus, Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, esittävien taiteiden tutkimuskeskus. Helsinki. Ladattavissa:

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/156950>

Lilius, J. (2016). Mitä kulttuuri tuottaa paikallisesti? s. 33–50. Teoksessa: Ilmonen & Lilius (toim.) Kulttuurin paikka? Kulttuuri asuinalueiden kehittämisessä. Tapaus Suomen Kansallisteatteri Kontulassa. Aalto-yliopisto. Ladattavissa:

<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/20301/isbn9789526068152.pdf?sequence=4&isAlloved=y>

Lilja-Viherlampi, L-M. & A-M. Rosenlöf (2019). Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi, s. 20–39.

Teoksessa Tanskanen (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Ladattavissa:

<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf>

McCarthy, K. F., Ondaatje, E. H., Zakaras, L. & A. Brooks (2004). Gifts of the muse: Reframing the debate about the benefits of the arts. Santa Monica, CA: RAND Corporation. Ladattavissa:

<https://www.rand.org/pubs/monographs/MG218.html>

McLean, J. (2011). An Evidence Review of the Impact of Participatory Arts on Older People. Mental Health Foundation. Ladattavissa: <http://baringfoundation.org.uk/wp-content/uploads/2011/04/EvidenceReview.pdf>

Monni, K. & K. Törmi (toim.) (2019). Yhteisö ja taide. Teemoja ja näkökulmia 2000-luvun taiteilijan laajentuneeseen toimintakenttään. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 72. Ladattavissa: <https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/>

Mowlah, A., Blackburn, V., Niblett, J. & M. Harris (2014). The value of art and culture to people and society – an evidence review. Arts Council England. Ladattavissa: <http://www.artscouncil.org.uk/publication/value-arts-and-culture-people-and-society>

OKM (2009). Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina. Opetusministeriön julkaisuja 2009:57. Ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75631/opm57.pdf?sequence=1>

OKM (2017). Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. Ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>

OKM (2021). Taiteen ja kulttuurin alat. Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut: <https://okm.fi/taiteen-ja-kulttuurin-alat>, viitattu 21.12.2021.

OKM & STM (2018). Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa -mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö. Ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161228/Prosenttiperiaatteen%20k%C3%A4rkih-anke-esite.pdf;sequence=1>

Pasanen, K. & J. Kääriäinen (2020). Saimaan alueen asukkaiden alueellinen identiteetti. Itä-Suomen yliopisto, kauppatieteiden laitos, matkailualan opetus- ja tutkimuskeskus, Tutkimuksella tukea – Savonlinna Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026-hanke. Ladattavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23451/urn_nbn_fi_uef-20201302.pdf?sequence=1

Polzella, D.J. & J.S. Forbis (2016). Relationships between different types and modes of arts-related experiences, motivation and civic engagement. Washington: National Endowment for the Arts. Ladattavissa: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Research-Art-Works-Dayton3.pdf>

Renko V. & M. Ruusuvirta (2016). Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa IV. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Kuntaliitto. Ladattavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1895-kuntien-kulttuuritoiminta-lukujen-valossa-iv>

Ruokolainen, O., Sokka, S., Kurlin, A. & T. Tohmo (2019). Taide- ja kulttuurilaitokset osana Jyväskylän kehitystä ja hyvinvointia. Cuporen julkaisuja 56. Ladattavissa: <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/taide-ja-kulttuurilaitokset-osana-jyvaeskylaen-kehitystae-ja-hyvinvointia>

Saukko, N., Pirnes, E., Kaunisharju, K., Hakamäki, P., Ikonen, J., Saaristo, V., Vuolasto, J., Wiss, K. & T. Ståhl (2019). Kulttuuri kunnan toiminnassa 2019 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta. Tutkimuksesta tiiviisti 45/2019, THL. Ladattavissa: www.julkari.fi/handle/10024/138679

Saukkonen, P. (2014). Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämässätiö Cuporen verkkojulkaisuja 23/2014. Ladattavissa: <http://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuripolitiikankehitys.pdf>

Staricoff, R.L. & S. Clift (2011). Arts and Music in Healthcare: An overview of the medical literature: 2004–2011. Sidney De Haan, Research Centre for Arts and Health. Ladattavissa: <http://www.lahf.org.uk/sites/default/files/Chelsea%20and%20Westminster%20Literature%20Review%20Staricoff%20and%20Clift%20FINAL.pdf>

Stern, M., & S. Seifert (2013). Cultural Ecology, Neighborhood Vitality and Social Wellbeing. A Philadelphia project. Social Impact of the Arts Project, University of Pennsylvania. Ladattavissa: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Culture-blocks-report-Dec-2013.pdf>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Vapaa-ajan osallistuminen [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/vpa/tau.html>, viitattu 25.1.2022.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö [verkkójulkaisu]. ISSN=1799-5639. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/akay/tau.html>, viitattu 25.1.2022.

Susiluoma, H. (2005). Lapualla muilutetaan teatterin lavalle. Harrastajateatteri paikkakunnan voimavarana. Ladattavissa: https://www.ekoportti.fi/ekointernet/teatteri/teatteriraportti_verkkoversio310106.pdf

Taikusydän (2019). WHO:n raportti pähkinänkuoressa. Ladattavissa: https://storage.googleapis.com/turkuamk/2019/12/who_pahkinankuoressa.pdf

Taikusydän (2021). Taikusydämen www-sivut: <https://taikusydan.turkuamk.fi/>, viitattu 15.12.2021.

Taylor, P., Davies, L., Wells, P., Gilbertson, J. & W. Tayleur (2015). A Review of the Social Impacts of Culture and Sport. London: Culture and Sport Evidence (CASE) Programme. Ladattavissa: http://www.artsandhealth.ie/wp-content/uploads/2015/05/A_review_of_the_Social_Impacts_of_Culture_and_Sport-2015.pdf

The Art of Living. Saimaa-ilmiö2026 Euroopan kulttuuripääkaupunkihaun hakukirja. Ladattavissa: <https://www.saimaailmio2026.fi/hakukirja>

Tilastokeskus (2021). Kulttuuritilaston taulukkopalvelu [verkkójulkaisu]. Saantitapa: https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_klt_klt/statfin_klt_pxt_11zj.px/, viitattu 25.1.2022.

TNS Gallup & Suomen kulttuurirahasto (2013). Suomalaisten näkemykset kulttuurista 2013. Ladattavissa: <https://skr.fi/serve/suomalaisten-nakemykset-kulttuurista-tsn-gallup-2013>

Tsegaya, S., Moss, I.D., Ingersoll, K., Ratzkin, R., Wynne, S. & B. Yi (2016). Everything We Know About Whether and How the Arts Improve Lives. Createquity.com. Ladattavissa: http://createquity.com/2016/12/everything-we-know-about-whether-and-how-the-arts-improve-lives/?utm_medium=email&utm_campaign=ARM%2016-1%20EN&utm_source=Envoke%20-%20HSR%20EN&utm_content=Arts%20education%2C%20theatre%2C%20social%20benefits%3A%20Arts%20Res

Turunen, J., Ansio, H. & P. Houni (2018). Taidetoiminnan vaikutusten taloudellinen arviointi työyhteisöissä. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. Ladattavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:9789522618511>

Vanhanen, E. (2017). Taiteisiin osallistumisen hyvinvointivaikutukset ja maahanmuuttajat, s. 61–69. Teoksessa: Lehikoinen & Vanhanen (toim.) Taide ja hyvinvointi: Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen.

Kokos-julkaisuja 1/2017. Ladattavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/227963/Kokos_1_2017.pdf?sequence=1

Vasara, P. (2021). Välitilat paikkaavat Tampereen huutavaa pulaa kulttuuritiloista – Täsmäteatteri on jo linja-autoaseman päädyn tyhjässä liikehuoneistossa [verkkojulkaisu]. Saantitapa:

https://kulttuuritoimitus.fi/artikkelit/artikkelit-kulttuuripolitiikka/valitilat-paikkaavat-tampereen-huutavaa-pulaa-kulttuuritiloista-tasmateatteri-on-jo-linja-autoaseman-paadyn-tyhjassa-liikehuoneistossa/?fbclid=IwAR1uN5XVzCy_wgNCqUSfljBrePhU_LtK51rHJMk9KtmzZXqj9N4OguHiOaQ, viitattu 18.1.2022.

Virolainen, J. (2015). Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuurin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen julkaisu 26. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Ladattavissa:

<https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/cuporen-julkaisut/jutta-virolainen-kulttuuriosallistumisen-muuttuvat-merkitykset>

Von Brandenburg, C. (2008). Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisu 2008:12. Ladattavissa:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79051/opm12.pdf?sequence=1>

Vuolasto, J., Haapalainen, A., Kauhanen, H., Kemppainen, J., Lajunen, K., Lapio, P. & E. Vienamo (2020). Välillä tuntuu, että kukaan ei tiedä, miten isoissa kuvioissa liikkuu, Taiteen käytön, hyvinvoinnin ja osallistamisen kehittämisohjelman loppuraportti. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. Ladattavissa:

<https://www.taike.fi/documents/10921/1314969/Taiteen+k%C3%A4yt%C3%B6n+ja+hyvinvoinnin+kehitt%C3%A4misohjelman+2015-2019+-loppuraportti/054cbc48-53c6-60fb-1750-9d572b6355ea>

Liitteet

Liite 1. Linkit kulttuurikyselyn raportteihin

Koko aineisto

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/af37832b2eaa4d1287319f966c1b169f>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/beeb4c573c314324a502c7dcebb62b53>

Maakuntakohtaiset tulokset

Pohjois-Savo

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/26d9b72f914e4ab78215d38bfb46dd50>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/23944d0b24b24d03b1a57d136369c9f8>

Etelä-Savo

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/760c0068df8d443aafa449f7239993c8>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/1c2ea1697b9e41ec8b79ecd57a67b665>

Pohjois-Karjala

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/0f7558df1c7e4a99ace1e0936096dd86>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/64cbd3a24e8f4e4096b14d9c310ef50b>

Etelä-Karjala

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/5ad352aa8f2c4074b0a9b9ac541cbf4c>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/5e358da86a2f45eebd1a530a8132f92f>

Keskuskaupungit ja Savonlinna

Joensuu

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/0165305ccc0e41b39c5a0d76442ae79a>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/8c079b0c35f9419783e945655c1df32c>

Mikkeli

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/e3caad6953b24371ab9434862d615488>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/33e83ba281364ce49ea5f749e9759083>

Lappeenranta

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/346d4d8634fa4c21974451a460d07522>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/3085fc0017fc4cf29fc3454c0dcb7afe>

Savonlinna

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/7a4b08ea34fe4c85add02db738dec280>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/993cb6642f2145c99d30ad326770e2f4>

Kuopio

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/bde70ba81e2e4fc2b80e7883e7b0bc39>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/dc08c8ec154249769dc8037a00878142>

Aakkosjärjestyksessä loput kunnat, joista vastauksia yli 10 kappaletta per kysely

Heinävesi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/40ab39def82f4560a431d82f95890713>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Iisalmi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/fe9f8d290a6a4672b7879f8d7d9042f7>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Ilomantsi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/b72512034ff94785ab945022447aa521>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Imatra

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/b744f0f324e74dd58aab2a96a4981481>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/38c2e4fd3aa448938c7e69b5044a8edb>

Joroinen

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/b08891fe36b84e22880247c73a4f9425>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/c4c8f4cf743a4f75bf8c257a231808d6>

Juva

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/9f9d47218ff84c8cbb4536c3c88ed972>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Kaavi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/64afe6e2f778485a9c38f4b120ec74c0>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Kangasniemi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/38256d8d564d47e496e0d1d8d2cf9a70>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Kitee

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/28726602d13842ab9eaa3214a1df6ad7>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Kiuruvesi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/8252c107874242c2a115b644449a15a7>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Kontiolahti

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/49fb6e54f59041ab91e34f29fd497026>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Lapinlahti

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/665f8193e9a54c22bb280459158f23ee>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Lemi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/cb41e28a86ac458f8a7a1232e5b689e3>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Leppävirta

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/bdba298485bb48fcb02f6d14bad52f2a>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Lieksa

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/87af9f58baa4418bbdf0bd87a8836e5e>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Liperi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/c2fbcde5e8fc4ea1b7c7ffe0bdc4baf6>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Nurmes

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/03518cf45b67493a9556ea1f8ed105ff>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Outokumpu

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/771b6a26b04f486a98c3d4ce41f966e4>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/7d4d085e46ce4aa2abf87e618febaa6e>

Parikkala

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/463e386cdced45d4b4fbd70dd499f791>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Pieksämäki

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/e9a796d09f2f4363a648829eb2199b04>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Rantasalmi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/6dfc8c535d964adc8036c7b315e5af51>

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/947588c0905549cab16fb496b683881f>

Rautjärvi

Paneeli: ei tarpeeksi vastaajia

Julkinen: <https://link.webropolsurveys.com/short/db8c3fde790343ab9f05ced5aefd9c80>

Siilinjärvi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/545154704f02447894329afd8697fa45>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Sonkajärvi

Paneeli: <https://link.webropolsurveys.com/short/a46f385295174f358da9ae55b1a137e1>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Sulkava

Paneeli: ei tarpeeksi vastaajia

Julkinen: <https://link.webpolsurveys.com/short/060236755d9343b088f52e5fc2ee5f75>

Suonenjoki

Paneeli: <https://link.webpolsurveys.com/short/6e55ad9437db47548ef7970b615fc6c2>

Julkinen: ei tarpeeksi vastauksia

Varkaus

Paneeli: <https://link.webpolsurveys.com/short/f45d585d42d144cca64f4fdd912f9e90>

Julkinen: <https://link.webpolsurveys.com/short/f93ee92820054f3285ee57c749a3f086>